

KOBİ'LERİN BASEL II FARKINDALIĞI

(Yüksek Lisans Tezi)

Emel ARI

Kütahya-2010

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KOBİ'LERİN BASEL II FARKINDALIĞI

Danışman:
Doç. Dr. Ahmet AĞCA

Hazırlayan:
Emel ARI

Kütahya – 2010

Kabul ve Onay

Emel ARI'nın hazırladığı “KOBİ’lerin BASEL II Farkındalığı” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2010

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Ahmet AĞCA (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Muhittin ZÜGÜL		
Yrd. Doç. Dr. Ercan TAŞKIN		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “KOBİ’lerin BASEL II Farkındalığı” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2010

Emel ARI

Özgeçmiş

1983 yılında Kayseri’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Adana’da tamamladı. 2007 yılında Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünden mezun oldu. 2007 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Bölümünde Yüksek Lisansa başladı. 2009 yılında Türkiye İş Bankası A.Ş.’de işe başladı, hala bu bankada çalışmaya devam etmektedir.

ÖZET

KOBİ'LERİN BASEL II FARKINDALIĞI

ARI, Emel

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ahmet AĞCA

Kasım, 2010, 126 sayfa

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %99’ unu KOBİ’ler oluşturmaktadır. Türkiye’deki KOBİ’lerin öz sermaye yapılarının zayıflığı ve idari yapılarındaki düzensizlikler finansman sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle ekonomik istikrarın sağlanması, enflasyonun ve kredi maliyetlerinin düşürülmesi ve finansal yapı içerisinde banka kaynaklarının artırılması, KOBİ’lerin finansman sorunlarının çözümü açısından önemlidir.

Finansal piyasalarda yaşanan hızlı gelişmeler, KOBİ’lerin mali ve idari açıdan kendilerini güçlendirmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Finansal piyasaların getirdiği belkide en önemli yenilik Basel II düzenlemeleridir. Basel II düzenlemeleri finansal kurumları olduğu kadar bu kurumlarla kredi ilişkisi içinde olan özel sektör firmalarında etkilemektedir. Basel II Sermaye yeterliliğine göre iyi şekilde finanse edilmiş, iyi yönetilen, gerekli tüm bilgileri doğru, zamanlı, güvenilir ve gerçeği yansıtır bir şekilde hazırlayan KOBİ’ler en iyi dereceyi alarak, finans kurumlarından düşük maliyetle kredilendirilme imkanına sahip olacaktır.

Bu çalışmada KOBİ’lerin finansman sorunları ve Basel II düzenlemelerinin KOBİ’lerin finansman sorunlarına ne gibi çözümler getirdiğini ortaya koyarak KOBİ’lerin yapması gerekenleri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, BASEL II, KOBİ’lerin Finansman Sorunları.

ABSTRACT**SMES' AWARENESS OF BASEL II****ARI, Emel****M.A. Thesis, Department of Business Administration****Supervisor: Asst. Prof. Ahmet AĞCA****November, 2010, 126 pages**

The SME's constitute the approximate %99 of managements which are active in Turkey like being in all world countries. The weakness of self-capital structures constitute the basis of financial problems. For this reason providing economical stability, reducing inflation and credit costs and increasing the sources of bank in financial structure are important for the solution of financial problems of SME's.

The rapid developments in financial current prices suggest the necessity of strengthening of SMEs' themselves for financial and managerial angles. Probably the most important newness which the financial current prices bring is the Basel II arrangements influence financial associations as well as the private sector firms which are in credit connections with these associations. According to the adequacy of Basel II capital The SME's which are financed in good way, well-ruied, prepare all necessary informations in true way, periodical and in a way that reflects the reality have the chance of being credited from financial associatons with low cost by taking the best degree.

In this study, financial problems of the SMEs' and what the SME's should do will be argued proving Basel II regulations solutions to the SMEs financial problems.

Key Words: SME, Basel II, SMEs Financial Problems.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ KOBİ’LERİN FİNANSMAN SORUNLARI

1.1. KOBİ TANIMLARI	5
1.1.1. Türkiye’de KOBİ Tanımları	5
1.1.2. Avrupa Birliğinin (AB) KOBİ Tanımı.....	7
1.1.3. BASEL II Çerçevesinde KOBİ Tanımları	9
1.2. KOBİ’LERİN ÜLKE EKONOMİLERİ İÇİNDEKİ YERLERİ.....	10
1.3. KOBİ’LERİN TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİM SÜRECİ	11
1.4. KOBİ’LERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI	12
1.5. KOBİ’LERİN TEMEL SORUNLARI.....	13
1.5.1. Genel Sorunlar	13
1.5.2. İdari Sorunlar	14
1.5.3. Üretim ve Teknoloji Sorunları	14
1.5.4. Pazarlama Sorunları	15
1.5.5. Finansman Sorunları	15
1.5.6. Diğer Sorunlar	16
1.6. KOBİ’LERİN FİNANSMAN SORUNLARI.....	16
1.6.1. KOBİ’lerin Yapılarından Kaynaklanan Sorunlar.....	18
1.6.2. Ekonomik Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar.....	19
1.6.3. Bankacılık Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar.....	19
1.6.4. Alternatif Finansman Olanaklarının Yetersizliği	20
1.6.5. KOBİ’ler İçin Uygulanabilir Stratejiler Geliştirilememiş Olması	20

1.7. KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI	21
1.7.1. Finansman Kaynağı Olarak Özkaynak.....	21
1.7.2. Finansman Kaynağı Olarak Banka Kredileri	23
1.7.3. Alternatif Finansman Yöntemleri	24

İKİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN BASEL II

2.1. BASEL'İN TARİHİ VE BASEL KOMİTESİ.....	26
2.2. BASEL I SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISI	28
2.2.1. 1988 BASEL Düzenlemesi	28
2.2.2. 1996 BASEL Düzenlemesi	31
2.2.3. BASEL I'in Eksiklikleri ve BASEL I'e Yönelik Eleştiriler	39
2.3. YENİ BASEL SERMAYE STANDARDI (BASELII).....	40
2.3.1. BASEL II ve BASEL II'nin Karşılaştırılması	41
2.3.2. BASEL II Düzenlemesinin Amacı, Kapsamı ve Temel Unsurları	43
2.3.3. BASEL II'nin Yapısal Blokları.....	48
2.3.3.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği	48
2.3.3.1.1. Standart Yaklaşım	49
2.3.3.1.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı.....	50
2.3.3.1.3. Piyasa Riski	52
2.3.3.1.4. Operasyonel Risk	52
2.3.3.2. İkinci Yapısal Blok: Denetimsel Gözden Geçirme.....	53
2.3.3.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini.....	54
2.4. KREDİ RİSKİ	56
2.4.1. Kredi Risk Modelleri.....	56
2.4.2. Kredi Risk Yönetimi	58
2.5. BASEL II'NİN KOBİ FİNANSMANI AÇISINDAN GETİRDİKLERİ	59
2.5.1. BASEL II'nin KOBİ'lere Getirdiği Zorluklar ve Çözüm Önerileri.....	63
2.5.1.1. Basel II ile KOBİ'lerin Yaşayacağı Sorunlar.....	63
2.5.1.1.1. Finansman Sorunu	63
2.5.1.1.2. Şeffaflık Sorunu	63

2.5.1.1.3. Risk Bazlı Fiyatlandırmaya ve Teminatlandırmaya İlişkin Sorunlar	64
2.5.1.2. Basel II Düzenlemesiyle KOBİ'lerin Yaşayacağı Sorunlara Çözüm Önerileri	65
2.5.2. BASEL II'ye Yönelik Eleştiriler.....	68
2.6. KOBİ'LERİN BASEL II FARKINDALIĞI.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİLERİN BASEL II FARKINDALIĞI ÜZERİNE ANKET ÇALIŞMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ.....	72
3.2. ARAŞTIRMANIN TEMEL BULGULARI VE ANALİZİ	77
3.2.1. KOBİ'lerin Demografik Özellikleri	77
3.2.1.1. İşletmenin Kuruluş Yılı.....	77
3.2.1.2. KOBİ'lerin Çalışan Sayısı	78
3.2.1.3. KOBİ'lerin Kurucusu.....	79
3.2.1.4. KOBİ'lerin Yöneticisi.....	79
3.2.1.5. KOBİ'nin Hizmet Verdiği Sektör	80
3.2.1.6. Yöneticilerin Eğitim Durumları	80
3.2.2. KOBİ'lerin Mali Yapısı	81
3.2.2.1. İşletmenin Genelde Çalıştığı Banka.....	81
3.2.2.2. İşletmelerin Üniversitelerden Danışmanlık Hizmeti Alma Durumu	81
3.2.2.3. İşletmenin Finansman Yetkilisi	82
3.2.2.4. İşletmenin Finansman Kaynakları.....	82
3.2.2.5. İşletme Olarak Bankalarla Çalışma Oranı.....	83
3.2.2.6. İşletmeler Bankalardan Kullandıkları Kredide Hangi Vadeyi Seçiyor...	84
3.2.2.7. İşletmelerin Finansman Sorununa Bakışları	84
3.2.2.8. Kredi Bulmakta Karşılaşılan Sorunlar	85
3.2.2.9. İşletmelerin Özsermaye Yetersizliğine Bakışları.....	85
3.2.3. KOBİ'lerin Basel II Farkındalığı ve Uyumları	86
3.3. ANKET ÇALIŞMASININ SONUÇLARI VE ÖNERİLER.....	92

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	97
EKLER.....	99
KAYNAKÇA	105
DİZİN	110

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1: Türkiye’de Kullanılan KOBİ Tanımları.....	6
Tablo 1.2: AB’de KOBİ Tanımı.....	8
Tablo 1.3: KOBİ’lerin Finansman Sorunları.....	17
Şekil 1.1: Finansman Odaklı Sorunlar	18
Tablo 2.1: BASEL II ve BASEL II’nin Karşılaştırılması	41
Tablo 2.2: Risk Ağırlığı.....	62
Tablo 3.1: İşletmenin Kuruluş Yılı	78
Tablo 3.2: İşletmelerin Çalışan Sayısı.....	78
Tablo 3.3: İşletmenin Kurucusu.....	79
Tablo 3.4: İşletmenin Yöneticisi	79
Tablo 3.5: İşletmenin Hizmet Verdiği Sektör	80
Tablo 3.6: İşletme Yöneticilerin Eğitim Durumu	81
Tablo 3.7: İşletmenin Genelde Çalıştığı Banka	81
Tablo 3.8: Üniversitelerden Danışmanlık Alma Durumu	82
Tablo 3.9: İşletmenin Finansman Yetkilisi	82
Tablo 3.10: İşletmenin Finansman Kaynakları	83
Tablo 3.11: İşletmelerin Bankalarla Çalışma Oranı	83
Tablo 3.12: İşletmelerin Bankalardan Kullandığı Kredilerin Vadeleri	84
Tablo 3.13: İşletmelerin Finansman Sorunu	85
Tablo 3.14: Kredi Bulmakta Karşılaşılan Sorunlar.....	85
Tablo 3.15: İşletmelerin Özsermaye Yetersizliğine Bakışı	86
Tablo 3.16: Kütahya’daki KOBİ’lerin Basel II Farkındalığı ve Uyumları	87
Tablo 3.17: KOBİ’lerin Değerlendirmeleri ve Faktör Analizi Sonuçları.....	88

Tablo 3.18:	Toplam Varyansların Açıklaması.....	89
Tablo 3.19:	13 Unsura İlişkin KOBİ'lerin Değerlendirilmesi ve 3 Boyut Üzerine Faktör Analizi Sonuçları.....	91
Tablo 3.20:	Faktörlere İlişkin KOBİ Değerlendirmeleri.....	92

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	:Araştırma-Geliştirme
BDDK	:Bankacılık Denetleme Ve Düzenleme Kurumu
BIS	:Uluslararası Ödemeler Bankası
EURO	:Avrupa Birliği Para Birimi
GSMH	:Gayrisafi Milli Hasıla
IRB	:İçsel Derecelendirme Yaklaşımları
KOSGEB	:Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme v Destekleme İdaresi Başkanlığı
KOBİ	:Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OECD	:Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Teşkilatı
OYHS	:Oydan Yoksun Hisse Senetleri
RSYO	:Risk Sermayesi Yatırım Ortaklığı
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	:Türkiye Bankalar Birliği
TOBB	:Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TEZ METNİ

GİRİŞ

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) 1988 yılında Basel I düzenlemeleri olarak adlandırılan uluslar arası standartları yayınlamıştır. Söz konusu standartları başta G-10 ülkeleri olmak üzere bugün itibariyle 100’den fazla ülke uygulamaya başlamış, ancak yıllar içinde piyasa risklerinin öneminin daha iyi anlaşılması ve sektörde gerçekleşen gelişmeler paralelinde bazı alanlarda yetersizlikleri saptanmıştır. Özellikle Basel I; bankaların risk seviyelerini tam olarak yansıtmaması, uygulama farklılıklarından oluşan arbitrajı engelleyememesi ve OECD kriterinden ileri gelen rekabet eşitsizliğini önleyememesi nedeniyle eksik kalmıştır. Bu eksiklikleri gidermek için BIS tarafından Basel II Sermaye Uzlaşısı standartları geliştirilmiştir.

Basel II uzlaşısı, temel olarak finansal sistemde güvenliğin ve sağlamlığın temin edilmesi amacıyla oluşturulmuş ve tüm önemli bankalara hitap edecek biçimde geliştirilmiştir.

KOBİ’lerin Türkiye ekonomisindeki yeri son derece önemlidir. Buna rağmen KOBİ’lerin reel sektöre verilen krediler içinde önemli bir paya sahip olmadığını ifade etmek gerekir. Bu durum KOBİ’lerin ekonomideki yeri ve öneminin açıklanması açısından bir çelişki arz etmektedir. Bu konuda sağlıklı verilere ulaşılması kolay olmasa da mümkündür. Gerçek rakamlara ulaşamamasının başta gelen nedenleri arasında kayıt dışılık gösterilebilir.

KOBİ’ler gerek içsel, gerekse finansal istikrarsızlık, alternatif finansman olanaklarının yetersizliği ve uygulanabilir stratejilerin olmaması gibi dışsal nedenlerden kaynaklanan finansman sorunları yaşamaktadırlar. Büyük şirketler yatırım finansmanı sorunlarını banka kredileri veya halka arz yoluyla çözerken, düşük özkaynakla çalışan KOBİ’ler için yatırım sürecinde kaynak bulmak kolay olmamaktadır.

KOBİ’ler genellikle işletme sahibi ile aile şirketlerinden oluşmakta olup büyük kısmı halka arz yoluyla fon teminine; yönetimini kaybetme, başkalarına hesap verme ve kar paylaşma endişesiyle başvurmamaktadırlar. Diğer taraftan KOBİ’lerin bir kısmı bilinçli olarak küçük kalmayı ve bu yolla bazı yasal yükümlülüklerden muaf olmayı tercih etmektedirler. Öte yandan, KOBİ’lerin çoğu kurumsallaşmama nedeniyle kamuyu

bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli alt yapıya da sahip değildir.

Basel II'ye göre kredi kullanacak KOBİ, finansal verilerinin değerlendirilmesi sonucu tespit edilen bir derecelendirme notuna sahip olacaktır. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe, banka risk almakta tereddüt edecek ve bunun yanında KOBİ'ler daha yüksek kredi maliyetiyle borçlanmak zorunda kalacaktır. Bankalar kredi tahsis etmeden önce şirketlerin sadece finansal performansı ile değil aynı zamanda yönetim performansı ile de ilgilenmektedir. KOBİ bilançolarının kredilendirmeye uygun olmaması, kayıt dışı işlemlerin bulunması, KOBİ'lerin derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında gelmektedir. İyi yönetilen, iyi finanse edilen ve gerekli tüm bilgileri zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen KOBİ'ler, potansiyel olarak en iyi dereceyi almak suretiyle, en iyi şartlarda kredilendirilme olanağına sahip olacaklardır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan KOBİ'ler diğer bütün ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de bir çok kurum ve kuruluşların araştırma ve raporlarına konu olmaktadır. Bütün araştırmaların ortak noktası KOBİ'lerin sorunlarını ortaya koymak ve çözüm önerileri getirmektir. Ancak literatür araştırmalarımız sonucunda ülkemizde yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu KOBİ'lere soyut çözüm ve öneriler getirmektedirler.

KOBİ'lerin yaşadığı sorunlara baktığımızda özellikle son yıllarda finansal sorunlar ön plana çıkmaktadır. Burada önemli olan KOBİ'lerin ihtiyacı olan çözüm ve önerilerini en verimli şekilde ortaya koymaktır.

KOBİ'ler, Basel II 'nin ne olduğunu henüz algılayamamaları da, bu aşamada idari ve mali yapılarını iyileştirmelerinin yanı sıra kurumsallaşma kapsamında firmaların;

- Ana faaliyet konularında çalışmaları,
- Kayıt dışı işlemlerin kayıt içine alınması,
- Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamaları,
- Sermayelerini güçlendirmeleri,

- Uluslar arası kabul görüş standartlarda, güvenilir mali tabloların üretilmesi şeffaflığın sağlanması,
- Raporlama ve veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımların tamamlanması,
- Niteliksel göstergelerin iyileştirilerek kurumsal yönetim kültürünün yerleştirilmesi,
- Risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere özellikle muhasebe ve finansman konusunda nitelikli insan kaynağına yatırım yapmaları, konusunda bilgilenmeleri amaçlanmaktadır. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır;

Birinci bölümünde, Türkiye'deki KOBİ tanımlarına, KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki yerine, KOBİ'lerin finansman sorunlarına, KOBİ'lerin bankalarla olan ilişkisine değinilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Basel'in tarihsel gelişimine, Basel II Sermaye Yeterliliğine, Basel II'nin KOBİ'ler açısından önemine, Basel II'nin KOBİ finansmanı açısından neler getirdiğine değinilecektir.

Üçüncü bölümde ise Kütahya ilinde 100 adet KOBİ ile görüşülmüş olup Kütahya'daki KOBİ'lerin idari ve mali yapıları, Basel II hakkındaki farkındalıklarının ortaya çıkarılması ve bu yönde çözüm önerilerinin yapılması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI

1.1. KOBİ TANIMLARI

Gelişmekte olan bir ekonomide dinamik yapılarıyla KOBİ'lerin önemi küçümsenemez. KOBİ'ler gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ekonomilerde ve ülkemizde önemli bir yere sahiptir. Toplam işletme sayısı içinde KOBİ'lerin oranı dikkate alındığında bunu kanıtlar niteliktedir. Küçük olmanın kendilerine sağladığı esneklik ve uyum kabiliyetini en iyi şekilde değerlendirerek rekabet avantajı sağlayabilen işletmeler varlıklarını geliştirerek sürdürebileceklerdir.

KOBİ'ler ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasının itici gücüdürler. Sürdürülebilir bir ekonomik yapı için çağdaş üretim ve yönetim araçlarıyla donatılmış KOBİ'ler oluşturmak gerekir.

KOBİ'lerin taşımakta oldukları avantajlar göz önünde bulundurulduğunda, ülke ekonomisi için önem arzeden KOBİ'ler gerek gelişmiş gerekse de gelişmekte olan ülkelerde desteklenmektedirler. Bununla birlikte KOBİ'lerin finansal yapılarının güçlü olması söz konusu desteklerin başarı sağlayabilmeleri için gerekli bir husustur¹.

Basel II hükümleri çerçevesinde, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan KOBİ tanımları bulunmaktadır.

1.1.1. Türkiye’de KOBİ Tanımları

Ülkemizde KOBİ'lere yönelik faaliyette bulunan kurum ve kuruluşların gerek tanım gerekse tanımı belirlemede seçtikleri ölçütlerin birbirinden farklılık gösterdiği dikkat çekmektedir. Türkiye’de üzerinde uzlaşıya varılmış net bir KOBİ tanımı yoktur. Türkiye’de 11 farklı KOBİ tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Genel olarak KOSGEB ve HALKBANKASI’nın tanımları referans alınmasına rağmen bu iki kurumun tanımlarının da birbirinden farkı olması karışıklığa yol açmaktadır. Aşağıdaki Tablodan da görüleceği üzere kurumlar yapılarına ve verdikleri hizmetlere göre birbirinden farklı tanımlamalar kullanmaktadırlar.

¹ Arslan Özgür, “Küçük ve Orta Boy Ölçekli İşletmelerde Çalışma Sermayesi ve Bazı Finansal Yönetim Uygulamalar”, *C.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Sivas, s: 122.

Tablo 1.1: Türkiye’de Kullanılan KOBİ Tanımları

KURULUŞ	TANIM KAPSAMI	TANIM KRİTERLERİ	MİKRO ÖLÇEKLİ İŞLETME	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞLETME	ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME
KOSGEB	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	1-50 işçi	51-150 işçi
HALKBANK	İmalat Sanayi, Turizm, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	-	-	1-250 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (Euro)	230.000	230.000	230.000
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi, Turizm, Tarımsal Sanayi, Eğitim, Sağlık, Yazılım Geliştirme	İşçi Sayısı	1-9 işçi	10-49 işçi	50-250 işçi
		Yatırım Tutarı, KOBİ Teşvik Belgesine Konu Yatırım Tutarı (Euro)	350.000	350.000	350.000
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	-	1-200 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (Euro)	-	-	1.830.000
EXİMBANK	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı			1-200 işçi

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, KOSGEB, EXİMBANK, T.HALK BANKASI

KOBİ’lere yönelik program ve politikaların daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla ortak bir tanım belirlenmesi zorunluluğu kaçınılmazdır. Kurumlar arası tanımlamalardaki ayrılık işletmelerin farklı kurumlardan hizmet talep etmeleri durumunda farklı muameleye tabi kalmalarını sağlamakta, bu durum da uygulamaların etkinliği ve hizmetlerin şeffaflığı açısından önemli engel teşkil etmektedir. Farklı tanımlamaların yol açtığı bir diğer sıkıntı ise istatistiklerin farklı sonuçlara yol açmasıdır. Bu konudaki uygulama farklılıklarının giderilmesi, AB mevzuatı ile uyumun sağlanması ve tüm sektörleri kapsayan tek bir KOBİ tanımının oluşturulması amacıyla bir kanun tasarısı taslağı hazırlanmıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından TOBB başta olmak üzere, sivil ve mesleki kuruluşlar ile ilgili kurumların görüşleri de alınarak hazırlanan “KOBİ Tanımına İlişkin Kanun Tasarısı” 14

Ocak 2004 tarihinde Başbakanlığa iletilmiştir. Tasarıda; kanunun amacı; “Avrupa Birliği (AB) mevzuatına uyumlu tek bir Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ) tanımı yapılarak, bu tanımın, içinde “KOBİ ”,“Orta Büyüklükteki İşletme ” veya “Mikro İşletme” terimleri geçen tüm kurum ve kuruluşların mevzuat ve programlarına uygulanmasını sağlamak ” olarak belirlenmiştir. Gerçekleştirilecek ortak KOBİ tanımıyla birlikte, firmaların, yarattığı katma değer, istihdam, ihracat ve ithalat gibi göstergeler açısından yapılacak uluslararası değerlendirmelerde de karşılaştırılabilir bir ölçüt elde edilecektir².

1.1.2. Avrupa Birliği'nin (AB) KOBİ Tanımı

Dünyadaki tüm ülkelerin ekonomileri birçok farklı özellik göstermesine rağmen; tüm ülke ekonomilerinde KOBİ'ler toplam işletmelerin büyük bir oranını kapsamakta ve ekonomideki yeri gün geçtikçe artmaktadır. Bugün dünya literatüründe üzerinde fikir birliğine varılmış bir KOBİ tanımı bulunmamaktadır. KOBİ'leri belirleyen ölçütler ülkelerin ekonomik yapılarına bağlı olarak değişmektedir. KOBİ'leri tanımlamada en çok kullanılan kriter, istihdam edilen işçi sayısıdır. İşletmelerin ölçek bakımından sınıflandırılmasında bu kriter yeterli olmasa da karşılaştırma yapılabilmesi açısından en çok kullanılan kriterdir. İstihdam eden işçi sayısına ek olarak sabit sermaye, yatırım tutarı veya yıllık satış tutarı da kullanılmaktadır.

Avrupa Birliği'nde 1970'lere kadar KOBİ'ler çok fazla önemsenmemiştir. Ancak 1973'te yaşanan Petrol şokundan oldukça fazla etkilenen AB bu dönemde KOBİ'lerin krize rağmen piyasa şartlarına büyük firmalara oranla daha kolay uyum sağladıklarını fark etmiş ve bu dönemden itibaren KOBİ'lerin kurulması için teşvikler artırılmış, mevcut olanların ise modernizasyonu teşvik edilmiştir. 1987 yılından itibaren KOBİ'lere yönelik politikalar Avrupa Tek Pazarı'na KOBİ'lerin uyumlaştırılması amacıyla geliştirilmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan işsizlik sorununa bir çare olarak KOBİ'lerin geliştirilmesi görülmüştür.

AB'de KOBİ'ler sosyo-ekonomik etkileri nedeniyle büyük önem taşımaktadırlar. KOBİ'ler gerek istihdam yaratmada gerekse ekonomik büyümede oynadıkları rol ile AB'nin gelişmesi ve güçlenmesini sağlayabilmek için AB ve üye

² <http://www.usakgundem.com/yorum/9/t/%C3%BCrkiyede-KOBİ-tanimlari.html>, (31.05.2010).

lkeler düzeyinde politikalar geliştirilip uygulanmasına neden olmuştur. KOBİ'lerin geliştirilmesi AB ekonomisinin rekabet olanaklarının, istihdamda büyümenin ve birlik içindeki ekonomik ve sosyal uyumun arttırılması bakımından önemi büyüktür.

AB, KOBİ tanımları konusunda gerek ulusal gerekse birlik bazında karıřıklıĝa neden olmamak için yeni bir ortak tanım geliştirmiştir. 1 Ocak 2005 yılında KOBİ tanımı güncellenmiştir. KOBİ tanımı; işçi sayısı, bilanço byklĝ ve baĝımsızlık derecesinden oluşan ltleri kapsamaktadır.

Tablo 1.2: AB'de KOBİ Tanımı

KOBİ Tanımı	alışan Sayısı	Yıllık Ciro	Veya	Bilanço
Mikro lekli İşletme	10'dan az	2 milyon Euro'ya kadar		2 milyon Euro'ya kadar
Küçük İşletme	50'den az	10 milyon Euro'ya kadar		10 milyon Euro'ya kadar
Orta İşletme	250'den az	50 milyon Euro'ya kadar		43 milyon Euro'ya kadar

Kaynak: The Activities of the European Union for Small and Medium- Sized Enterprises (SMEs) SME Envoy Report, 2005.

KOBİ'lerin tanımlamasında kullanılan bir diĝer kriter de baĝımsızlık düzeyidir. Baĝımsızlık düzeyi; Hisselerin veya sermayesinin %25'den fazlası büyük bir grup tarafından sahip olunmayan; Ancak bu şart şu iki durumda aşılabilecektir:

Eĝer işletmenin sermaye sahipleri, kamu yatırım ortaklıkları, risk sermayesi şirketleri veya kurumsal yatırımcılar ise,

Eĝer işletme sermayesi, hisselerinin kime ait olduĝunun belirlenemeyeceĝi kadar küçük hisselerle bölünmüş ise ve eĝer işletme sermayesinin %25 veya daha fazlasının tek bir işletme tarafından stlenilmemiş olduĝunu veya sermayesinin küçük ve orta büyüklükteki işletme tanımı dışındaki işletmelerden meydana gelmemiş olduĝunu yasal olarak belirtirse.

AB’de sosyo-ekonomik fonksiyonları ile KOBİ’ler, şüphesiz ekonominin en dinamik sektörü ve ekonomik gelişmenin temel taşı oluşturmaktadır. Avrupa Komisyonunun Şubat 2005’te yayınladığı KOBİ’ler ile ilgili raporda Avrupa’daki KOBİ’lerin durumu şu şekilde özetlenmiştir; 2002 yılında AB’deki işletmelerin %91,3’ünü çok küçük işletmeler, %7,3’ünü küçük işletmeler, %1,2’sini orta işletmeler ve %0,2’sini büyük işletmeler oluşturmaktadır. KOBİ’lerin desteklenmesi ve kurulmalarının teşvik edilmesi AB’nin sanayi politikaları arasında önemli bir yere sahiptir. AB’ne aday ya da üye ülkelerdeki KOBİ’lerin ihtiyaçları ve karşılaştıkları sorunlar dikkate alınarak rekabet edebilirliklerini güçlendirilmekte, idari, düzenleyici, finansal ve mali ortamları geliştirilmekte, KOBİ’lerin AB mevzuatına uyumlaştırılması ve uluslararası alanda faaliyet göstermeleri desteklenmekte ve teşvik edilmektedir.³

1.1.3. BASEL II Çerçevesinde KOBİ Tanımları

Basel II çerçevesinde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme tanımının ana unsuru “Ciro” olarak belirtilmektedir. Buna göre yıllık cirosu 50 Milyon Euro’nun altında olan firmalar KOBİ olarak kabul edilmektedir.

KOBİ tanımı, kredilerin hangi portföyde değerlendirileceğinin tespiti bakımından büyük önem taşımaktadır. KOBİ tanımına bağlı olarak “perakende-kurumsal” ayrımı çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (nakdi+gayri nakdi) 1 Milyon Euro’nun altında kalan KOBİ’ler “perakende para çantası” içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 Milyon Euro’nun üstünde olan KOBİ’ler ise “kurumsal para çantası” içinde tanımlanmaktadır. Mevcut durumda KOBİ olarak değerlendirilen bir firma bütün özellikleri günümüz tanımına uygun olsa bile, çalıştığı banka Basel II’deki standart yöntemi uyguluyorsa kredilerinin toplam 1 Milyon Euro’yu geçmesi halinde kurumsal portföy içerisinde değerlendirilerek kendisine dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen rating’ler bankaca esas alınacak ve derecelendirme sistemi nedeni ile artan kredi maliyetlerine maruz

³ <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=257>, (31.05.2010).

kalabilecektir. Bu durum, özellikle yüksek tutarlı kredi kullanan firmaları etkileyecektir.⁴

Basel II hükümlerince, ciro tutarlarının firmanın büyüklüğünün tespitinde tek başına belirleyici unsur olmaması halinde denetim otoritesince, ciro miktarı yerine bilanço büyüklüğünün dikkate alınması hususunda bankalara izin verileceği de belirtilmektedir.

1.2. KOBİ'LERİN ÜLKE EKONOMİLERİ İÇİNDEKİ YERLERİ

Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) 'dünya ekonomisinin dinamosu olarak tanımlanıyor. Bunun en önemli nedeni, değişime büyük işletmelere göre çok daha hızlı adapte olabilmeleri, daha az yatırımla daha çok üretim, ürün çeşitliliği ve istihdam yaratmaları. Yapıları itibariyle ekonomik dalgalanmalardan daha az etkileniyor, talep değişiklikleri ve çeşitliliğine daha kolay uyum gösterebiliyorlar. Teknolojik yeniliklere yönlendiriyor ve hareketlendiriyorlar.

Ulusal ekonomimizde, özellikle istihdam yönünden, önemli bir yere sahip bulunan KOBİ'lerin sisteme olan katkıları şu şekilde sıralanabilir.⁵

- Bölge sanayisinin gelişmesine başlangıç oluşturmak,
- Bölge sanayisinin tamir ve bakım yönünden sorunlarını çözmek,
- Özel beceri ve teknik isteyen kimi malları üretmek,
- İkincil kontrol yoluyla büyük sanayi işletmelerine yardımcı olmak,

KOBİ'ler büyük sanayi işletmelerinin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısı olarak rol alıyorlar. Politik ve sosyal sistemlerin de denge ve istikrar unsuru. Demokratik toplumun ve liberal ekonominin temel taşlarından biri.

Dünya ekonomisinden verilecek bazı rakamlarla, tüm bu saptamaların rasyonelliğini gözler önüne sermek mümkün; KOBİ'lerin ABD ekonomisinde üretim payı yüzde 36.2, Almanya'da 49, Japonya'da 52, Fransa'da 54. Yatırımlardaki oranlara

⁴Albayrak Suat, (2008), "Basel II'nin Şirketlere Etkileri", **İstanbul ODTÜ Mezunları Derneği Sunumu**, İstanbul, s. 4.

⁵ Ar, Aybeniz Akdeniz, İskender, Hüseyin, (2005), "Türkiye'de KOBİ'ler ve KOBİ'lerde Planlama, Uygulama ve Denetim", **Mevzuat Dergisi**, Sayı:87, s.11.

baktığımız zaman, ABD'de yüzde 38, Almanya'da 44, Japonya'da 38 olarak görüyoruz. Türkiye'deki işletmelerin yüzde 99,5'i, istihdamın yüzde 64'ü, yaratılan katma değer in yüzde 36'sı KOBİ'lere ait. Kısacası KOBİ'ler, küresel dünyanın güçlü ekonomileri arasında yer almak için çalışan Türkiye'nin en önemli gücüdür.⁶

1.3. KOBİ'LERİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİM SÜRECİ

Türkiye'de, 1980'lerde ortaya çıkan serbest pazar ekonomisi, uluslar arası ticaret serbestisi, fiyat kontrollerinin kaldırılması yeni bir ekonomik dönüşümün önemli unsurlarını oluşturmuştur. 1970'lerde küçük ve orta ölçekli işletmeler için elverişli ortamın olduğu yıllar olmakla birlikte, 80'ler de yeni bir girişimcilik ve ihracat furçasının başladığı yıllar olmuş, toplumun her kesiminde özel teşebbüs özendirilmiştir. Ancak, ticari işletmeler ve servis sektöründeki firmalar, bu akımdan geleneksel üretim yapan firmalar ya da tarımla uğraşan işletmelere göre daha iyi faydalanmışlardır. Bununla birlikte küçük ve orta ölçekli işletmelerin teknolojik gelişmelerin gerisinde kaldığı, yetenek ve becerilerini çok iyi geliştiremedikleri gözlenmiştir.⁷

Mevcut ekonomik yapı içinde çoğu zaman düşük verimliliklerine rağmen, KOBİ'ler, üretim, ticaret ve hizmet sektörlerindeki sayıca ezici çoğunluklarıyla önemli bir role sahiptirler. KOBİ'ler, kişisel ve aile birikimlerinin ekonomiye kazandırılmasını sağladığından, sermaye oluşumunu da hızlandırmaktadırlar. Küçük işletmeler, sayıca çokluğunun iş imkânı yaratması bakımından da ekonomiye katkıda bulunur. Ancak çok küçük ölçekli firmaların göreceli çoğunluğu ülkemizde küçük işletme sektörünün az gelişmiş yapısını da vurgular.

Ülkemizde küçük işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında daha çok geleneksel alanlarda olduğu görülür. Teknolojik gelişmelerin, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin oldukça zayıf kaldığı, sanayinin içine sokulamadığı bir gerçektir. Hatta son yıllarda elektronik, mikroişlemciler ve genetik alanında yapılan yenilikler Türkiye'deki küçük işletme sektörünün içine yayılmamıştır.

⁶ http://www.KOBİfinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/02020503/9790, (10.02.2010).

⁷ <http://sbe.dpu.edu.tr/13/69-90.pdf>, (14.05.2010)

1.4. KOBİ'LERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

KOBİ'lerin büyük işletmeler karşısında, özelliklerinden kaynaklanan birçok dezavantajlarının yanında avantajları da bulunmaktadır. Bu avantaj ve dezavantajlar şu şekilde özetlenebilir.⁸

KOBİ'lerin Avantajları

Küçük işletmelerin ekonomik sistem içindeki yerlerini belirlerken niceliksel özelliklerinin yanında niteliksel özelliklerinin de etkisi büyüktür. Temelde küçük işletmelerin en önemli üç özelliği; bağımsızlık, teşebbüs niteliği ve kişisel ilişkilerdir.

Bu özellikleriyle büyük firmalardan ayrılan küçük işletmeler, ülke ekonomisine birçok avantajlarla katma değer sağlamaktadır. Genel hatlarıyla KOBİ'lerin sahip olduğu avantajlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁹

- Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlamak
- Daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam yaratmak
- Ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenen bir yapıya sahip olmak
- Talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine uyum gösterebilmek
- Teknolojik yeniliklere yatkınlık
- Bölgeler arası dengeli kalkınmaya katkı sağlamak
- Dengeli bir gelir dağılımına katkıda bulunmak
- Büyük sanayi işletmelerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısı olmak

Genel olarak emek yoğun teknoloji kullandıklarından düşük vasıflı elemanların istihdamında önemli oranda pay sahibidirler.

KOBİ'lerin Dezavantajları

KOBİ'lere yukarıda sayılan avantajları sağlayan özellikler, aynı zamanda KOBİ'lerin dezavantajlarını da ortaya çıkarmaktadır. Gerçekten de KOBİ'lerin, modern teknolojiyi kullanamamaları, nitelikli eleman istihdam edememeleri ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum sağlama ve toplam kalite yönetimi konularındaki genellikle

⁸ <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/443/437>, (14.05.2010).

⁹ <http://sbe.dpu.edu.tr/13/69-90.pdf>, (14.05.2010).

yetersiz kalmaları, KOBİ'lerin ürettikleri malların hem yurt içinde hem de yurt dışında pazarlanma sorunlarını beraberinde getirmektedir.¹⁰

Diğer yandan da KOBİ'lerin kredi temininde güçlük çekmeleri, devlet teşviklerinden ve diğer finansman araçlarından yeterli ölçüde yararlanamamaları, kalifiye eleman sıkıntısı çekmeleri, yurt içi ve yurt dışı teknik ve ticari gelişmeleri izleyememeleri, doğru yere, doğru sektöre uygun şekilde yatırım politikaları üretememeleri gibi eksiklikleri de bulunmaktadır.

Bahsedilen bu eksiklikler içerisinde beklide en önemli sorunumuz KOBİ'lerin finansman sıkıntılarıdır. Gerçekten de finansman olgusu, KOBİ'lerin kuruluş aşamasından başlayarak, makine-teçhizat ve hammadde temini, üretim ve pazarlama-satış aşamalarında çözmeleri gereken büyük bir soruna dönüşebilmektedir.

1.5. KOBİ'LERİN TEMEL SORUNLARI

KOBİ'lerin hemen her işletmecilik fonksiyonları olan finansman, yönetim, üretim ve pazarlama fonksiyonlarının her birinde karşılaştıkları birçok sorunları bulunmaktadır. Bunlar, genel sorunlar, yönetim sorunları, üretim sorunları, pazarlama sorunları ve diğer sorunlar olarak sınıflandırılabilir.¹¹

1.5.1. Genel Sorunlar

Ortaklık kurmada çekingenlik, girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin işletme sahibinde bütünleşmesi, fizibilite çalışmalarının yetersizliği, işletmeler arası işbirliği eksikliği, kuruluş yeri seçimi ile ilgili sorunları, genel olarak verimliliklerinin düşüklüğü, teknoloji düzeylerinin düşüklüğü, teknoloji düzeylerinin düşüklüğü, küresel ekonomik ve teknolojik gelişmeleri yeteri kadar izleyememeleri KOBİ'lerin genel sorunları olarak ifade edilir.

Sermaye yetersizliği, gelişmek ve büyümek için büyük oranda öz kaynaklarına başvuran KOBİ sahipleri; enflasyon artışı, rekabet ve Pazar sıkıntısı nedeniyle kayıplara

¹⁰ Çavuş, a.g.e., s.7.

¹¹ <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/443/437>, (14.04.2010).

uğramakta ve işletme sermayelerini kaybetmektedirler. Bu durumda KOBİ'leri piyasa dalgalanmaları, teknolojik gelişmeler ve büyüme konusunda sıkıntıya sokmaktır.¹²

Teknolojik bilgi eksikliği, bilgi teminindeki zorluklar ve elde edilen bilgilerin değerlendirilmesindeki yetersizlikler nedeniyle KOBİ'ler teknolojik değişikliklere ayak uyduramamakta ve gerekli önlemleri alamamaktadırlar.

Girdi teminindeki zorluklar, sermaye yetersizliği nedeniyle stok yapamamaları, üretim sürecini aksatır ve teslim sürelerinde gecikmeler meydana gelir bu durumda siparişlerin iptal edilmesine yol açar. İstikrarsız fiyat politikaları, aşırı zamlar, ürün kalitesi ve teslim şartlarına ilişkin problemler ve kur artışları KOBİ'leri sıkıntıya sokar.

1.5.2. İdari Sorunlar

Yönetim ve yönetici sorunları, nitelikli personel bulunamaması, işletme sahiplerinin teknik kökenli olması, örgüt ve örgütlenme sorunları, uzmanlaşma formasyon eksikliği, idari, teknik, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden yoksun olmaları.¹³

Küçük ölçekli firmalarda gözlemlenen şirket yönetimi konusundaki eksiklikler firmaların kurumsallaşmasında, dolayısıyla da dışa açılmasında büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu sıkıntı şirketin mali, idari ve Ar-Ge birimlerine etki etmekte, firmaların büyümesine engel olmaktadır.¹⁴

1.5.3. Üretim ve Teknoloji Sorunları

Teknolojik yetersizlik, üretim kapasitesi yetersizliği, pazar araştırması yapılmaması, Araştırma-Geliştirme faaliyetlerinin eksikliği kapasite belirlenmesindeki yanlışlıklar, hammadde, işletme malzemesi, vb tedarikindeki sorunlar, uluslar arası kalite normlarında ürün üretmeme, fason üretim planında karşılaşılan sorunlar ve stoklama sorunlarıdır.

¹² Ar, Akdeniz, **a.g.m.**, s.6.

¹³ <http://sbe.dpu.edu.tr/13/69-90.pdf>, (14.05.2010).

¹⁴ http://www.tusiad.org.tr/FileArchive/GirisimcilikFinansmani_Ocak2009.pdf, (14.05.2010).

TÜBİSAD'ın yaptığı bir araştırmaya göre, KOBİ yöneticilerinin şirketlerinin en önemli silahı olarak gördükleri konular arasında teknolojik altyapı en son sırada yer alıyor. Yöneticilerin yarısından fazlası işletmelerinin başarıya taşıyacak en önemli unsurun finans gücü olduğunu düşünüyor. Finansı ikinci sırada insan kaynağı ve üçüncü sırada marka ve ürün değeri takip ederken, şirketlerinin en başarısı için en önemli unsurun teknoloji olduğunu söyleyen KOBİ yöneticilerinin oranı sadece % 8. Türkiye'de KOBİ yöneticilerinin teknolojik altyapıyı kurumlarının başarısı için önemli maddeler arasında en son sıraya yerleştiriyor olması, KOBİ'lerin verimliliğinin ve ekonomiye kattıkları değerin neden düşük olduğunu da gözler önüne seriyor.¹⁵

1.5.4. Pazarlama Sorunları

Pazar, çevre analizi ve erken uyarı sistemlerinden yoksunluk, yeni Pazar kanallarının hazırlanamaması, dağıtım sorunları, potansiyel iç pazarların bulunması, araştırılması ve değerlendirilmesindeki güçlükler, Pazar bilgisi eksikliği, ihracat pazarlama sorunları, dış pazarlardaki yoğun rekabet, dış pazarda potansiyel belirleme güçlükleri, dış pazarlama giderlerinin yüksekliği ve istenilen standartlara uyamamadır.¹⁶

KOBİ'ler hedef pazarını tanımlamada ve pazarlama stratejisi belirlemede yetersizdirler. Çünkü Pazar araştırması yapmadan kişisel gözlemlerini kullanmaktadırlar. Ayrıca KOBİ'ler özellikle sosyo-ekonomik koşullardaki değişmeler sonucu oluşan tüketici tercihlerindeki hızlı değişiklikleri izlemede ve bunlara ayak uydurmada da yeteri kadar başarılı olamayabilmektedirler.¹⁷

1.5.5. Finansman Sorunları

KOBİ'lerin finansman sorunları çalışmanın bir sonraki bölümünde detaylı olarak ele alınacaktır.

¹⁵ http://www.maxihaber.net/fotolar/2010_foto/nisan2010/mh_tubisad_KOBİ_yoneticileri_01042010.htm, (31.05.2010).

¹⁶ <http://sbe.dpu.edu.tr/13/69-90.pdf>, (14.05.2010).

¹⁷ Akgemci Tahir, (2001), "KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler", **KOSGEB**, s.28.

1.5.6. Diğer Sorunlar

Yasal sınırlamalar, destekleyici ve yönlendirici politikaların eksikliği, mevzuatın ve yeni gelişmelerin yeterince izlenememesi, yasal hakların savunulamaması, bürokratik işlemler, engeller, gecikmeler ve üniversite-küçük sanayi işbirliğinin geliştirilememesidir.

1.6. KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ'ler Türkiye ekonomisinde sayısal anlamda büyük yer tutmakla beraber yeterli katma değer yaratamamaktadır. İstihdama olan katkıları, yatırımlardan aldıkları pay, ihracat ve GSMH' ye olan katkıları oldukça düşük kalmaktadır. Ancak ekonomide sayısal olarak kapladıkları alan göz önüne alındığında KOBİ'lere ve gelişimlerine etki eden her türlü etkenin doğrudan ülke ekonomisini etkilediği de ortaya çıkmaktadır.

KOBİ'lerimizin, AB ve OECD ülkeleri KOBİ'leri ile karşılaştırıldığında, düşük işgücü ve ciro ortalaması yönünden farklılık arz ettikleri görülmektedir. Teknolojiye erişim, yeniliklerin takibi ile yatırım ve finansmana erişim alanlarında da bu ülkelerden geri kalmaktadırlar. Ancak finansmana erişim aslında bütün ülkelerin ortak sıkıntı alanıdır. Ülkemizde yıllarca süren yüksek enflasyon, yüksel reel faiz ve yaşanan devalüasyon; belirsizliğin artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, tasarrufların yeterince krediye yönelememesine ve bankaların düşük miktarda fonlarla çalışmasına sebep olmuştur. Bankaların da küçük miktarda fonları daha az riskli olan büyük şirketlere kredi vererek veya yüksek getirili ve risksiz olduğu kabul edilen devlet tahvili tutarak değerlendirdiği gözlenmiştir. Ayrıca KOBİ'lere küçük miktarda verilen kredilerin işlem maliyetleri nedeniyle kar marjları düşük kalmaktadır. Bu durum KOBİ'lerin bankalardan alabildikleri kredinin küçülmesine sebep olmuştur. Finansman KOBİ'lerin en önemli sorunudur. Bu sorunlar makro ekonomik koşullardan, KOBİ'lerin kendi yapısal sorunlarından, bankacılık sisteminden, alternatif finansman kaynaklarının yetersizliğinden ve KOBİ'lerin bu kaynakları tanımamasından ve KOBİ'ler için uygun stratejilerin olmamasından kaynaklanmaktadır.¹⁸

¹⁸ C., Coşkun, Küçüközmen (2008), "Basel II and Rating TO Credit Demands: Examples and Suggestions", Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **İzmir Ekonomi Üniversitesi 1.Uluslararası Sempozyumu**, İzmir, s.41.

Tablo 1.3: KOBİ'lerin Finansman Sorunları

KOBİ yapılarından kaynaklanan sorunlar	Ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunlar	Bankacılık sisteminden kaynaklanan sorunlar	Alternatif finansman kaynaklarının yetersizliği	KOBİ'ler için uygun stratejiler olmaması
Özkaynak ve işletme sermayesi yetersizliği	Finansal istikrarsızlık	Bankaların KOBİ'lere yönelik yeterli stratejilerinin olmaması	Risk sermayesi, şirket birleşmeleri	Kamu otoriteleri ve KOBİ birliklerinin uzun vadeli strateji geliştirmemiş olması
Bilanço şeffaflığı olmaması, kayıt dışılık	Sık yaşanan finansal krizler	Kredi maliyetlerinin yüksekliği	Aktif KOBİ borsaları	Teşviklerden yeterince yararlanamama
Bilgi yetersizliği ve yanlış yatırımlar	Yüksek faiz oranları	Teminatlarda esnekliğin olmaması	Diğer finansal araçlar ¹⁹	
Teminat sorunu	Döviz kurlarındaki istikrarsızlık		Sermaye piyasalarının gereklerini yerine getirmeme	
Profesyonel yönetici ve finans uzmanı istihdam edilmemesi				
Kredibilitelerinin düşük olması				
Aile şirketi olma ve kurumsallaşmama				

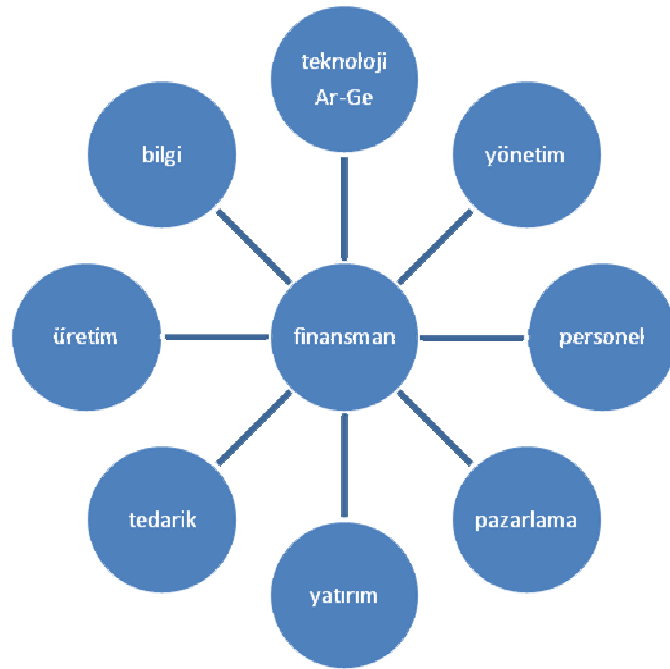
Kaynak: Aras, 2007; TBB, 2006; Çelik, 2007; Bulmuş, Oktay ve Törüner, 1990; Özgen ve Doğan, 1997, Yazarların Derlemesi.

Finansman işletmelerin diğer bütün fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde icra edebilmeleri ve faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürebilmeleri için temel girdiyi oluşturmaktır. Damarlarda dolaşan kana benzetilen fon kaynakları, işletmeler için yaşamsal önem taşımakta ve yetersizliği halinde faaliyetlerin etkin ve gerektiği gibi sürdürülebilmesini engellemektir.²⁰

¹⁹ Leasing, Faktöring, Forfaiting

²⁰ http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Turkey/Local%20Assets/Documents/turkey-tr_ceo_Basel2_KOBİler_250707.pdf, (11.06.2010).

Şekil 1.1: Finansman Odaklı Sorunlar

Türkiye’de alternatif finansman kaynaklarının etkin kullanılamaması nedeniyle bankacılık kesimi her zaman en büyük fon sağlayıcı konumunda olmuştur. Türkiye’de finansmanın temel sorunu olması, KOBİ’lerin kendi yapıları ile ilgili olduğu kadar bankacılık sistemi, ekonomik yapı ve sistemle de yakından ilgilidir. Finansmanla ilgili sorunların kaynaklarını şu şekilde sınıflandırmak olanaklıdır;

- 1-KOBİ’lerin Yapılarından Kaynaklanan Sorunlar
- 2-Ekonomik Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar
- 3-Bankacılık Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar
- 4- Alternatif Finansman Olanaklarının Yetersizliği
- 5-KOBİ’ler İçin Uygulanabilir Stratejiler Geliştirilmemiş Olması

1.6.1. KOBİ’lerin Yapılarından Kaynaklanan Sorunlar

KOBİ’ler dış kaynağa erişim konusundaki zorluklar nedeniyle kendi kaynakları ile faaliyetlerini sürdürmek zorunda bırakılmaktadır. Bununla birlikte kendi kaynaklarını yaratmak konusunda da yeterince başarılı olmadıkları bir gerçektir. Bu

sorun bir kısır döngü yaratmakta, firmalar özkaynakları yeterli olmadığı için dış kaynağa başvurmakta, bankalar ise kredi tahsisi sırasında kredi riskinin düşürülmesi açısından firmanın özkaynak yönünden güçlü olmasını aramaktadır. Bununla bağlantılı olarak KOBİ'lerin karşı karşıya oldukları bir diğer sorun ise krediler karşılığında yeterli teminat gösterememeleridir. Üstelik bankalar risk derecelerine göre, KOBİ kredileri karşılığında büyük işletmelerden daha yüksek teminat talep etmektedir. Öte yandan, faaliyetlerinin önemli bir kısmı kayıt dışı olan KOBİ'ler finansal raporlarının gerektiği gibi hazırlanması konusunda da sorun yaşamaktadır. Bir diğer sorun ise, çoğu işletmenin kredilendirme, finansal alternatiflere ulaşma ve kullanma konusunda yeterince bilgi sahibi olmamasıdır. Türkiye'de sermaye piyasaları olanakları dahil KOBİ'lerin finansmanı için banka kredilerinin dışında çok fazla finansman olanağı da bulunmamaktadır.

1.6.2. Ekonomik Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar

KOBİ'lerin finansman sorunlarının ortaya çıkmasında aynı zamanda ekonomiden kaynaklanan nedenler de söz konusudur. Bunların başında ekonomik istikrarsızlık ve sık yaşanan finansal krizler gelmektedir. Kırılgan ve istikrarsız bir finansal yapı yüksek kredi faiz oranlarının ve kurlardaki belirsizliği de beraberinde getirmektedir. Yapılan çalışmalarda makro ekonomik faktörlerin KOBİ'ler üzerinde önemli etkileri bulunduğunu, reel döviz kurlarındaki ve faiz oranlarındaki artışın firmaların finansal yapıları ve karlılıkları üzerinde etkilerinin varlığını tespit etmişlerdir. Devalüasyonun rekabet gücünü artırdığı, beklenen enflasyonun firmaların likiditesi üzerinde etkili olduğu ortaya konulmuştur. Enflasyon ve petrol fiyatlarındaki artış firmalar için potansiyel bir risk oluşturmaktadır. Makroekonomik faktörlerin özellikle gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin finansal performansları üzerinde belirgin bir etki yarattığı gözlenmektedir.

1.6.3. Bankacılık Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar

Konuya bankacılık sistemi açısından yaklaşırsak, Türkiye'de bankaların uzun yıllar istikrarsız ve belirsiz ekonomik yapı içerisinde faaliyet göstermeleri ve düzenlemelerin yetersizliğinden kaynaklanan nedenlerle finansal sistemde ciddi

sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Sistemin yeniden düzenlenmesi ile sağlanacak etkili bir risk yönetimi aynı zamanda ticari bankaların sağlamlığını ve verimliliğini arttıracak, doğru alanlara yönlendirilen kredilerin yaygın ve verimli kullanılması sayesinde de ekonomiye olumlu yansımaları olacaktır.

1.6.4. Alternatif Finansman Olanaklarının Yetersizliği

Bankacılık sisteminin uzun yıllar KOBİ'lere yönelik stratejilerinin yetersizliği ve teminat konusunda esnekliğin olmaması KOBİ'lerin kredi olanaklarından yararlanmalarını zorlaştırmıştır. Öte yandan, KOBİ birlikleri ve kamu otoriteleri tarafından kapsamlı ve uzun vadeli stratejik planların hazırlanmamış olması, işletmelerin sorunlarının uzun dönemde ihmal edilmesine yol açmıştır.

1.6.5. KOBİ'ler İçin Uygulanabilir Stratejiler Geliştirilememiş Olması

Banka dışı alternatif finansman olanaklarının geliştirilememesi ve yaygınlaştırılamaması da Türkiye'de önemli bir eksikliktir. KOBİ'ler banka dışında finansal kaynaklara başvurmak konusunda kendileri çekinceli davrandıkları gibi, bu konuda sistemin kendilerine yardımcı olduğu da söylenemez. Özellikle özkaynak yoluyla finansmana erişimi arttırmak ve bunun en önemli yolunu oluşturan sermaye piyasası yoluyla finansman sağlamak konusunda kolaylaştırıcı alternatifler geliştirilmeli, KOBİ borsaları, risk sermayesi şirketleri finansman sorunlarının çözümünde etkin olarak kullanılabilmelidir. Leasing, faktöring, forfaiting gibi finansman yöntemlerinin de finans sistemi içerisindeki payının artması önemlidir. Bu noktada KOBİ'lere düşen sorumluluk ise, alternatif finansman kaynaklarından yararlanabilmek için kendilerinden kaynaklanan sorunları (kayıt ve hesap üzerindeki sorunlar, asgari mali koşulların sağlanması gibi) çözümlemeleridir.²¹

²¹http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Turkey/Local%20Assets/Documents/turkey-tr_ceo_Basel2_KOBİler_250707.pdf, (11.06.2010).

1.7. KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI

KOBİ'ler kısa dönem finansman ihtiyaçlarını karşılamak için farklı kaynaklara başvurabilmektedirler. Bu kaynakların başında ticaret bankaları gelmekle beraber, leasing, faktöring, forfaiting şirketlerine de KOBİ'ler kredi için başvurabilmektedirler. Bunun yanında, satıcılardan vadeli mal alımında bulunarak kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını farklı kaynaklardan da karşılayabilmektedirler.

Uzun dönem finansman temininde bankalar ve finansal kuruluşların hiçbiri KOBİ'lere gereken krediyi sağlamada kendi kaynaklarını kullanmamakta, bunun yerine, KOBİ'lere kefil olarak yurtdışı kaynakların kullanılmasına aracılık etmektedir. Bu aracılık faaliyeti özellikle ihracat kredi sigorta kuruluşları kanalıyla yapılmaktadır. Bu tip krediler, bir malın satın alınmasını ve ihracının uzun vadeli olarak finanse edilmesini sağlamaktadır. Bu krediler, satıcı açısından bir tür ihracat teşvik kredisi iken, alıcı açısından ise uzun vadeli bir tür yatırım kredisi olarak görülebilmektedir.

Bunların dışında KOBİ'lerin desteklenmesi amacıyla kurulan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından sunulan finansman kaynakları da bulunmaktadır. Bunlar; KOBİ İstihdam Destek Kredisi ve KOBİ İhracat Destek Kredisi olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Bunun dışında KOSGEB aracılığıyla İslam Kalkınma Bankası kaynaklı kredilere, verilen devlet desteklerine ulaşmak mümkün kılınmaya çalışılmaktadır. Yine KOSGEB aracılığıyla Kredi Garanti Fonu KOBİ'lere kefil olarak bankalardan kredi kullanmalarına olanak verecek çalışmalar yürütmektedir.²²

1.7.1. Finansman Kaynağı Olarak Özkaynak

KOBİ'ler özelliklerinden de anlaşılacağı üzere, grup desteği almadan genellikle yetersiz sermaye ile kurulmaktadırlar. Menkul kıymetleri risk taşıdığından sermaye piyasası aracılığı ile de finansman temini zor olmaktadır. Oysa bu şirketler teknolojiye ayak uydurabilmek için öz sermaye ve işletme sermayesine ihtiyaç

²² Eken, Mehmet Hasan, (2008), "Basel II Kriterleri ve KOBİlerin Finansman Olanakları", **Maliye Finans Yazıları**, Yıl:22, Sayı:80, s.4.

duymaktadırlar. Ülkemizde yan sanayici olarak çalışan bu kuruluşlar, hem teknolojik olarak gelişmek hem de dinamik olmak zorundadır.²³

KOBİ'ler öz kaynaklar yoluyla ile finansmanda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. İlk olarak hisse senedi ihracı yoluyla fon temininde, çok basit bir anlatımla hisse senetlerini satın alacak yatırımcıların bulunamamasıdır. Çünkü bu tür işletmeler ya yatırım aşamasındadırlar ya da zararları dolayısıyla kar dağıtamayacak durumdadırlar. Bu nedenle KOBİ'lerin hisse senetlerine küçük tasarruf sahipleri ilgi göstermemektedir. Bunları alan tasarruf sahipleri ise bu senetleri ihtiyaç duydukları zaman paraya çevirememektedir. KOBİ'lerin bu yer bölümü borsaya kotasyon şartlarını da sağlayamadıkları için hisse senetleri borsada işlem görememektedirler. Bu aşamada karşılaşılan sorunu çözmek için ilk yol borsada KOBİ ve benzeri şirketlerin hisse senetlerinin işlem göreceği üçüncü pazarın oluşturulmasıdır. Bu konu ile ilgili çalışmalar son aşamaya gelmiş bulunmaktadır. İkinci bir çözüm yolu ise bu tür hisse senetlerine kurumsal yatırımcıların ilgisinin arttırılmasıdır. KOBİ'lere yatırım yapmak belli bir risk üstlenmeyi gerektirdiğinden risk sermayesi (Venture Capital) olarak adlandırılan yatırım türü, KOBİ'lerin öz kaynak ile fon sağlamada kullanacakları bir aracı niteliğindedir. Ülkemizde benzer amaçlar için Sermaye Piyasası Kanunu ile SPK'ya Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları (RSYO) ile Risk Sermayesi Yatırım Fonlarının düzenlenmesi konusunda yetki verilmiştir. KOBİ'lerin büyük bölümünün olmasa bile bir kısmının özkaynak sorununa çözüm getirecek RSYO'lar için hukuki düzenleme yapılmış ve bu kurumlar vergi teşvikleriyle desteklenmiştir. Günümüze kadar ise kuruluş formaliteleri ve teknik yetersizliklerden dolayı RSYO'lar faaliyete geçememişlerdir. Bu kurumlar KOBİ'ler için çok yakın zamanda vazgeçilmez kurumların arasında yer alacaktır.

Sermaye Piyasası Kanunu ile getirilen bir diğer kurum da Risk Sermayesi Yatırım Fonlarıdır. Henüz bir düzenlemesi olmayan bu fonlar büyük kurumsal yatırımcıların katılabileceği şekilde ve halka kapalı olarak şekillendirilebilir. Ancak Risk Sermayesi Yatırım Fonları gibi yeni bir kurum için hukuki düzenlemeye gitmeden de mevcut yatırım fonlarına ilişkin mevzuat da yapılacak küçük düzenlemelerle özellikle yatırım fonlarının portföylerinin bir bölümü riskli yatırımlardan oluşturulabilir.

²³[http://www.erpakademi.com/2010/01/16/kucuk-ve-orta-boy-isletmelerde-KOBİ%E2%80%99ler-finansal-problemler-3/,\(12.06.2010\).](http://www.erpakademi.com/2010/01/16/kucuk-ve-orta-boy-isletmelerde-KOBİ%E2%80%99ler-finansal-problemler-3/,(12.06.2010).)

Bunun için yatırım fonları içtüzüklerine borsa da pazar açılmış bütün hisse senetleri portföye alınabilir şeklinde bir ifadenin eklenmesi yeterli olacaktır. Ayrıca sigorta şirketleri ile emekli sandıkları fonları uzun vadeli düşündüklerinden bunların kuracakları yatırım fonlarının portföylerinin belli bir bölümünü borsada açılacak üçüncü pazardan oluşturdukları gibi bir zorunluluk getirmek suretiyle, bu fonları KOBİ'lerin finansmanına yöneltmek olanaklıdır. Ama bütün bu değişikliklerin yapılabilmesi borsada üçüncü pazarın açılmasına bağlı bulunmaktadır. KOBİ'lerin yararlanabileceği en önemli sermaye piyasası araçlarından bir tanesi de Oydan Yoksun Hisse Senetleridir (OYHS). KOBİ'lerin halka arz yoluyla hisse senedi ihracında en çok tereddüt ettikleri hususların başında şirket yönetiminin el değiştirmesi gelmektedir. Bugün ülkemizde şirket el değiştirmelerini düzenleyen bir düzenleme mevcut olmadığından KOBİ'ler için en uygun araçlardan biri de OYHS'dir. Ancak bu araç yeteri kadar hem KOBİ'ler hem de yatırımcılar tarafından tanınmadığından bugüne kadar gerekli ilgiyi göstermiştir. KOBİ'ler açısından hisse senedi ihracında karşılaşılan bir diğer sorun da esas sermaye sistemine tabi olmaktan kaynaklanmaktadır. Özellikle çok ortaklı KOBİ'lerin sermaye artırımını sırasında çıkarılan hisse senetlerini 3 aylık zaman zarfında mevcut ortakla veya üçüncü kişilere satarak bedellerini tamamen ve nakden tahsil etmeleri güç olmakta, ayrıca satılamayan kısımlar için taahhüt verilmesi zorunluluğu KOBİ'lerin sermaye artırımını işlemlerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi olmanın getirdiği yükümlülükler de KOBİ'ler için hisse senedi ihracının cazibesini azaltmaktadır. Bu nedenle şirketleri sermaye artırımında kolaylık sağlayan kayıtlı sermaye sistemine geçmeye özendirmek gerekmektedir. Sermaye Piyasası Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca aktif toplamı belli bir miktardan az olan şirketleri Sermaye Piyasası Kanunu'ndan kaynaklanan yükümlülüklerden kısmen veya tamamen muaf tutabilecektir. Bu maddenin kayıtlı sermaye sistemini kabul edecek belli aktif büyüklüğündeki KOBİ'ler için uygulanması olanaklıdır.²⁴

1.7.2. Finansman Kaynağı Olarak Banka Kredileri

KOBİ'ler faaliyetlerini öncelikli olarak özkaynaklarıyla finanse etmekte olup, yetmediği noktada bankaları kullanmaktadırlar. Geçmişte de günümüzde de KOBİ'lerin

²⁴ http://www.ekodialog.com/Makaleler/KOBİlerin_finansmani.html, (12.06.2010).

banka kredilerine bakış açısı pek sıcak olmamakla birlikte riskli bir finansman kaynağı olarak görmektedirler.

Ancak KOBİ'lerin gelişip büyümeleri, yeni teknolojilere ayak uydurabilmeleri için banka kredilerine ihtiyaç duymaktadırlar. KOBİ'ler bankalardan kredi talep ederken teminatsız ve uzun vadeli kredi kullanmak istiyorlar. Bankalar için bu söz konusu olamaz. KOBİ'ler elindeki taşınmazları teminat olarak gösterip işletmelerine yeni yatırımlar sağlamak için banka kredisi kullanabilirler.

Basel II ile KOBİ'lere kullandırılan kredilere yeni yaklaşımlar getirilmiştir. Bankalar KOBİ'lere kredi kullandırırken, kredi talebinde bulunan firmalar uzmanlar tarafından incelenmekte, firmanın istihbaratı yapılmakta, yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda durumları iyi olan firmalara kredi tahsis edilmekte, kredileri güvence altına almak için teminatlar alınmakta ve geri ödemeler takip edilmektedir.

1.7.3. Alternatif Finansman Yöntemleri

Basel II düzenlemeleri çerçevesinde ortaya çıkan koşullar, firmalar için alternatif finansman kaynakları yaratmayı daha da önemli hale getirecektir. Bu doğrultuda söz konusu alternatif kaynaklar olarak leasing, faktöring, dış yatırımcılarla ortaklıklar, halka açılma stratejik ortaklıklar kurma düşünülebilir.

Ülkemizde halen faktöring ve leasing gibi alternatif finansman yöntemleri firmalarca kullanılmamaktadır. Önümüzdeki dönemde dış yatırımcılarla ortaklıklar oluşturma yaygın olarak kullanılacak yeni bir finansman kaynağı olma özelliğini kazanacaktır. Halka açılma büyük firmalar için uygun olmakla birlikte çoğu KOBİ için henüz mümkün gözükmemektedir. Ortaklıklar oluşturmak ise, özellikle KOBİ'ler için uygundur. Ancak burada en önemli sorun aile işletmesi tipinin yaygınlığı nedeniyle bu tür ortaklıklara sıcak bakılmamasıdır. Bu tarz ortaklıkların yayılması ülkedeki kurumsallaşma düzeyi ile yakından ilgilidir.

İKİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN BASEL II

Finansal sistem güven üzerine kuruludur. Finansal sisteme olan güvenin bir sebeple kaybolması, ülke çapında, hatta küresel bazda önemli, krizlere yol açmaktadır. Tasarrufçuların ve yatırımcıların finansal sisteme olan güveninin güçlendirilmesi, sistemin kırılganlığını azaltmaktadır. Finansal sistemde güvenin çok önemli bir unsuru, faaliyet gösteren kurumların mali yapılarının güçlü olmasıdır. Güçlü mali yapı, finans kurumlarının aktiflerinin kalitesi ve risklere duyarlılığı ile riskin gerçekleşmesi durumunda yeterli sermayeye sahip olup olmaması temel alınarak hesaplanmaktadır.

Bu bağlamda, finans kesiminde sermaye yeterliliği ile ilgili yapılan düzenlemeler, sistemde güveni sağlamak üzere, aracı kuruluşların sermayelerinin çeşitli sebeplerle meydana gelebilecek olumsuz gelişmeleri hesaba katarak belirli bir standarda ulaştırılmasını öngörmektedir.

Küreselleşmenin etkilerinin yoğun bir biçimde gözlendiği finans kesiminde, bu sektördeki güvenliği sağlamak üzere uluslararası bir uzlaşma oluşmuş durumdadır. Konuyla ilgili yönlendirici düzenlemeler yaklaşık 20 yıldır Uluslararası Ödemeler Bankası'nın Basel Komitesi tarafından yürütülmektedir.

Basel Komitesinin 1988 yılında yayınladığı sermaye yeterliliği konusundaki düzenlemeleri ülkemizde de benimsenmiş durumdadır. Fakat Komite, sermaye yeterliliği konusunda, Basel II adıyla bilinen yeni düzenlemeler geliştirmektedir. Bu düzenleme önerilerinin öncelikle ülkemizdeki finansal kurumları, dolaylı olarak ta reel sektör kuruluşlarını etkilemesi beklenmektedir.²⁵

2.1. BASEL'İN TARİHİ VE BASEL KOMİTESİ

BIS, Uluslararası Ödemeler Bankası, 1930 yılında I.Dünya Savaşının ardından Versailles Antlaşmasının öngördüğü şekilde Almanya'nın savaş tazminatı ödemelerini takip etmek üzere kurulmuştur. Savaş tazminatı ödemelerinin arka plana düşmesiyle Banka, parasal ve mali istikrar sağlama hedefi doğrultusunda merkez bankaları ve diğer kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamaya odaklanmıştır. 1970'lerdeki petrol krizi, eş zamanlı olarak, Alman bankası Bankhaus I.D. Herstatt'ın bir gün içerisinde iflas

²⁵ TSPAKB, (2005), "Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı", **Sermaye Piyasasında Gündem**, Sayı:31, s.6.

etmesi finansal piyasalarda ortaya çıkan sorunlara ortak bir çözüm bulunması gerektiği²⁶ neticesinde BIS, uluslar arası faaliyetleri olan bankaların denetimi konusunu ön plana almıştır. Bu konudaki çalışmalar sonucunda, 1988 tarihli Basel Sermaye Uyumunu yayınlamıştır. BIS, uluslar arası makroekonomik gelişmeler ve finansal sistemdeki ilerlemeleri göz önüne alarak, banka sermaye yeterliliği konusundaki bu standardı geliştirerek etkinliğini artırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda yeni bir standart taslağı olan Basel II hazırlanmıştır.²⁷

Basel Komitesi, gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve banka regülatörlerinden oluşan ve üç ayda bir İsviçre'nin Basel kentinde bulunan Bank for International Settlements (Uluslar arası Takas Bankası) da toplanan bir komitedir. 1974 yılında "Group Ten" ülkeleri tarafından kurulan komite 1975 senesinden beri banka regülasyonları konusunda çalışmalar yayınlamaktadır. Komitenin yaptığı araştırma ve çalışmalarda yer alan düzenlemeler zorunlu değil tavsiye niteliğindedir. Ancak, Komitenin bu çalışmaları o kadar geniş bir kabul görmüştür ki, zorunlu olmamasına rağmen neredeyse Dünyadaki bütün ülkelerde yapılan bankacılık düzenleme çalışmaları Komitenin yayınlarına dayandırılmaktadır. Basel Komitesinin üyeleri Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, Birleşik Krallık(İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda) Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Lüksemburg olmak üzere 12 üye ülkeden oluşmaktadır. Bank for International Settlements Basel Komitesinin sekreteryası görevini yerine getirmektedir²⁸. Ayrıca her ülke kendi Merkez Bankası ile temsil edilmektedir. Bu tablo bize 20. Yüzyılın başından itibaren dünyadaki siyasi sıralamayı da göstermektedir. Buna göre Basel Bankacılık Komitesinde gelişmekte olan ülkelere üye yoktur.²⁹

Basel komitesi üye ülkelerde bankacılık sisteminin özelinde finansal sistemin sağlam ve güvenilir bir yapıda faaliyetlerini sürdürmesi için yapılacak düzenlemelere temel teşkil edecek araştırma çalışmalarında bulunmayı amaçlamaktadır. Komite, düzenleme faaliyetlerinin yeterli olması ve uluslar arası boyutlarda ülkeler arasında koordinasyon sağlayarak bankaların değişik ülkelere regülasyonlarla karşılaşmaması

²⁶ Candan,H., A. Özün, (2006), **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,İstanbul.

²⁷ TSPAKB, **a.g.e**, s.6.

²⁸ Mehmet Hasan Eken, "**Basel II ve Risk Yönetimi**", s.1.

²⁹ Dilek Sultan Aramaz, (2008), "Basel II Kriterlerinin KOBİlere Etkileri", **Yüksek Lisans Tezi**, Isparta, s.4.

için gereken çalışmaları da yürütmektedir. Basel Komitesinin yayınları, değişik ülkelerdeki regülatörlerin kendilerine has düzenlemeleri yaparken faydalanacakları geniş bir perspektife sahip regülasyon politikalarını içermektedir. Ancak, Komite, Sermaye Yeterliliği ve banka düzenlemelerine ilişkin Temel Prensiplerin ülkeler tarafından daha yakından takip edilerek adapte edilmesini beklemektedir.

Basel Komitesinin eski düzenlemelerinde olduğu gibi yeni düzenlemelerinin de zorunlu olmadığı aşikârdır. Ancak, eski düzenlemelerin bütün Dünyada kabul görerek uygulanması, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların çalışmalarında bu düzenlemeleri desteklemeleri, uluslararası bankacılık faaliyetlerinde bu standartları uygulayan bankaların tercih edilmesi gibi hususlar Komitenin yeni düzenlemelerinin zorunlu olmamasına rağmen en geniş şekilde uygulanacağını bir işareti olarak değerlendirilmektedir.

Basel Komitesi 1975 yılından itibaren çalışmalarını yayınlamaya başlamıştır. Basel Komitesinin yayınlanan çalışmaları “sermaye yeterliliği” ile başlamış ve yine aynı konu ile devam etmektedir. Sermaye Yeterliliğinin yanı sıra 1990' lı yıllardan itibaren Basel Komitesi bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan risklerin yönetilmesine, para aklanmasına, muhasebe ve denetim, banka problemleri konularına ilişkin olarak ta çalışmalarda bulunmuş ve bu çalışmalarını yayınlamıştır. Ancak esas itibariyle Basel Komitesi Bankaların özelinde finansal piyasaların sağlam ve güvenilir bir sermaye yeterliliğine sahip olması için çalışmalarda bulunmakta ve bu çalışmalar sektör ile değerlendirildikten sonra yayınlanmaktadır.³⁰

2.2. BASEL I SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISI

2.2.1. 1988 BASEL Düzenlemesi

Komite tarafından sermaye yeterliliğine ilişkin ilk düzenleme olan 1988 Anlaşmasının temel amaçları uluslar arası bankacılık sisteminin istikrarını ve güvenilirliğini korumak ve farklı ülkelerdeki uygulamalarda istikrar sağlayarak uluslar arası bankalar arasında rekabet eşitsizliğini azaltmak olarak belirlenmiştir.

³⁰ Eken, **a.g.e.**, s.1-2.

Özellikle kredi riski üzerinde odaklanan anlaşmaya daha sonra piyasa riski de ilave edilmiştir. Anlaşma’ da faiz oranı riski, likidite riski, yasal ve itibari risk gibi riskler açık bir şekilde belirtilmemekle beraber asgari sermaye yeterliliği oranı belirlenirken bu riskleri içeren bir tampon öngörülmüştür.

Basel 1988 anlaşması, bir bankanın iflas etmesi halinde mevduat sahiplerinin karşılaşılabileceği maliyetleri en aza indirmek için minimum olarak tutulması gereken sermaye üzerinde odaklanmıştır.³¹

Standart ilk olarak sermayenin tanımını yapmaktadır. Sermaye, ana sermaye(birinci kuşak) ve katkı sermaye(ikinci kuşak) olarak ikiye ayrılmaktadır. Komite ana sermayeyi sermayenin temel bileşeni olarak değerlendirmektedir. Sermayenin en azından yarısının ana sermaye şeklinde olması öngörülmüştür. Diğer bir deyişle, katkı sermaye en fazla ana sermaye kadar olabilmektedir.

Ana sermaye, ödenmiş sermaye ile kamuya açıklanmış ve vergi sonrası dağıtılmamış karlardan oluşmaktadır. Bu kalemler tüm ülkelerin bankacılık sistemlerinin ortak paydasıdır.

Katkı sermaye ise, ihtiyari rezervler, yeniden değerlendirme rezervleri, genel karşılıklar ve hem sermaye hem de borç özellikleri taşıyan bazı enstrümanlar ile ikincil borçlardan oluşmaktadır. Bu kategoriye girebilecek kalemlerin sahip olması gereken şartlara ilişkin ayrıntılı bir tanım da yapılmıştır. Her ülke, kendi muhasebe standartları ve düzenlemeleri çerçevesinde bu kategorileri katkı sermaye olarak değerlendirip değerlendirmeme konusunda serbest bırakılmıştır.³²

Risk ağırlıklı sermaye oranını belirlemek üzere tabanından bazı kalemlerin de sermayeden indirilmesi gerekmektedir. Ana sermaye hesaplamasından indirilecek ilk kalem şerefiyedir. Ulusal sistemlerinde konsolidasyon uygulanmayan durumlarda, aynı sermayenin birden fazla kere sayılmasını önlemek üzere bankanın bankacılık veya finans sektöründe faaliyet gösteren iştiraklerine yapılan yatırımlar da toplam sermaye tabanından indirilmelidir.

³¹ ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, (2007), Cilt 3, Sayı 6, s. 165.

³² Nihal Değirmenci, (2003), **Sermaye Yeterliliği Konusundaki BASEL Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi**, s.9.

Normalde beklenen uygulama, bankacılık gruplarının sermaye yeterliliği oranını bulmak üzere iştiraklerinin hesaplarının konsolide edilmesidir. Bankaların ellerinde bulunan başka banka veya mevduat toplayan kurumların hisse senetleri veya diğer enstrümanların sermayeden indirilmesi konusunda ulusal düzenleyiciler serbest bırakılmıştır. Bu kalemlerin sermayeden indirilmemesi halinde uygulanacak risk katsayısı %100 olarak belirlenmiştir.

Risk katsayıları, varlıklar ve bilanço dışı pozisyonlar taşıdıkları risklere göre belirlenen katsayılarla ağırlıklandırılmaktadır. Uygulama kolaylığı açısından %0,% 10,% 20,%50 ve %100 olarak beş ağırlık oranı kullanılmaktadır.

Ülke riski hesaplara basit bir ayrımla yansıtılmaktadır. OECD üyesi olan ve IMF ile yapılan kredi sözleşmelerini yerine getiren ülkelerle (%0), OECD üyesi olmayan ülkelere (%100) farklı risk katsayıları uygulanmaktadır.

Merkezi olmayan kamu kurumlarından (yerel yönetimler, KİT'ler vs.) olan alacaklara uygulanacak risk katsayıları ağırlıklı olarak ulusal düzenleyicilere bırakılmıştır. Ancak, kamu kurumları tarafından sahip olunan ticari şirketlere uygulanacak risk katsayısı diğer özel sektör kuruluşlarıyla rekabet yaratmaması için %100 olarak belirlenmiştir.

Teminat ve garantilerin türü de ilgili kredi talebinin risk katsayısını etkileyebilmektedir. Örneğin OECD üyesi ülkelerin merkezi hükümetlerinin çıkardığı menkul kıymetlerin teminat olarak alındığı durumlarda ilgili kredilerin risk katsayısı da %0 veya düşük olmaktadır. İpotek (mortgage) ile teminatlandırılmış kredilerde %50'lik bir risk katsayısı uygulanmaktadır.

Komite, bilanço dışı faaliyetlerinde sermaye yeterliliği hesaplamasında önemli olduğu kanaatindedir. Bilanço dışı aktifler bir kredi dönüşüm katsayısıyla çarpılarak kredi riski eşdeğerlerine dönüştürülmekte, daha sonra bu tutarlar da uygun risk katsayıları ile ağırlıklandırılmaktadır.

Sermaye yeterlilik oranı, 1988 Basel Uyumuna göre Sermaye Yeterlilik Oranı şu şekilde hesaplanır:

$$\text{Sermaye (1)} = \text{Ana Sermaye} + \text{Katki Sermaye} - \text{İndirilen Kalemler}$$

$$\text{Kredi Riski Ağırlıklı Varlıklar (2)} = \text{Risk Katsayısı} \times \text{Riskli Varlıklar}$$

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = (1)/(2)$$

1988 Basel Sermaye Uyumunu 1992 yılından itibaren Sermaye Yeterlilik Oranının en azından %8 olmasını öngörmüştür.³³

Sermaye yeterliliği hesaplamalarında özellikle kredi riskine odaklanan düzenlemeye 1996 yılında piyasa riski ilave edilmiştir.

2.2.2. 1996 BASEL Düzenlemesi

Komite Ocak 1996'da çıkardığı değişiklikle ilk standart hazırlanırken kapsam alanı dışında bırakılan, bankaların açık pozisyonları, borçlanma araçlarının ve menkul kıymetlerin ikincil piyasalardan alınıp satılması, iştirakler, türev ürünler ve opsiyonlar nedeniyle üstlendikleri piyasa riski için de bir düzenleme hazırlanmıştır. Ayrıca sermaye tanımı da esnekleştirilmiştir. Belirli şartlar altında, üçüncü kuşak sermaye olarak tanımlanan kısa vadeli (başlangıç vadesi en az 2 yıl olan) sermaye benzeri krediler de ulusal düzenleyicinin onayıyla sermayeye dahil edilebilmektedir. Yine de kredi riskini, 1988 kredi uyumunda tarif edilen şekilde, yalnızca ana ve katkı sermayenin (2.kuşak) karşılaması gerekmektedir.³⁴

Üçüncü kuşak sermaye, sadece piyasa risklerinin bir kısmını karşılamak için kullanılabilir. Piyasa riskinin en az %28,5'i ana sermaye ile, geri kalanı ise üçüncü kuşak sermaye ile karşılanabilmektedir. Standartta yer alan ifade, piyasa riskini karşılamak için kullanılabilecek üçüncü kuşak sermayenin, gene piyasa riskini karşılamak için kullanılabilecek ana sermayenin %250'sini geçemeyeceği şeklindedir. Piyasa riskini karşılamak için, üçüncü kuşak sermaye yerine katkı sermaye de (2.kuşak) kullanılabilecektir. Bu durum da da, yine %250'lik sınır geçerli olacaktır. Öte yandan, 1988 uyumunda katkı sermaye için getirilen limitler geçerli olmaya devam edecektir.

Piyasa riski, bilanço içi ve dışı pozisyonlarının, piyasadaki fiyat hareketleri dolayısıyla maruz kaldıkları kayıp riskini ifade etmektedir. Bu riski, bankanın kar amaçlı olarak tuttuğu, kendi portföyünde (alım-satım hesapları) bulunan faize bağlı

³³ TSPAKB, a.g.m. s.8.

³⁴ BDDK, "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik Hükümleri Çerçevesinde Piyasa Riskinin Karşılanmasında Kullanılacak Olan Üçüncü Kuşak Sermayenin Hesaplanmasına İlişkin Açıklama", 31.012001.

enstrümanlar ve hisse senetleri taşımaktadır. Ayrıca, banka genelinde döviz ve emtia riski de bulunmaktadır.

Faize bağlı enstrümanlar ile hisse senetleri, piyasa değerleri üzerinden değerlendirilerek sermaye yeterlilik hesaplarına dahil edilecektir. Bankalar ticari amaçla kullanmadıkları bazı enstrümanları portföylerini riskten korumak amacıyla kullanmaktadır. Komite bu çerçevede bankaların bilanço içi ve dışı ticari amaçlı kullanılmayan enstrümanlarının da risk hesabına katılmasında belirli özgürlükler tanınması gerektiği görüşünü savunmuştur.

Yabancı para ve emtia riskine ilişkin risk hesaplamasına, bankanın tüm pozisyonu dahil edilecektir. Ancak bankalar bazı durumlarda sermaye yeterlilik oranlarını korumak için döviz pozisyonu alabilmektedir. Bu durum, “yapısal yabancı para pozisyonu” olarak adlandırılmaktadır.

Yapısal yabancı para pozisyonu risk hesaplamalarından hariç tutulabilecektir. Bu pozisyonlardan bazıları piyasa fiyatından değerlendirirken, bazı pozisyonlar defter değerinden hesaplanabilecektir.

Piyasa riski için kurumların konsolide bazda hesaplama yapması esas alınmıştır. Ancak, ulusal düzenleyiciler, konsolide edilen kurumların piyasa riskini de ayrı ayrı izlemeye devam edecektir.

Piyasa riskinin hesaplanması için iki metodoloji sunulmaktadır; standart metodoloji ve içsel risk yönetim modelleri. Standart metodolojide, komitenin tarif ettiği şekilde hesaplanan faiz, hisse senedi, yabancı para ve emtia pozisyonları ve opsiyonları ve opsiyonların riski ayrı ayrı hesaplanıp toplanmaktadır. Belirli şartlar oluştuğu takdirde ise, bankaların kendilerince içsel risk yönetim modelleri geliştirmelerine izin verilmektedir.

A)Standart Metot

• Faiz Riski

“Spesifik risk”, bankaların elinde bulunan faize bağlı enstrümanları ihraç eden tarafla ilgili meydana gelebilecek olumsuz gelişmeleri hesaba katmaktadır. Bu riskin hesaplanmasında aynı özellikte enstrümanlar için netleştirme yapılabilmektedir. Ancak,

aynı kurumun çıkardığı değişik vade, faiz oranı vb. özellikleri olan menkul kıymetler arasında netleştirme yapılmamaktadır.

Spesifik risk katsayısı merkezi hükümet kâğıtları için %0 olarak belirlenmiştir. Kamu kurumları, çok taraflı kalkınma bankaları ve bazı şartları yerine getiren tarafların (derecelendirme kuruluşlarının verdiği “yatırım yapılabilir” kategorisindeki kredi notuna sahip olanlar gibi) ihraçları için, menkul kıymetin vadeye kalan gün sayısına göre, spesifik risk katsayısı %0.25 ile %1,6 arasında değişmektedir. Bu tanımların dışında kalanlar için risk katsayısı %8 olarak belirlenmiştir.

“Genel piyasa riski” ise, faiz oranlarındaki değişimin yaratabileceği zararı ölçmektir. Genel piyasa riski aşağıdaki sermaye yükümlülüklerinin toplamı olarak tanımlanmıştır.

- Bankanın portföyündeki net kısa ve uzun pozisyonlar,
- Aynı zaman dilimlerinde eşleşen pozisyonların küçük olanı,
- Değişik zaman dilimlerinde eşleşen pozisyonların büyük olanı,
- Uygun olduğu durumda, pozisyonlardaki net pozisyon,

Genel piyasa riski, vadeye kalan süre veya ortalama vade metotlarıyla hesaplanabilmektedir.

Vadeye kalan süreye göre yapılan hesaplamada kısa ve uzun pozisyonlar, tanımlanan 13 (bazı durumlarda 15) süre dilimine göre ayrılıp, bu tanımlara göre verilen risk katsayılarıyla ağırlıklandırılmaktadır. Daha sonra, bu ağırlıklandırılmış kısa ve uzun pozisyonlar her süre dilimi içinde netleştirilmektedir. Bu pozisyonlardan küçük olanının %10’u kadar bir sermaye yükümlülüğü bulunmaktadır.

Bu hesaplamalar yapıldıktan sonra, yatay netleştirme uygulanmaktadır. Bunun için öncelikle 1 yıla kadar, 1-4 yıl ve 4 yıl ve üzeri olmak üzere 3 vade grubu tanımlanmaktadır. Bu gruplardaki net pozisyon hesaplanmakta, daha sonra da 3 grup arasında netleştirme yapılmaktadır. Bu netleştirme işlemleri için ilgili katsayılar Basel Komitesi tarafından açıklanmıştır.

Diğer yaklaşım olan ortalama vade metodunda, her pozisyonun fiyat duyarlılığı ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Bunun için öncelikle her enstrümanın faizlerdeki

(enstrümanın vadesine göre) %0.6 ila %1’lik değişime olan duyarlılığı hesaplanmakta, belirlenmiş 15 vadeye kalan süre dilimleri çerçevesinde ağırlıklandırılmaktadır. Her vade dilimi için %5’lik sermaye ayırmak gerekmektedir. Daha sonra bu pozisyonlar da önceki yöntemde olduğu gibi netleştirilmektedir.

Faize bağlı türev araçlar ve bilanço dışı faizle ilintili enstrümanlar da risk hesaplamasına dahil edilmektedir. Türev araçlarda risk hesabı, bu aracın ilintili olduğu faize bağlı enstrümanlara çevrilerek yapılmaktadır.

• **Hisse Senedi Riski**

Hisse senetleri için risk hesabında, spesifik risk ve genel piyasa riski ayrımı yapılmaktadır. Spesifik risk hesaplamasında bankanın tüm kısa ve uzun pozisyonlarının arasındaki fark ele alınmaktadır. Uzun ve kısa pozisyonlar, her borsadaki pozisyon için ayrı ayrı hesaplanmaktadır.

Portföy hem likit hemde çeşitlendirilmiş ise, özel risk katsayısı %4 olarak alınmaktadır. Aksi takdirde uygulanacak oran %8’dir. Genel piyasa riski için ise %8’dir.

Hisse senedi türevleri ve bilanço dışı aktifler de risk hesaplamasına dahil edilmektedir. Türevler ilintili oldukları hisse senetleri/endekslere dönüştürülerek hesaplama yapılmaktadır. Çeşitlendirilmiş bir hisse senedi portföyündeki kısa veya uzun pozisyon ve arbitraj faaliyetleri için %2 oranında ilave bir sermaye ayrılmalıdır.

• **Yabancı Para Riski**

Yabancı para riski hesaplamalarına altın da dahil edilmektedir. Öncelikle tek bir para birimindeki risk bulunmaktadır. Ayrıca, bankanın değişik para birimlerinde bulunan uzun ve kısa pozisyonlarının riski hesaplanmaktadır.

Tek bir para biriminin net pozisyonu, net spot pozisyon, net vadeli pozisyon, garantiler, henüz oluşmamış fakat tamamıyla koruma (hedge) altına alınmış gelecek gelir ve giderler dikkate alınarak bulunmaktadır.

Bankaların sermaye yeterlilik oranlarını korumak için özellikle pozisyon almaları durumunda, bu pozisyonun net açık pozisyon hesaplamasında yer alıp almamasına ulusal düzenleyiciler karar verecektir.

Toplam yabancı para portföyünün riskinin hesaplanmasında iki yaklaşım mümkündür. İlkinde tüm yabancı para pozisyonları günlük kurlarla, raporlamada kullanılan yerel para birimine dönüştürülerek toplanmakta ve %8’lik bir sermaye şartı aranmaktadır. Toplamada, uzun veya kısa pozisyonlardan büyük olanı alınır ve altın pozisyonu ayrıca eklenir. İkinci yöntemde, bankaların içsel risk ölçüm modellerinden hesaplama yapılır.

• Emtia Riski

Tarımsal ürünler, değerli metaller (altın hariç) ve petrol gibi mineraller ikincil piyasada işlem görebilmekte olup, bunların fiyatlarındaki oynaklık döviz ve faizlere kıyasla daha yüksek olabilmektedir. Öte yandan, bu ürünlerde likidite de daha düşük gerçekleşebilmektedir.

Banka portföylerindeki emtia pozisyonlarının karşı karşıya olduğu riskler şöyle sıralanabilir:

- Benzer ürünlerin fiyatları arasındaki ilişkinin değişmesi,
- Faiz oranlarının değişmesi(taşıma maliyetiyle ilgili olarak),
- Vadeli fiyatlarla değişim riski.

Emtia işinde çok fazla işlem yapmayan bankalar için biri daha basit, diğeri “vade merdiveni tablosu” olarak adlandırılan iki hesaplama yönteminden biri önerilmektedir. Netleştirme işlemlerinden sonra %5’lik bir sermaye ayrılması öngörülmektedir. Emtia piyasasında daha yoğun işlem yapan bankalar için içsel risk ölçüm modelleri önerilmektedir.

• Opsiyon Risk

Bankaların çok çeşitli opsiyon faaliyetlerinde bulunması dolayısıyla risk hesabı için çeşitli alternatifler sunulmaktadır. Yalnızca satın alınan opsiyonları kullanan bankalar basit metodu kullanabilecektir. Opsiyon çıkaran bankalar ise sunulan orta düzey hesaplama metotlarından (“Delta Plus” veya “Senaryo”) birini seçecektir. Opsiyonlarda daha yoğun işlem yapan bankalar için içsel risk ölçüm modelleri önerilmektedir.

Basit modelde opsiyon pozisyonu için %8 özel risk, %8 de piyasa riski ayrılmakta ve opsiyonun fiyatı düşülmektedir.

B) İçsel Risk Ölçüm Modeli Metodu

İçsel risk modellerinin kullanımı düzenleyici otoritenin onayıyla gerçekleşebilecektir. Bunun için düzenleyici, otorite, bankanın kullandığı modelin sağlamlığı, bu konuda görevlendirilmiş çalışanların nitelik ve niceliği gibi faktörleri göz önüne alacaktır.

Bazı durumlarda standart metot ile içsel risk ölçüm metotları içsel risk ölçüm metotları beraber kullanılabilir.

• Niteliksel Standartlar

Niteliksel standartlar doğrudan üst yönetime bağlı bağımsız bir risk kontrol ünitesinin varlığı, kullanılan modelin düzenli olarak performansının geriye dönük olarak ölçülmesi, modelin rutin olarak stres testlerinden geçmesi, risk ölçüm sistemiyle ilgili uygun yazılı belgelerin mevcudiyeti, risk ölçüm sisteminin düzenli olarak dış denetime tabi olması gibi şartlardan oluşmaktadır. Bu şartların yerine getirilmesi doğrultusunda düzenleyici otorite bankaya bir çarpan rakamı tahsis etmektedir.

• Piyasa Riski Faktörleri Özellikleri

Bankaların kullandığı model, bankanın bilanço içi ve dışı portföyünün risklerini kapsamalıdır. Bankalara uygulama için bir serbesti tanımakla beraber, standart genel bir çerçeve sunarak faiz, yabancı para, hisse senedi ve emtia için kapsanması gereken riskleri kısaca saymaktadır.

• Niceliksel Standartlar

Bankalar modellerin seçiminde serbest bırakılmakla beraber, standardın belirlendiği bazı asgari şartları yerine getirmelidir.

Örneğin, riske maruz değer her gün hesaplanmalıdır. Bu hesaplama %99'luk güvenlik aralığında sonuç vermelidir.

• Sermaye Yeterlilik Oranı

Basel standartlarında 1996 yılında yapılan değişiklikler çerçevesinde Sermaye Yeterlilik Oranı şu şekilde hesaplanmaktadır.

Sermaye(1)=Ana Sermaye + Katkı Sermaye +3. Kuşak Sermaye- İndirilen Kalemler

Kredi Riski Ağırlıklı Varlıklar(2)=Risk Katsayısı x Riskli Varlıklar

Piyasa Riskine Maruz Varlıklar(3)

Sermaye Yeterlilik Oranı= (1)/[(2)+12,5 x(3)]

Tüm bankalar her gün, önceki gün hesaplanan riske maruz değer tutarı ile son 60 işgününde gerçekleşen riske maruz değer ortalamasının düzenleyici otoritenin belirlediği çarpan ile çarpılmasından doğan tutarın en büyüğü kadar bir sermaye tutmalıdır.

Model kullanan bankalar, eğer model bu riski barındırmıyorsa, hisse senetleri ile faize bağlı enstrümanların spesifik riski için ayrı bir hesaplama yapmak durumundadır. Ancak modelle hesaplanan spesifik risk, standart metodolojiyle hesaplananın en az yarısı kadar olmalıdır.

Risk Hesaplama Seçenekleri (Basitten Gelişmiş Doğru Sıralanmış)

1-Kredi Riski

-Standart Yaklaşım

-Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

-Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

2-Piyasa Riski

-Standart Yaklaşım

-İçsel Risk Ölçüm Yaklaşımı

3-Operasyonel Risk

-Temel Gösterge Yaklaşımı

-Standart Yaklaşım

-Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları

• Stres Testi

Bankaların stres testleri hem niteliksel hem de niceliksel özellikte olmalıdır. Diğer bir deyişle, hem bankanın karşılaşılabileceği riskli senaryolar belirlenmeli, hem de bankanın sermayesinin kayıpları karşılama kapasitesi ve bu riski azaltması için yapması gerekenler ortaya konmalıdır. Düzenleyici otoriteler bankalara bazı konularda test sonuçlarını sorabilirler.

• Denetim

Kullanılan modellerin dış denetim veya düzenleyici otorite tarafından uygunluğunun test edilmesi esnasında izlenecek genel çerçeve de standartta kısaca sunulmuştur.³⁵

1999'da Komite Revize edilmiş Sermaye Yeterliliği Genel Çerçevesi yayınlamıştır. Teklif edilen bu sermaye genel çerçevesinin 3 temel direği (bloğu) bulunmaktadır.³⁶

1.1988 anlaşmasında ortaya konulan standartları düzelten asgari sermaye ihtiyacı (Asgari sermaye yükümlülüğü)

2.Kurum içi değerlendirmelerin ve sermaye yeterliliğinin yeniden incelenmesinin gözetimi (Gözetim otoritesinin denetimi)

3.Gözetim çabalarını tamamlayıcı olarak piyasa disiplini güçlendiren etkili açıklamalar (Piyasa disiplini)

Halen yürürlükte olan bu çerçeve Haziran 2004 de kapsamlı olarak yeniden gözden geçirilmiştir. En son hali ise Kasım 2005 de yayınlanmıştır.

Komite bunun yanında 1997 de G10 üyesi olmayan gözetici kurumlarla yakın işbirliği içinde Etkili Bankacılık Gözetimi İçin Temel İlkeler seti yayınlamış ayrıca Ekim 1999 da da Temel İlkeler metodolojisi geliştirmiştir.

³⁵ TSPAKB, a.g.e., s:13.

³⁶ Doyrangöl, Nuran Cömer, Saltoğlu, Müge, **Muhasebeci Gözüyle Basel II**, s:3.

2.2.3. BASEL I'in Eksiklikleri ve BASEL I'e Yönelik Eleştiriler

1988 tarihli Basel I sermaye uzlaşısı, ilan edildiği tarihten itibaren başta G-10 ülkeleri olmak üzere hemen hemen tüm ülkeler ve bankalar için genel bir sermaye standardı haline gelmiştir.

Ancak teknolojiye ve finansal piyasalarda sürekli gelişmeler yaşanması uygulanan sermaye standardının yeterince hassas bir risk ölçümü yapamaması, bankaların gerçekte operasyonel riskleri de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenlemenin banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiş olması, kredi riskini hesaplamada kullanılabilecek tek bir yöntemin bulunması ve farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankaların aynı yöntemle tabi tutulması, temel kredi risk kriteri olarak OECD üyeliğini esas alması nedeniyle Basel I'in yetersiz ve eksik kalmaktadır.

Basel I'e yöneltilen eleştirilerden bazıları ise şunlardır.

- Sermaye yeterliliği standart oranı 'risk bazlı' olmaktan ziyade 'likidite' bazlıdır.
- Rasyo, bankaları iflasa götüren, temel bir risk olan kredi kullandırımında 'yoğunlaşmayı' dikkate almamaktadır.
- Bütün firma kredilerine, teminata göre yapılan farklılaştırma dışında, aynı risk ağırlığı öngörüldüğünden bankalar yüksek getirili, fakat yüksek riskli alanlara girmeye teşvik edilmektedir.
- Bankaların sadece sermaye yeterliliği oranını tutturmak için sermaye artırımına gitmeleri, getirisini dikkate almadan faaliyetlerini geliştirmelerine sebep olmaktadır.
- Sermaye yeterliliği oranını yükseltmek için sabit kıymetler gibi duran varlıkların yüksek değerlendirilmesi için her türlü yöntemle başvurulması nedeniyle, bu varlıkların gerçek değeriyle satışı halinde ortaya çıkacak büyük zararlar, bankaların elini kolunu bağlar hale gelmiştir.
- Basel I sermaye yeterliliği konusunda belirli standartlar getirmiş olmakla birlikte bir çok eleştiri de yapılmıştır.
- Kredi riskinin ayrıştırılması Basel I'de sınırlı kalmıştır.

- Kredi riskinin statik ölçümü; sermaye yeterlilik rasyosu için kritik değer olarak belirlenen %8 oranı, ülkelerin ve ölçüme dahil kuruluşların değişen koşullarına göre esneklik gösterememektedir.
- Vadenin dikkate alınmaması; vade, önemli bir risk faktörü olmasına karşın, dikkate alınmamaktadır.
- Karşı tarafın kredi değerliliğine dikkat edilmemesi gibi Basel I'e yapılan eleştirilerini sıralayabiliyoruz.

2.3. YENİ BASEL SERMAYE STANDARDI (BASELII)

Uluslararası Ödemeler Bankası BIS (Bank for International Settlements) ülkelerin merkez bankalarının oluşturdukları uluslararası bir kuruluştur. Bankaların uluslararası standartlarda güvenli bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere, 1974 yılında BIS bünyesinde gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve banka denetim otoritelerinin katılımıyla “Basel Bankacılık Denetim Komitesi” oluşturulmuştur. Komite, üye ülkeler arasında denetim konularında işbirliğine olanak sağlayacak bir platform oluşturarak, uluslararası denetim sisteminin geliştirilmesi ve bankacılık denetim kalitesinin artırılmasına uygun ortamı hazırlamaktadır. Komite, üye ülkelerin denetleme teknikleri ve çalışmalarını ayrıntılı bir şekilde belirlemekten çok, ortak standart ve yaklaşımlar saptayarak belirli bir vizyonu dünyaya yayabilmek amacı taşımaktadır. Bu çerçevede, Komitenin önemli hedeflerinden birisi de uluslar arası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Bu doğrultuda, 1975 yılından beri çok sayıda çalışma yayınlamıştır. Son yıllarda komite çalışmalarının önemli bölümünü sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeler oluşturmaktadır.³⁷

Basel II, bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yayımlanan ve yakın tarihte birçok ülkede tamamen yürürlüğe girmesi beklenen standartlar bütünüdür. Söz konusu standartlar ile bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini arttırmak ve bu sayede sağlam, etkin bir bankacılık sistemi oluşturarak finansal istikrara katkıda

³⁷ Aras, Güler, (2005), **Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci**, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s:3.

bulunmak hedeflenmektedir. Basel II içerisinde sermaye yükümlülüğünün hesaplanması, maruz kalınan risklerin yönetimi, sermaye yeterliliğinin değerlendirilme ve kamuya açıklanma şekline ilişkin hükümler ile risk ölçümüne ilişkin olarak basit aritmetiğe dayalı standart yöntemler, kredi,piyasa ve operasyonel riske ilişkin istatistiki/matematiksel risk ölçüm metotlarını içeren yöntemler bulunmaktadır. Basel II süreci aslında risk yönetimine ilişkin son yıllarda gözlemlenen gelişmelerin bir devamı niteliğindedir ve gelişmiş ülkelerde sektör standardı olarak yürütülen uygulamalar Basel II ile birlikte mevzuat şekline dönüşmüştür.³⁸

2.3.1. BASEL II ve BASEL II'nin Karşılaştırılması

Tablo 2.1: BASEL II ve BASEL II'nin Karşılaştırılması

BASEL I	BASEL II
Tek bir risk ölçüm yöntemine odaklanma	Bankaların kendi iç risk yönetimi metotlarından, üst denetim kontrolünden ve piyasa disiplininin daha fazla yararlanma
Her banka için aynı ölçütlerin kullanılması	Değişik yaklaşımları uygulayabilme olanağı, daha iyi risk yönetimini özendirici sermaye teşvikleri
Geniş tabanlı uygulama alanı	Riske daha duyarlı ölçüm metotları
Piyasa riski ve kredi riski temel alınmaktadır.	Piyasa riski aynen hesaplanırken, kredi riski hesaplanması farklılaştırılmış ve bu iki risk gurubuna operasyonel risk kavramı eklenmiştir.
OECD ülkesi olup olmamaya dayalı Klüp Kuralı bulunmaktadır.	Klüp kuralı kaldırılmaktadır.
Sermaye yeterliliğine ilişkin detaylı bilgi açıklaması bulunmamaktadır.	Sermaye yeterliliğine ilişkin Basel II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir.
Kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır.	Bu risklere, operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de ilave edilmiştir.

Yukarıdaki tablo ile Basel I'den ayrıldığı temel noktalar belirlenen Basel II, esas olarak bankaların denetim ve gözetiminde daha sağlam bir altyapının tesis edilmesini, risk yönetiminin güçlendirilmesini, piyasa disiplininin ve dolayısıyla küresel düzeyde sürdürülebilir bir finansal istikrarın sağlanmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede “Yeni Uzlaş”, uluslararası alanda sermaye yeterliliğinin yakınsamasında uygulanması gereken salt kurallar kümesi olmayıp aynı zamanda bankacılık

³⁸ BDDK Araştırma Dairesi, (2005), **10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı**, s.1.

otoritelerinin finansal sistemlerine daha bütünleşik bakmalarını özendiren bir yaklaşımdır. Yeni sermaye uzlaşısı sadece gelişmiş ekonomilerdeki piyasa katılımcıları için değil aynı zamanda gelişmekte olan ekonomiler ile birlikte küresel ölçekte etkili olacak niteliktedir. Basel II, bankaları sadece risk raporlayan durağan bir yapıdan risk ölçümüne dayanan dinamik bir yapıya taşımaktadır. Bu haliyle Basel II kurallar manzumesi “Risk Tabanlı Sermaye Yönetimi ve Risk Tabanlı Kredi Fiyatlaması” ya da diğer bir ifadeyle etkin risk yönetimi olarak adlandırılabilir. Bu yaklaşımla birlikte işletmelerden gelen kredi talepleri işletmenin risk düzeyi ve kredinin risk düzeyi olmak üzere iki farklı açıdan değerlendirilecektir. İşletme risk düzeyi rating sistemi aracılığı ile ifade edilebilirken, kredinin risk düzeyi kredinin tipi, vadesi, teminat yapısı işlemin gerçekleşebileceği para birimi gibi kriterlerin ele alınması suretiyle belirlenecektir. Bu noktada Basel II, Basel I’den farklı olarak Türkiye’de yaygın kullanım alanı bulunan müşteri çekleri, senetleri, grup şirketi garantilerini teminat kapsamı dışında tutmaktadır.³⁹

Basel II bankalarda etkin risk yönetimi, denetim ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini arttırmak ve bu sayede sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak ve dolayısı ile finansal istikrara katkıda bulunmak için oluşturulmuş bir düzenlemedir. Amaçlanan, bankaların bilanço içi veya dışındaki risk doğuran her kalemi için belli bir sermaye ayırmasıdır. Bu zorunluluğun altında yatan temel neden, ilgili bilanço kaleminden kaynaklanan riskin gerçekleşmesi durumunda bankanın yapısının bozulmaması ve bu durumdan sektörün olumsuz etkilenmemesidir.⁴⁰

Basel II’nin getirmek istediği yeniliklere bakacak olursak;

- İlk olarak, farklı bankalara farklı hesaplama yöntemlerine ilişkin alternatifler getirilmesidir.
- İkincisi, alınmış olan pozisyonların risklilik düzeyini yansıtan hesaplamaların getirilerek, kaynakların bilinçli şekilde dağıtılması sağlanmaya çalışılmasıdır.
- Üçüncü nokta, etkin bir risk yönetimi sistemi kurulmasına yönelik zorlama ve teşviklerle, risk kültürü bir kurum kültürü haline getirilmeye çalışılmaktadır.

³⁹ Temizel, Fatih, (2007), Basel II Perspektifinden Kredi Riski Ölçüm Yaklaşımlarının Kredi Fiyatlamasına Potansiyel Etkisi, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, s.49.

⁴⁰ Babuşcu, Hazar, Şenol, Hazar, **Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri-1**-s:2.

- Diğer bir nokta, riske dayalı fiyatlandırma sistemi ile kaynakların etkin kullanımı sağlanmış olacaktır.
- Yine denetim otoritesinin daha etkin denetimi sağlanacaktır.
- Şeffaflığın artırılması suretiyle kamunun banka faaliyetlerinden daha fazla bilgi sahibi olması olanağı olacaktır.
- Rating sistemi sayesinde firmaların gerçek anlamda risklilik düzeyleri belirlenecek düşük riskli firmalar avantaj sağlayacaktır.

2.3.2. BASEL II Düzenlemesinin Amacı, Kapsamı ve Temel Unsurları

Basel II, öncelikle bankaların çalışma kriterlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu sayede bankalar hangi işlemleri nasıl ve ne şekilde yapılacağını, hazırlanan standartlar ile uygulamakta ve bankadan bankaya çalışma kriterlerinin değişiklik göstermesini önlemeye çalışmaktadır. Bankalar sermayelerini daha dikkatli ve verimli alanlarda kullanacaklardır.

Bankalar, sermaye arzı ile, talebin eşleştiği bir sistemdir. Bu nedenle ekonomiler de hayati bir öneme sahiptirler. Bankalarda meydana gelecek aşağıya doğru bir gidişat hem işletme verimliliğini, hem de ülke ekonomisini olumsuz etkileyecektir. Bu amaçla Basel II ile bankaların sermaye yeterliliğinin sağlanması ve kullanılacak sermayenin verimli ve risk oranı az alanlarda değerlendirilmesini istemektedir. Risk oranı yüksek alanlarda değerlendirme durumlarında ise banka sermaye oranı yükseltilerek bankanın da bu riskten etkilenmesi ve daha dikkatli davranması sağlanmıştır. Kredi geri ödemelerinde meydana gelecek bir düzen, zamanında geri dönen kredinin yeni yatırımlar için aktarılmasını sağlanacaktır. Bu sayede maliyetler azalacak ve kredi fiyatları aşağıya çekilecektir. Reel sektör aldığı kredileri daha etkin ve verimli kullanacaktır.

Ülkemizin ekonomik yapısının hemen hemen % 99'unu oluşturan KOBİ'ler bankalardan aldıkları kredilerle hem yatırım yapmakta hem de işletme sermayesi olarak kullanılmaktadırlar. Alınan krediler bu amaçla kullanıldığında bir sorun çıkmamaktadır. Ancak, geçmişte yaşanan birçok olay bu kredilerin işletme içinde kullanılmadığı, girişimcinin şahsi amaçları içinde kullandığı görülmektedir. Binek araç, yat, kat gibi

tüketime dönük alanlarda kullanılan bu krediler geri ödemeler sırasında sıkıntı oluşturmakta ve işletmenin bile sonlanmasına varan sonuçlar ortaya çıkartmaktadır. Basel II ile getirilen teminat şekilleri ve derecelendirme sayesinde bu tür, tüketime dönük harcamalarda bu kredilerin kullanma şansı azalacak ve işletmenin ihtiyaçlarına dönük bir kullanım söz konusu olacaktır. Yeni sistemde belli standartlara bağlanan kredi alımları, sadece alım aşamasında değil üç kademe halinde kredinin ödenmesi bitene kadar denetlenecektir. Bankacılıkta sermaye girişi hızlanacak ve faiz oranları düşecektir.

1990 yılından itibaren başlayan küreselleşme olgusu sermaye hareketlerini de hızlandırmış ve çeşitli ülkeler bu sermaye hareketlerinden etkilenmişlerdir. Her ne kadar sermaye küreselleşmesi beraberinde tüm bölgeyi bazen de dünyayı etkileyen krizler ortaya çıkartmış olsa da birçok ülkenin sermaye birikiminin az olması ve özellikle ihracat ağırlıklı üretim yapan işletmelerin kredi bulmalarını kolaylaştırmıştır.

Küreselleşme ile yoğunlaşan ekonomik krizler nedeniyle küresel sermaye bir ülkeye hızla girmekte ve en küçük bir algılamada, hızla çıkmaktadır. Bu ise sıkıntıya giren ülkelerin ekonomilerini buhrana doğru sürüklemektedir. Bu hızlı giriş ve çıkışlar, finans piyasalarının en büyük aktörleri olan bankaları da doğrudan etkilemekte ve özellikle dış kaynak bulma da sıkıntı çekmelerine neden olmaktadır.

Basel II ile birlikte düzene giren bankacılık sektörü daha sağlam ve standart çalışma düzeni ile dışarıdan ve içeriden daha kolay kaynak bulmaları sağlanacaktır. Risk oranının düşmesi bulunan kaynağın daha fiyatının az olmasına neden olacak ve hem bankanın hem de reel sektörün maliyetleri düşecektir. Bankaların kırılganlığı önlenecektir.

Ülkemizdeki bankacılık yapısı birikimlerin toplanması ve talep edenler verilmesi şeklinde yürümektedir. Banka sermaye birikimleri ikinci planda kalmaktadır. Bu ise bankanın çok fazla şüpheli alacak pozisyonuna düşmesi ile sıkıntıya girmekte ve banka batmalarına kadar varan sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla Basel II verilen kredilerin risk oranına göre bankanın öz sermaye koymasını ön görmekte ve sağlam sermaye yapısının oluşmasını amaçlamaktadır. Bu sayede ortaya çıkacak geri dönüşü olmayan kredilerden kaynaklanan sıkıntı azaltılmaya çalışılmaktadır.

• Bankacılık sisteminde risk yönetimi

Bankalar mevcut sistemde şubenin tanıdığı ya da merkezin onayı ile kredi açılmaktadır. Basel II ile birlikte yeni bir risk yönetimi ortaya çıkarılarak, müşterilere derecelendirme sistemi kurulmakta ve derece durumuna göre, yani risk oranına göre kredi oranı ve fiyatı belirlenmektedir. Örneğin 1 milyon EURO' nun üstünde bir kredi alacak olan KOBİ eğer AAA+ bir değere sahip ise kredi fiyatlandırması % 20' lere kadar düşerken, derecelendirilmemiş bir KOBİ % 75 – 100 oranında bir fiyatlandırmaya tabi tutulacaktır. Bu ise reel sektörün maliyetlerinin artması ya da azalmasına neden olacak, piyasadaki rekabet şekli değişecektir.

Risk yönetimi sistemi ile iç ve dış derecelendirme sistemi kurulacak bu sayede adil ve uygun koşullarda bir kredi sistemi ortaya çıkacaktır. Bankaların en fazla şikayet ettikleri konu, risk çalışma yöntemleridir. Her bankaya göre değişen, bazı bankanın riskli gördüğü bir müşteri diğer banka tarafından aynı şekilde değerlendirilmemesi nedeniyle bir ikilem ortaya çıkmaktadır. Bu durum bankaları sıkıntıya sokmakta ve bir standart oluşmamaktadır. Basel II ile getirilen standart risk sistemi sayesinde bankaların iç denetim ile belirledikleri bir derece tüm bankalar için aynı olacak ve o müşteri hangi bankaya giderse gitsin aynı fiyatlandırma ile karşılaşacaktır. Zamanla oluşacak bankalar arası müşteri derecelendirme portföyü sayesinde müşteri tek elden izlenebilecektir.

• Değişime açık bir reel sektör

KOBİ'ler yeni sistemle tamamen değişime uğrayacaklardır. Bunlar finansal tablolarda değişim, niteliksel değişim ve işletmenin ortak yapısında değişim olarak sıralanabilir.

• Finansal Tablolarda Değişim

İşletmeler mevcut sistemde kredi alırken, banka her ne kadar bilanço, gelir tablosu vb. finansal tabloları istese de çok fazla bir önem taşımamaktadır. Çünkü işletmenin kayıt dışı çalışmaları, kayıtlı çalışmaların çok üzerinde de olabilmektedir. Bu nedenle alınan bu tablolar çok gerçeği de yansıtmamaktadır. Basel II ile birlikte bu tabloların önemi olmazsa olmaz durumundadır. Çünkü değerlendirmenin en başta gelen ögesi bu tablolardır. Bu nedenle kayıt dışı ekonominin kayıt içine gireceği de

düşünülmektedir. Belli oranda kredi kullanımı ve fiyatlandırılması AB standartlarında finansal tablolar üretimi ile mümkün olacaktır.

Basel II'ye bir başka açıdan bakıldığında ucuz kredi kullanmak istiyorum, bu sayede rekabette ön plana çıkabilirim, maliyetlerimi düşürebilirim düşüncesinde olan KOBİ'ler için geçerli bir kavramdır. Ancak zaman içerisinde bankalar bu kriterleri hem portföy hem de kurumsal müşterilerine de uygulayacakları da bir gerçektir. Yani, 1 Milyon EURO'dan daha az kredi kullanmak isteyenler içinde bu standartlar zamanla getirilecektir. Bu nedenle şimdiden KOBİ'lerimizin tedbir almasında yarar vardır.

• Niteliksel Değişim

Basel II standartları, derecelendirme sırasında sadece finansal tablolara değil, işletmenin niteliksel yapısı ile de ilgilenmektedir. Derecelendirme sırasında işletmenin yönetim şekli, kredi ödeme ritmi, Pazar durumu, yönetim kademesi, yönetim organizasyon yapısı, marka bilinirliliği gibi birçok niteliksel etkende bu derecelendirmede etkili olacaktır. Bu nedenle KOBİ'ler en kısa sürede yönetim yapılarında ve bu sistemi bilen kişilerden kurulu bir yönetim organizasyon yapısı kurmaları gerekmektedir.

Yönetim organizasyon yapısı, hiyerarşik düzen, departmanlaşma ve kalifiye eleman istihdamını ön plana çıkacaktır. Çağdaşlaşma olarak ta görülmesi gereken bu sistem sayesinde işletmelerin şekli değişecek ve daha büyüyeceklerdir. Yeni sistemin belli bir uzmanlığı gerektirdiği bir gerçektir. O nedenle bu işi bilen kişilerin istihdam edilmesi elzem bir durumdur.

• Ortak Yapısında Değişim

Ülkemizdeki girişimcilerin ortak düşüncesi küçük olsun benim olsun. Ülkemizdeki işletmelerin birçoğu ortaklık olgusuna çok sıcak bakmamaktadırlar. Ortaklıkların çok fazla yürümediği ülkemizde bu nedenle işletmeler yeterli büyüklüğe de ulaşamamaktadırlar. Ancak dünya değişmektedir. Bu dünyaya uyum sağlayamayan işletmeler, rekabetin kıyasıya yaşandığı dünyada bu rekabete uyum sağlamakta zorluklar yaşamaktadırlar.

Basel II ile zorlaşan finans bulma durumu, işletmenin yeni ortaklar bulmasını gerektirmektedir. Özellikle ihracat yapan ya da fason üretim yapan KOBİ'lerimizin bir

an önce bu işletmelerle görüşerek yeni bir şirket yapısı oluşturmaları gerekmektedir. Basel II standartları ile zorlaşan uygun kredi bulma durumu, ya borsada halka arz olunarak ki bu şu an için çok zor görünmektedir, ya değişik finans araçları bularak, bunun da maliyeti açısından zordur, en uygun etmenin yeni ortaklıklar sayesinde işletmenin güçlendirilmesidir.

Bu değişimler ilk etapta işletmeyi zorlayacağı bir gerçektir. Ancak, bu uygulanmadığı takdirde işletmenin küçülmesine ve piyasada maliyetlerden kaynaklanan rekabet şansını yitirmesine neden olacaktır.

• Dış şoklardan etkilemeyen bir yapı

Ülke ekonomilerinde meydana gelen krizlerin derinleşmesinin en belli başlı nedeni dış ve iç kaynaklı sermayenin çekilmesidir. Risk oranı yüksek bir ülkeye giren dış sermaye hızlı bir giriş yapar ve finansal piyasalar canlanır, ancak, ekonomide meydana gelen bir sıkıntı, bu sermayenin hızla çıkışına neden olmaktadır. Bu çıkış bir anda finans piyasalarını sarsmaktadır. Bunu gören iç kaynaklı sermayede birikimlerini bu piyasadan çekerek daha az riskli, özellikle altın ve dövizde kaydırmaktadırlar. Bu durum ekonomik krizin artmasına ve tüm piyasaların alt üst olmasına neden olmaktadır.

Basel II ile birlikte finans piyasalarında sağlanan standart ve bankaların öz sermaye yapısındaki artış nedeniyle, dış şoklardan dolayı ekonomide meydana gelecek bir sıkıntı, dış kaynaklı ve bunu gözlemleyen iç kaynaklı sermayenin hızla çıkışını önleyecek ve küçük olumsuz etkilerle bu sorun aşılabacaktır. Basel II'de şunu iyi görmek gerekmektedir, standart çalışma yapısı ve sistem getireceğinden risk azalacak ve hızlı sermaye giriş ve çıkışları yavaşlayacaktır.

• Şeffaflık ve Denetim

İşletmelerin uyacağı yeni finansal tablo yapısı, devletin denetimi kolaylaştıracak ve daha fazla gelir elde edecektir. 1980'den sonra ortaya çıkan bir yapı maalesef başarılı olmamıştır. Özel sektörün güçlenmesi ve sermaye birikimi oluşturmaya dayalı bu yapı gelişirse, istihdam oranı artar, devletin hantal yapısı, özel sektörün dinamik yapısı ile değişir ve devlet birçok piyasadan çekilerek özelleştirme ile birlikte gerçek görevlerine döner düşüncesi hakimdi bu nedenle de çok fazla kayıt dışı ekonomi ile ilgilenilmemiştir. Ancak, günümüzde bu istenenin çok da

gerçekleşmediğini görmekteyiz. Devletin güçlenememesi ve hantal yapısı, ekonomik krizlerde, özel sektörü de zorlamış ve birçok işletme batmıştır. Her ne kadar krizlerden bu kadar çabuk çıkışımızı kayıt dışı ekonomiye bağlansa da artık her kesim ürettiğinin vergisini verecek, devlet güçlendikçe özel sektörde güçlenecektir.

Basel II ile getirilen standartlar sayesinde devlet denetimi kolaylaşacak, iki tip finansal tablo uygulaması ortadan kalkacaktır. Şeffaflaşan işletme devlete vergisini verecek ve kayıt dışılık önlenecektir.⁴¹

2.3.3. BASEL II'nin Yapısal Blokları

Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, getirdiği yenilikleri 3 temel yapı üzerine inşa etmiştir. Bunlar “Yapısal Blok” olarak adlandırılan bölümlerdir.

- Birinci yapısal blok: Asgari sermaye yeterliliği
- İkinci Yapısal Blok: Denetimsel inceleme süreci,(Denetim otoritesinin gözden geçirmesi)
- Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa disiplindir.

2.3.3.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği

Basel I’de yer alan ve banka sermayelerinin riskli aktiflere oranının %8’den küçük olamayacağı prensibine dayalı olan “sermaye yeterlilik rasyosu”, Basel II ile önemli sayılabilecek ölçüde değişime uğramıştır. Basel komitesi Basel II ile, kredi ve piyasa riskleri ile birlikte operasyonel riskleri de sermaye yeterliliği ölçümüne dahil etmiştir. Komitenin bu kararının, operasyonel risklerin niteliği ve bu risklerin ölçülmesinde karşılaşılan zorluklar nedeni ile birinci yapısal blok içerisinde yer almaması gerektiği yönünde eleştirilere maruz kaldığı ifade edilmektedir.⁴²

Basel I’de esas olarak bankaların en önemli riskinin, “kredi riski” olduğu varsayılıyordu. Daha sonraları bu riske ilave olarak “piyasa riski’nin de dahil edilmiş olmasına rağmen, bu konuda en büyük ve önemli değişiklik Basel II ile gerçekleşmiş,

⁴¹ [http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/rahmi/\(01.04.2010\).](http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/rahmi/(01.04.2010).)

⁴² Mehmet Çavuş, (2007), “Basel II Kriterleri ve KOBİler”, **E-Yaklaşım**, Sayı:46.

“operasyonel risk”, sermaye yeterliliğinin ölçümlemesinde bir unsur olarak benimsenmiştir. 80’li yıllardan önce takas ve ödemelerin gerçekleşmeme riski olarak, oldukça dar bir çerçevede ele alınan operasyonel risk tanımını Basel Komitesi, “Yetersiz ve başarısız dahili süreçler; insanlar ve sistemler harici olaylar nedeni ile ortaya çıkan kayıp riski olarak benimsenmiştir. Operasyonel risklerin, piyasa riskleri ile birlikte yasal sermaye yükümlülüğüne ilave edilmesi, bankaların sermaye yapılarının güçlü olması gerekliliği sonucunu doğurmuştur.

Basel II’ de, bankaların kredi risklerinin ölçümünde iki tür yaklaşımdan bahsedilmektedir.

- Standart yaklaşım
- İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım

2.3.3.1.1. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda bankacılık defterindeki firmalar, bankalar ve ülke riskleri için bağımsız dışsal derecelendirme kurumlarının derecelendirmeleri kullanılarak varlıkların risk ağırlıkları hesaplanır. Hangi derecelendirme şirketinin notlarının kullanılacağını ulusal otorite belirleyecektir.⁴³

Bankalar bu derecelendirme notlarına göre kredi faizlerini artırıp azaltacaktır. Örneğin: A notunu alan şirkete verilen kredinin faizi B’nin altında not alan bir şirkete verilen kredinin faizinden daha düşük olacaktır. Derecesi olmayan bir şirket ise %100 risk ağırlığına sahip olmaktadır. Görülebileceği gibi, kredi faizini azaltmanın yolu iyi bir kredi riski derecesine sahip olmaktan geçmektedir.

Standart yaklaşımın genel esasları şöyle sıralanabilir:

- Bankalar ve yasal aracı kuruluşlar genellikle hazinenin aldığından bir risk ağırlığı daha yüksek/kötü alırlar.
- Tüm kurumsal alacak ve ticari emlak alacakları için risk ağırlığı %100’dür.
- İkamet amaçlı gayrimenkul ipoteği için risk ağırlığı %35’dir.

⁴³ Aygün Sinan, (2007), **Basel II, KOBİ’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi**, Ankara Ticaret Odası, s:26.

- Perakendeci için risk ağırlığı %75'dir.
- 90 günden uzun süreli, tahsili gecikmiş teminatsız alacakların %150 risk ağırlığı, insiyatife bağlı olarak ayrılan karşılık miktarı kadar azaltılabilir.
- Kredi riski azaltma teknikleri kabul edilir.

Ayrıca basitleştirilmiş standart yaklaşımda risk ağırlıkları saptanırken OECD tarafından belirlenen ihracat kredi kuruluşları puanları, dışsal bağımsız derecelendirmelere bir alternatif olarak kullanılmaktadır.

2.3.3.1.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

İçsel derecelendirme yaklaşımında, bankalar varlıklarının risk ağırlıklarını, risk ağırlığı fonksiyonuna dayanan spesifik ölçümler ile kendileri içsel olarak hesaplayacaklardır.

İçsel derecelendirme yaklaşımına göre kredi veren bankalar öncelikle varlıklarını aşağıdaki şekilde sınıflandırarak portföylerini oluşturmaktadırlar:

- Şirket
- Proje finansmanı
- Yatırım finansmanı
- Emtia finansmanı
- Gelir getiren gayrimenkul finansmanı
- Ticari gayrimenkul finansmanı
- Ülke /Hazine
- Hükümetler
- Merkez bankaları
- Bazı kamu kurumları
- Çok taraflı kalkınma bankaları
- IMF

- BIS (Uluslararası ödemeler bankası)
- Avrupa merkez bankası
- Avrupa topluluğu
- Banka
- Bankalarla beraber aracı kurumlar
- Perakende
- Bireysel müşteriler
- İpotekli konut finansman kredileri
- Küçük işletmeler
- Hisse senedi

Daha sonra bankalar yukarıda sayılan varlıklardan oluşturdukları portföylerinin risk ağırlıklarını saptayacaklardır. Bankaların burada kullanması gereken risk ağırlığı fonksiyonu aşağıdaki gibidir.

Varlıkların risk ağırlığı=temerrüt halinde risk tutarı x (temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp oranı, vade)

Temel içsel derecelendirme yaklaşımında bankalar borç verenin temerrüt olasılığını kendi sistemlerinden çıkan verilere göre hesaplayacaklar, diğer model girdileri ise üst denetim otoritesi tarafından belirlenecektir. Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımında ise bankalar temerrüt olasılığının yanında temerrüt halinde risk tutarını ve temerrüt halinde kayıp oranını da kendileri belirleyeceklerdir. Vade temel içsel derecelendirme yaklaşımında genellikle 2,5 yıl kabul edilirken, gelişmiş yaklaşımda 1-5 yıl arası kabul edilmektedir.

Bankalar yukarıdaki fonksiyon girdilerini elde ettikten sonra zarar olasılığını tahmin ederek beklenen ve beklenmeyen kayıplara karşı önlem almaya çalışmalıdırlar.

İçsel derecelendirme yaklaşımını benimsemek isteyen bankaların risk belirleme ve ölçüm metodolojilerinin tutarlı, güvenilir ve geçerli olması gerekmektedir. Yukarıda belirtilen parametrelerin bir bankada gerçeği yansıtması diğerinde ise olduğundan daha düşük tahmin edilmesi halinde bankalar arasında sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde

farklılıklar yaratması ve rekabeti bozması söz konusu olduğu iç denetim otoritesi tarafından kapsamlı incelemeyi gerektirmektedir.

Bazı Türk bankaları içsel derecelendirme sistemlerinin kullanılmasını öngörecektir. Basel II uyumlu derecelendirme sistemlerini kurmuş ya da kurma aşamasındadır.

2.3.3.1.3. Piyasa Riski

1996 yılında piyasa riski hesaplamasını devreye sokan düzenlemede yer alan alım-satım hesapları kavramı yeni standartta tekrar tanımlanmıştır. Alım-satım hesapları, bankanın işlem yapmak veya alım-satım hesaplarındaki bazı enstrümanların riske karşı korunmasını sağlamak üzere elinde tuttuğu finansal enstrümanlar ve emtia pozisyonundan oluşmaktadır. Bu kategoriye girebilecek pozisyonlar daha detaylı tanımlanmıştır.⁴⁴

Kurum portföyündeki menkul kıymetlerin değerlemesinde en fazla önerilen yöntem piyasa fiyatına dayalı güncelleştirme olmakla beraber, bunun mümkün olmadığı durumlarda bankalar modele göre fiyatlandırma yapabilecektir.

Karşı taraf kredi riskleri, bankacılık işlemleri için hesaplanan kredi riskine paralel şekilde hesaplanacaktır.

Standart metodoloji için kamu kağıtları, kredi notu bulunmayan borçlanma senetleri ve kredi türevleriyle korunan pozisyonlar için ayrıca risk katsayıları verilmektedir.

2.3.3.1.4. Operasyonel Risk

Operasyon riski yetersiz yada başarısız iç işlemler, kişiler ve sistemler ile dışsal olaylardan kaynaklanabilecek kayıp riski olarak tanımlanmaktadır. Operasyonel risk hesaplaması ilk defa Basel II ile gündeme gelmiştir.⁴⁵

⁴⁴ TSPAKB, (2005), “Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı”, **Sermaye Piyasasında Gündem**, Sayı:31, s.18.

⁴⁵ TSPAKB, **a.g.e.**, s.17.

Komite, operasyon riskine ilişkin sermaye ihtiyacını sürekli yükselen karmaşıklık ve risk hassasiyeti içerisinde ölçmek için bankalara üç metot sunmaktadır. Bunlar; Temel Gösterge Yaklaşımı, Standart Yaklaşım ve Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları olarak isimlendirilmektedir.⁴⁶

Komite daha komplike operasyon riski ölçüm sistemleri ve pratiğini geliştirdikçe bankaların mevcut yaklaşımlar yelpazesinde ilerlemelerini tavsiye etmektedir. Uluslar arası bankalarla operasyonel riske önemli ölçüde maruz bankaların Temel Gösterge Yaklaşımından daha komplike ve kuruluşlarının risk profiline uygun bir yaklaşım kullanmaları beklenmektedir. Belli kriterlerin yerine getirilmesi kaydıyla bir bankaya operasyonlarının bazı kısımları için Temel Gösterge Yaklaşımı yada Standart Yaklaşımı ve diğer kısımlar için de Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları kullanmalarına izin verilebilecektir.

Gelişmiş bir metot kullanma izni almış bir banka, gözetim otoritesinin izni olmaksızın daha basit bir yaklaşıma geri dönüş yapamayacaktır. Ancak, eğer gözetim otoritesi daha gelişmiş bir yaklaşımı kullanan bir bankanın artık o yaklaşıma ilişkin uygunluk kriterlerine uymadığını belirlerse, bankayı, gözetim otoritesi tarafından konulan gelişmiş yaklaşıma dönüşe ilişkin uygunluk kriterlerini yerine getirinceye kadar operasyonlarının bir kısmı ya da tamamı için daha basit bir yaklaşıma geri dönmeye zorlayabilecektir.

2.3.3.2. İkinci Yapısal Blok: Denetimsel Gözden Geçirme

Basel sermaye uyumunda ilk defa yer alan diğer bir kavram denetim sürecidir. İkinci yapısal blok, yerel düzenleme ve denetleme kurumlarının, bankaların iç süreçlerinin güvenilirliği ve risk ölçümleri sonucunda yeterli sermaye karşılığı ayrılması konuları hakkında denetime ilişkin kuralları ortaya koymaktır. Buna göre; bankaların risklilik düzeylerine göre sermaye yeterliliğini hesaplamalarının değerlendirilmesinden düzenleme ve denetleme kurumları sorumludur. Denetim çalışmaları bankalarda yerinde

⁴⁶ Eken, **a.g.e.**, s.8.

denetim, banka dışı incelemeler ve yönetim görüşmeleri aracılığıyla yapılacaktır. Bu çerçevede, 4 ana prensip belirlenmiştir.⁴⁷

Bankalar kendi sermaye yeterliliklerini kendi risk profilleri çerçevesinde tespit edilmek için bir yöntem, sermaye seviyelerini bu seviyede tutmak içinse bir stratejiye ve gerekli süreçlere sahip olmalıdır. Bu süreçte yönetim kademesine düzenli olarak bankanın risk profiliyle ilgili raporlama yapılmalıdır ve düzenli olarak stres testleri ile desteklenmelidir. Ayrıca bankanın iç denetimine yönelik bağımsız bir değerlendirme gerekmektedir. İç denetim sisteminin uygunluğu yönetim kurulunun sorumluluğundadır.

Düzenleyici kurumlar, bankanın içsel sermaye yeterliliği değerlendirme ve stratejileri ile konuyla ilgili düzenlemelere uyumlarını değerlendirmelidir. Düzenleyici kurumlar, bu süreçten memnun kalmazlarsa gerekli tedbirleri almalıdır.

Düzenleyici kurumlar, bankaların asgari sermaye yeterlilik oranının üzerinde faaliyet göstermesini beklemelidir ve bankaların bu asgari tutarın üzerinde sermaye tutmasını isteme kabiliyetleri olmalıdır.

Düzenleyici kurumlar, sermayenin asgari düzeye düşmesine başlangıç aşamasında müdahale etmeye çalışmalı ve sermaye korunamadı veya yerine konulamadıysa acil olarak sorunun çözümü amacıyla bazı uygulamaları istemelidir.

Öte yandan, Basel II'nin 1. Yapısal bloğu tarafından tam olarak çözüme ulaştırılamadığı düşünülen bazı konuların da “denetim” konusu altında ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede piyasa riski dışındaki bankacılık defterlerindeki faiz riski 2. Yapısal blok kapsamında değerlendirilecektir. Bankanın kredi konsantrasyonu ile ilgili hesaplamaları bu çerçevede sorgulanabilecektir.

2.3.3.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Basel II'nin üçüncü yapısal bloğu olan piyasa disiplini olgusu asgari sermaye yeterliliği ve denetim süreçlerini tamamlayıcı bir unsur olarak tanımlanmıştır. Basel Komitesi bazı kamuya açıklama kuralları getirerek piyasa disiplininin oluşacağını öngörmektedir. Bu bağlamda bankalar kurumlarının sermaye yeterliliği hakkında bilgi

⁴⁷ Murat, Mazıbaşı, (2004), “Basel II-İkinci Yapısal Blok: Denetimsel Gözden Geçirme”, **BDDK Seminer Notları**, 80-09, Ankara, s.10.

sahibi olmayı sağlayacak temel bilgileri (uygulama alanı, sermaye, risk pozisyonları, risk değerlendirme yöntemleri, vb.) niteliksel ve niceliksel olarak açıklanacaktır. Bankaların yapacakları kamu açıklamaları resmi bir belge olarak yönetim kuralları tarafından onaylı olmalıdır.⁴⁸ Kamuya açıklama, konsolide bazda yapılacaktır. Grup içindeki tekil bankaların burada sıralanan yükümlülükleri ayrı ayrı yerine getirmesi beklenmemektedir. Açıklamalarda niteliksel ve niceliksel özelliklere yer verilecektir.⁴⁹ Açıklama konuları şöyle sıralanmıştır:

- **Uygulama alanı**

Niceliksel açıklamalar arasında grubun sermaye yükümlülüğü arasındaki farklar, grup şirketleri hakkında bilgi vs. yer almaktadır. Niteliksel açıklamalarda ise, konsolidasyona girmeyen iştiraklerin toplam sermaye açığı vb. verilerde açıklanacaktır.

- **Sermaye**

Sermayenin bileşenleri hakkında niteliksel ve niceliksel detaylı bilgiler istenmektedir.

- **Sermaye yeterliliği**

Bankanın sermaye yeterliliğine yaklaşımını ortaya koyan bir belgenin yanı sıra, kullanılan yaklaşıma göre ayrı ayrı verilmesi gereken kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk tutarları istenmektedir.

- **Risk Pozisyonları ve Değerlendirme**

Bu başlık altında, genel risk yaklaşımı ile beraber kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk, hisse senetleri ve bankacılık işlemlerinde faiz riski konularında detaylı açıklamalar beklenmektedir.

⁴⁸ C.Coşkun Küçüközmen, (2004), “Basel II-Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini”, **BDDK Seminer Notları**, s.14.

⁴⁹ TSPAKB, **a.g.e.**, s.19.

2.4. KREDİ RİSKİ

Tüm finansal kuruluşların karşı karşıya olduğu temel risk faktörlerinden birisi kredi riskidir. Kredi riski; borçlu kişi veya kuruluşun anlaşma şartları dahilinde taahhüt ettiği yükümlülükleri yerine getirememesi olarak tanımlanabilir.⁵⁰

Kredi vermek çoğu bankanın en temel faaliyetidir. Kredi işlemleri, bankaların ödünç alanların kredibilitesi konusunda doğru kararlar vermelerini gerektirir. Bu kararlar her zaman doğru olmayabilir ya da ödünç alanların kredibilitesi çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde azalabilir.

Bankalar gün geçtikçe krediler dışında da değişik finansal enstrümanlara ilişkin kredi riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar; örneğin interbank işlemleri, kabuller, ticaret finansmanı, döviz işlemleri, swap işlemleri, bonolar, opsiyonlar, vadeli işlemler, garanti ve kefaletler vb. yeni finansal işlem türlerinin ortaya çıkması kredi riskinin önemini daha da arttırmıştır.

2.4.1. Kredi Risk Modelleri

Risk yönetiminde her geçen gün yeni teori ve teknolojik alanda önemli gelişmeler yaşanıyor. Kredi riski ölçümüyle ilgili kabul görmüş modeller mevcuttur. Yurt dışında bankalar tarafından kullanılan tescilli modeller artık Türk bankaları tarafından da kullanılmaktadır.

Finansal kurumlar, önceleri kredi bazında kredi riskini ölçüp yönetirken, artık portföy bazında kredi riskini ölçmeye ve yönetmeye başlamışlardır. İkincil kredi piyasalarının gelişmesi, kredi portföylerinin aktif olarak yönetimine imkan sağlamıştır. Ayrıca bilgisayar teknolojisinin gelişmesi de, kredi portföylerinin riskinin ölçülmesini ve yönetimini kolaylaştırmıştır.

• Tescilli (Portföy) Modeller

Portföy kredi risk modelleri, temerrüt olasılığı, geri dönüşüm oranı korelasyon ve geçiş matrisleri parametreleri kullanarak, portföyünün kredi riskini hesaplamaktadır. Bu modeller ile gelecekteki ekonomik potansiyel senaryolar ve kredi olayları simüle

⁵⁰ ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, **a.g.m.**, s.166.

edilmektedir. Kredi riskinin ölçülmesi dışında, kredi risk modelleri asgari sermaye miktarının ve ekonomik sermayenin hesaplanmasında, kredilerin fiyatlandırılmasında, kredi limitlerinin belirlenmesinde performans değerlendirme ve kurum içi raporlamada da kullanılabilmektedir.

Genellikle yatırım ve portföy yönetim şirketleri tarafından geliştirilen kredi risk modellerinin başlıcaları; KMV firması tarafından geliştirilen Credit Monitor, Credit Suisse tarafından geliştirilen Credit Manager, JP Morgan tarafından geliştirilen Credit metrics ve Creditportfolioview, gibi yazılımlardır.

• **Creditmetrics**

CreditMetrics, ilk defa 1997 yılında JP Morgan ve sponsorları tarafından, “riske maruz değer Value At Risk –VAR” çerçevesinde, krediler gibi alım satıma konu olmayan varlıkların ya da şirket tahvillerinin risklerinin ölçülmesi için kullanılmak üzere geliştirilmiştir.

Piyasa riski için hesaplanan VAR ile kredi riski için hesaplanan Var arasında iki temel zorluk vardır. İlki; portföy dağılımı normal dağılımdan farklıdır. İkinci ise, kredi çeşitlendirilmesinden dolayı portföy etkisinin ölçülmesi piyasa riskine göre daha karmaşıktır. Portföy çeşitlendirmesinin etkisini ölçmek için, borçlunun kredi kalitesindeki değişimlerin korelasyonlarını tahmin etmek gerekir. Ama bu korelasyonlar direkt olarak fark edilemez.

Creditmetrics, kredi derecelendirmesinin değişmesine yönelik bir analize dayanır. Bu modele bir kredi derecesinden diğer bir kredi derecesine belli bir zaman içerisinde geçme ve temerrüde düşme olasılıkları ele alınmaktadır.

• **KMV**

KMV modeline göre, Creditmetrics modelinin zayıflığı metodoloji olarak değil de geçiş olasılıklarının ortalama tarihsel temerrüde düşme sıklığı ve kredi göçüne dayalı olması yönündedir.

Kredi varlıkları portföyü optimizasyonunda ve bireysel varlıkların sharpe rasyolarını hesaplamada geri dönüş bilgisini ve Var ölçümlerini kullanmaktadır. KMV modelinde, geçmiş veri kullanılarak hesaplanan ortalama temerrüt olasılığı ve ortalama

geçiş olasılık değerlerinin aynı olmadığı gösterilmiştir. KMV modeli objektif tek bir derecelendirmeden çok her firma için ayrı bir derecelendirme öngörülmektedir.

Modd's KMV Portfolio Manager modeli, portföyün kredi riskini ölçer ve ekonomik sermayenin yönetimini sağlar optimizasyonu sağlayarak ticaret fırsatlarının ortaya çıkmasını sağlar. Portföyün kredi riski olasılığını stres testiyle ölçer ve sayısallaştırır.

• **CreditRisk+**

Creditrisk Suisse tarafından 1997'de geliştirilmiştir. Creditrisk+ portföyün kredi kayıplarının olasılık dağılımını hesaplayan bir metodolojidir.

CreditRisk+ modeli kolay uygulanabilir olması nedeniyle çeşitli avantajlara sahiptir. Bunlarda ilki; kredi portföy kayıp olasılıklarının hesaplanabilir olması kolayca hesaplanabilmektedir. İkinci ise, CreditRisk+ modeli sadece temerrüt üzerine odaklandığından birkaç girdi ile tahmin etmek yeterli olmaktadır. Her bir enstrüman için sadece temerrüt olasılığı ve riske maruz tutar yeterlidir.

• **Credit Portfolio View**

İlk olarak McKinsey tarafından geliştirilmiştir. Credirportfolioview, güncel ekonomik koşullara uygun temerrüt olasılıklarını kullanır. Portföyün kayıp dağılımı, güncel ekonomik koşullar göz önüne alınarak her bir ülke veya sektöre göre şekillenmektedir.

Model, temerrüdün her bir ülke için makroekonomik faktörlerin değerine bağlı olduğunu kabul eden farklı endüstrilerdeki çeşitli derecelendirme grupları için geçiş olasılıklarını simüle etmek için kullanılan çoklu faktör modelidir.

2.4.2. Kredi Risk Yönetimi

Basel komitesinin 1999 yılında yayınladığı 'Principles for the Management of Credit Risk' adlı dökümanda kredi risk yönetimi sürecinin aşamaları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir⁵¹.

⁵¹ ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, **a.g.m.**, s.169.

- Kredi riskiyle ilgili çevresel ortamının oluşturulması,
- Kredi verme sürecinin etkin biçimde işlemesi,
- Kredi riskinin tanımlanması, yönetimi, ölçümü ve izleme işlevlerinin sürdürülmesi,

Kredi riski ile ilgili içsel veya dışsal olarak yeterli kontrolünün sağlanmasıdır. Basel komitesinin yayınladığı dökümanını esas olarak bu çalışmada kredi risk yönetimi sürecinin temel unsurlarını şu şekilde tanımlayabiliriz:

- Üst yönetim tarafından onaylanmış kredi risk stratejileri ve politikaları,
- Kredi risk yönetiminin organizasyonel yapısı,
- Kredi risklerinin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi, kontrolü,
- Kredi riskine ilişkin uygun kontrollerin uygulanması, şeklinde sıralanabilir.

Kredi risk yönetiminin amacı, uygun parametreler içinde bankanın maruz kalabileceği riskleri yöneterek bankanın risk ayarlı getirisini maksimize etmektir. Bankalar hem tüm kredi portföyünün taşıdığı riskleri hem de her kredinin taşıdığı riski yönetmelidir. Bunun yanında kredi risklerinin diğer risklerle ilişkisini de dikkate almaları gerekmektedir. Kredi riskinin etkin bir şekilde yönetimi; risk yönetiminde kapsamlı bir risk yaklaşımının önemli unsurlarından biridir.

Basel II' de tüm risk türlerinin temel yönetim prensibinde, bankanın yönetim kurulunca açık olarak belirlenmiş bir stratejisinin olması gerektiği vurgulanmaktadır.

2.5. BASEL II'NİN KOBİ FİNANSMANI AÇISINDAN GETİRDİKLERİ

Basel II düzenlemeleri ile bankaların ve bankacılık sisteminin sağlamlığı, hem de KOBİ'lerin etkin bir biçimde kredilendirilmesi ile mevduat sahibinin korunması amaçlanmaktadır. Basel II ile etkin risk yönetimi anlayışı ön plana çıkarılmaktadır. Yeni dönemde risklerini iyi değerlemeyen bankaların bu sisteme uyum sağlamaları olanaksız olacaktır. Bu nedenle düzenleme ile öncelikle bankaların bu konudaki alt yapılarını sağlamlaştırmaları ve risk yönetim kültürünü geliştirmeleri gerekli olup, pek çok banka bu konudaki çalışmaları sürdürmekle beraber uygulamaya da başlamıştır.

KOBİ'ler bütün işletmelerin %99'unu oluşturmakla beraber, yapılan çalışmalara göre reel sektör kredileri toplamından sadece %5-8 oranında pay alabilmektedirler. Bu durum KOBİ'lerin finansman sıkıntısının göstergesidir.

KOBİ'lerin kredi kullanmama nedenlerine bakıldığında en önemli sorun teminat şartlarının ağır olması, kredi faizinin yüksek olması, özsermayenin yeterli olması, kredi vadesinin kısa olması temel sebep olarak gösterilmektedir. KOBİ'lerin finansman sorunu firmaların faaliyetlerine devam etmesi ve büyümesi için önemli bir engeldir. Ayrıca KOBİ'ler banka kredilerinden ve finansal araçlardan yeterince yararlanamamaktadır.

Bankacılık sisteminin uzun yıllar KOBİ'lere yönelik stratejilerinin yetersizliği ve teminat konusunda esnekliğin olmaması KOBİ'lerin kredi olanaklarından kolayca yararlanmalarının önündeki engellerdendir.

Basel II ile sağlanacak etkili bir risk yönetimi ile aynı zamanda bankaların verimliliği artırılacağını, uygun kriterlere göre kullanılan kredilerin yaygın ve verimli kullanılması sayesinde de ekonomiye katkılarının önemli derecede artacağını göstermektedir.

KOBİ'ler finansman kaynağı olarak finans piyasaları, devlet tarafından sağlanan destekler ve özkaynak kullanmaktadırlar. Günümüzde KOBİ'ler sermaye yapılarındaki zayıflıktan dolayı, yapılan düzenlemelerden ve gelişmelerden önemli ölçüde etkilenmektedirler. KOBİ'lerin gereksinim duyduğu fonları sermaye piyasasından sağlamaları, özellikle hesap kayıt düzeni, kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusundaki yetersizlikler nedeniyle oldukça güçtür. Genellikle aile işletmesi şeklinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin, yönetimi kaybetme ve şirketin elden gitmesi korkusu yanında vergi yükümlülüklerinden kurtulmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri, sermaye piyasasından yeterince faydalanamamaları sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda KOBİ'ler finansman sorunlarını daha çok kısa vadeli banka kredileriyle giderdikleri görülmektedir.

KOBİ'ler vergi yükümlülüğünden kurtulmak için gerçek cirolarını bilançoya yansıtmamaktadırlar. Basel II ile birlikte firmalar tarafından vergi avantajı olarak değerlendirilen bu durum, bilançoda ciroyu düşük göstereceğinden firmanın derecelendirme notunu düşürecektir. Yani ya gerçek değerini bilançoda göstererek daha

fazla vergi ödeyecek buna karşın derecelendirme notu yükselecek, yada gerçek cirosunu bilançoda göstermeyerek daha az vergi ödeyecek ve buna karşın derecelendirme notu düşecektir. Derecelendirme notunun düşmesi, KOBİ'nin alacağı kredinin maliyetini de yükseltecektir. KOBİ'ler bir an önce Basel II kriterlerini iyi kavramalı ve uyum sağlamak için çalışmalara başlamalıdır. Bankalar bu çalışmalarını çok önceden başlatmakla beraber verdikleri kredilerde istatistiki yöntemler kullanarak KOBİ'lerde birçok kriter aramaktadırlar. Kısaca KOBİ'ler açısından baktığımızda daha ucuz kredi kullanmanın tek yolu daha iyi risk derecesine sahip olmaktır. Bununla birlikte güçlü finansal yapıya sahip olmalarının çok önemli olduğu da görülmektedir. Basel II'nin KOBİ'lere finansman olarak en büyük katkısı ise iyi derecelendirmeye sahip firmaların diğer firmalara göre düşük maliyetli finansman olanağı sağlamasıdır. Bu durum KOBİ'ler açısından gelişimlere ve düzenlemelere uyum sağlaması açısından kaçınılmaz bir fırsattır.

Basel II'nin ülke ekonomisine ve KOBİ kredilerine etkilerini inceleyecek olursak, Basel II'nin ekonomiye muhtemel etkileri;⁵²

- Finansal aracılık fonksiyonunun etkinleşmesi
- Kurumsal yatırımcı olarak bankaların risk iştahındaki değişmelerin etkileri
- Kurumsal yönetim yapılarının iyileşmesi(bankalar, diğer finansal sektörler, banka müşterisi olarak şirketler)
- Kayıt dışılık
- Sermaye piyasasının etkinliği
- Konjonktürel etkiler

Basel II'nin makro ekonomi üzerindeki en önemli etkisi kamu borçlanmaları üzerinde görülecektir. Mevcut uygulamada kamu borçlanma senetleri, nitelikleri ne olursa olsun bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında %0 risk ağırlığına tabi tutulmakta, dolayısıyla bankalara sermaye yükümlülüğü doğurmamaktadır. Basel II Standart Yaklaşımında ise, karşı tarafın dışsal rating notuna göre risk ağırlığı belirlenmektedir. Bu hesaplama yapılırken, Komite tarafından belirlenmiş aşağıdaki tablo kullanılmaktadır.

⁵² <http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/1306Impact-Studies.pdf>, (.12.06.2010)

Tablo 2.2: Risk Ağırlığı

Raiting Notu	AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BBB-
--------------	---------	-------	-----------

Basel II'nin kredilendirmede getirdiği temel yenilik, kredinin ağırlıklı olarak sübjektif yöntemlerle belirlenmesi sürecinden, kredinin pek çok faktör dikkate alınarak ne kadar riskli olduğunun belirlenmesi sürecine ve bu çerçevede fiyatlama yapılmasına geçilmesidir. Yeni yaklaşımda riskli veya az riskli kredi vardır. Bir kredinin riskli olması onun "kötü" olduğu anlamına gelmemekte, riskinin iyi analiz edilip o risk alınacaksa bilinçli alınması ve doğru fiyatlanması yani riske dayalı fiyatlama sağlanmaya çalışılmaktadır. Riske dayalı fiyatlama, bankanın kredi fiyatı yani faiz oranını o kredi için üstlendiği riske göre belirlemesi, daha çok risk aldığı ürünleri daha pahalıya yani yüksek faiz oranı ile kullanırken, daha düşük riskli ürünleri daha ucuza yani düşük faiz oranı ile kullanması olarak tanımlanabilir.

Bu çerçevede, riskliliğin ölçümünün temelde iki ana unsura dayandığı görülmektedir. Bunlar:

- Kredi kullananın risklilik düzeyi ve Kredi işleminin risklilik düzeyi. Kredi kullananın riskli firma derecelendirme sistemi ile ölçülürken, işlemin riski ise işlem çeşidi, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar dikkate alınarak belirlenmektedir.
- Basel II düzenlemesinde kredilendirmede temel unsur rating (derecelendirme) olmaktadır. Bu unsur kredi riskinin hesaplanmasında standart yöntem kullanılıyor ise dışsal yani dış rating kuruluşlarınca verilen rating notlarının kullanımını, ileri ölçüm yöntemleri kullanılıyor ise içsel yani bankaların kendi oluşturdukları rating modellerinin kullanımını öngörmektedir. Her iki yöntemde de verilen kredinin, kime verildiğinin riskinin ölçülmesinde kullanılan kriter, firmanın derecelendirme notudur. Firmanın finansal (bilanço, gelir tablosu gibi finansal verilerinin değerlendirilmesi) ve niteliksel (yönetici ve ortakların geçmişi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu belirlenen derecelendirme notu bankaya, bu firmaya verilecek kredinin taşıyacağı riski gösterir ve bu işlem sonucu bankanın tutması gereken

sermayenin belirlenmesinde girdi olarak kullanılır. Yani, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla da daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bu ise, kredi olarak müşteriye kullanılacak kaynağın fiyatına doğrudan yansiyacaktır.⁵³

2.5.1. BASEL II'nin KOBİ'lere Getirdiği Zorluklar ve Çözüm Önerileri

KOBİ'ler Basel II'nin getirdiği değişimlere bir an önce ayak uydurmalı ve nerde eksiklikleri bulunduğunu analiz etmeli ve kritik iş planlarını hazırlamalıdır.

KOBİ'lerin söz konusu hazırlık sürecinde karşılaşılabilecekleri zorluklara aşağıda değinilmiştir.

2.5.1.1. Basel II ile KOBİ'lerin Yaşayacağı Sorunlar

2.5.1.1.1. Finansman Sorunu

KOBİ'ler faaliyetlerini öncelikli olarak özkaynaklarıyla finanse etmekte, yetmediği noktadan itibaren ticari bankaları kullanmaktadır. Bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak olan KOBİ'lerin değerlendirilecek olan özelliklerinin en başında sahip olduğu işletme sermayesi gelmektedir.

Güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere verilen kredilerin maliyetleri diğer KOBİ'lere avantaj sağlayacaktır. Yaşanan sermaye sorunlarıyla birlikte KOBİ'lerin yöneticilerinin finansman bilgilerinin yeterli olmaması ve bu konuda yetişmiş elemanlar istihdam edilmemesi de sorunu derinleştirmektedir.

2.5.1.1.2. Şeffaflık Sorunu

Şeffaflık gerek KOBİ gerekse kurumsal firmaların sağlıklı bir derecelendirme ve dolayısıyla verimli bir kredi süreci yaşayabilmesi için finansal ve niteliksel

⁵³http://www.senolbabuscu.com/index.php?option=com_content&task=view&id=25&Itemid=49, (12.06.2010).

bilgilerden oluşan gerekli tüm bilgilerini bankalara ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarına zamanında, güvenilir ve yeterli bir şekilde sunmasını öngörmektedir.

KOBİ'lerimizin zaman zaman farklı merciler için farklı mali raporlar üretmeleri söz konusudur. KOBİ bilançolarının kredilendirmeye uygun olmaması, kayıt dışı işlemlerin bulunması KOBİ'lerin derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında gelmektedir. İyi yönetilen, iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm bilgileri zamanında ve yeterli bir şekilde sunabilen KOBİ'ler potansiyel olarak en iyi dereceyi almak suretiyle en iyi şartlarda kredilendirilme imkânına sahip olacaklardır. KOBİ'ler şeffaflığı arttırmak için daha fazla finansal bilgi ile daha kapsamlı niteliksel bilgilerini sunabilmelidirler. Finansal bilgilerin yanı sıra niteliksel bilgi ve faktörlerde derecelendirme sürecinde dikkate alınmaktadır. Daha iyi bir derecelendirme notu alabilmek için KOBİ'lerin dikkat etmesi gereken bazı temel faaliyet ve özelliklere aşağıda yer verilmiştir.

- Yönetim, yönetim yapısı ve personel
- Amaçlar ve ürün/hizmet gelişimi
- Muhasebe, kontrol ve risk yönetimi
- Finansal yönetim
- İç süreçler, ürün /hizmet ve teknoloji
- Satış ve pazarlama faaliyetleri, Pazar konumu, rekabet
- Müşteriler ve tedarikçiler
- Güvenilirlik ve açık iletişim

2.5.1.1.3. Risk Bazlı Fiyatlandırmaya ve Teminatlandırmaya İlişkin Sorunlar

Risk bazlı fiyatlama, bankaların daha çok risk aldığı ürünlerde ve düşük dereceli müşterilerde daha yüksek fiyatlama yapması olarak yorumlanabilir. Kredinin türü, vadesi, tutarı da risk bazlı fiyatlamayı etkileyen diğer unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Risk bazlı fiyatlamada zorlayıcı bir diğer unsur da kullanılacak krediler için firmaların verecekleri teminatlardır.

Basel II kapsamında kabul edilmesi öngörülen teminatlar Nakit Para, Altın, Ana endeksteki hisse senetleri, Mevduat veya mevduat sertifikası, Yatırım fonları Borçlanma senetleri, belirtilmiş olup, gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri teminat kapsamına alınmamıştır. Ayrıca Basel II uygulamaları kapsamında ticari emlak ipoteği karşılığı verilen kredilerin teminat kapsamına alınması özel ve oldukça zorlayıcı şartlara bağlanmıştır.

Türkiye ekonomisinde önemli yer tutan KOBİ'ler Avrupa Topluluğu'na giriş ve Basel II sürecinde, rekabete hazır olmak zorundadırlar.

Küçüklüklerinin kendilerine sağladığı esneklik ve uyum kabiliyetini en iyi şekilde değerlendirerek rekabet avantajı sağlayabilen işletmeler varlıklarını geliştirerek sürdürebilecektir. Bunu sağlayamayan işletmeler ise gittikçe büyüyen sorunlarla baş etmek zorunda kalacaklardır.

Basel II ile birlikte bankalar iyi yönetim uygulamalarına ve finansal performansa sahip KOBİ'lere daha avantajlı kredi ve finansman olanakları sunacaklardır. Kurumsal yönetim kalitesi yükseldikçe, finansman imkânı ve likidite artmakta ve sermaye maliyeti düşmektedir. İyi yönetilen şirketler krizlerde sermaye piyasasından dışlanmayacak krizleri daha kolay atlatabilecektir. Söz konusu kurumsal yönetimin temel kuralları arasında yer alan kavramlar KOBİ'lerin Basel II çerçevesinde öngörülen gelişimi ile paralellik arz etmektedir.⁵⁴

2.5.1.2. Basel II Düzenlemesiyle KOBİ'lerin Yaşayacağı Sorunlara Çözüm Önerileri

Basel II'nin önümüzdeki dönemde Ülkemizde de uygulanması kaçınılmazdır. Konuyla ilgili düzenleme yetkisine sahip kuruluşlar (BDDK) çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Bu çalışmalar temel finans sektörünün sağlıklı bir yapıya kavuşmasını amaçlamakla birlikte bankacılığın özel sektörden bağımsız düşünülmesi ve bu değişimin özel sektörde etkilememesi mümkün değildir. Bu nedenle küçük ya da büyük ölçekli firmalar bu değişime ayak uydurmak zorundalar.

⁵⁴ TBB, "Risk Yönetimi ve Basel II' nin KOBİ'lere Etkileri", Eylül 2004, s. 25.

Basel II kriterlerine göre kredi alacak firmaların kredi notuna, teminatına, kredi türüne, vadesine göre kredi maliyetleri değişecektir. Kredi notunun düşük olması bankaların daha fazla risk almalarına neden olacağından sermayeden daha fazla karşılık ayırmak zorunda kalacaklardır. Bu durum kredi faiz oranları yükselmesine neden olacak ve buda bankalardan kredi kullanacak işletmeleri olumsuz yönde etkileyecektir.⁵⁵

Bankaların davranışını etkileyecek olan yeni risk yönetimi anlayışı, finansman sorununu önemli ölçüde bankacılık sisteminden karşılayan KOBİ'lerimize de yansıyacaktır. Özellikle Basel II kriterlerine göre ülkemizde faaliyet gösteren firmaların tamamına yakını KOBİ sınıfına gireceği düşünüldüğünde bu konunun önemi daha iyi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle firmaların ciddi şekilde kendilerini hazırlamaları gerekmektedir.

Özsermayelerinin güçlü olması ekonomik krizler de karşılaşılan nakit sıkıntılarından, risklerden düşük karlılık oranları gibi unsurlardan korur. Bu yüzden KOBİ'lerin güçlü sermaye ile çalışmaları gerekmektedir. Özsermayenin güçlendirilmesi amacıyla kar ortaklara dağıtılmayıp sermaye ilave edilmeli, firma faaliyetlerinde kullanılan ortaklar adına kayıtlı olan gayrimenkuller firma üzerine geçirilerek aynı sermaye olarak bilanço içerisine dahil edilmelidir. Bu aşamada devlette gayrimenkul alım satım vergilerini almayarak güçlendirilmesini özendirilmelidir. ayrıca yeni ortaklıklara gidilerek özsermaye güçlendirmelidir. Kredi verecek kurumlar kredinin güvencesi olarak özsermayeyi gördüklerinden güçlü mali yapıya sahip işletmeleri tercih edeceklerdir. İşletmelerin yeterli özsermaye ile birlikte pozitif net işletme sermayesine sahip olmaları finansal risklere ve ekonomik krizlere karşı daha güçlü olmalarına neden olmaktadır.

İşletmeler ülkemizde kayıt dışında kalarak maliyetlerini düşürdüklerini düşünmektedirler. Ancak bu durum Basel II sisteminde işletmelerin daha yüksek faizle borçlanmalarına neden olacağından, bu avantajları ortadan kalkacaktır. Diğer taraftan firmaların giderek kayıt içine girmeleri ile kayıt dışı firmaların hareket alanı daralacaktır. Gelişen bilgisayar teknolojisi ve altyapısının işletmelerin üzerindeki

⁵⁵ EGE, İ., (2008), "Basel II and Rating TO Credit Demands: Examples and Suggestions", Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **İzmir Ekonomi Üniversitesi 1. Uluslararası Sempozyumu**, İzmir, s.133.

denetimi giderek arttıracaktır. Diğer taraftan toplum da iş hayatında giderek daha fazla şeffaflık istenmektedir. Basel II sonrasında işletmeler finansal kurumlar tarafından objektif olarak, standart kriterlere göre değerlendirilecektir. Kayıt dışılığın önlenmesi ile daha adil bir rekabet ortamı yaratılmış olacaktır. Devlete düşen görev ise adil ve etkin bir vergi sistemine geçiş modeli geliştirerek kayıt dışılığı önlemektir.

Firmaların iyi bir derecelendirme notu almaları için mali yükümlülüklerini yerine getirebilecek, oran analizleri sektör ortalamalarının üzerinde, alacaklarını, stoklarını ve borçlanmalarını etkin bir şekilde yönetebilir düzeyde olması gerekmektedir. Ayrıca bankaların ve derecelendirme kuruluşlarının talep ettikleri bilgi ve belgelerin sağlıklı bir şekilde ulaşması riskin ölçülmesi açısından önem kazanmaktadır. Kayıt dışılığın önlenmesi ile firmaların şeffaflaştırılması sağlanmalı, mali tablolar uluslararası standartlarına uyumlu hale getirilmelidir.

KOBİ'ler esas faaliyet alanlarının dışında ki alanlar da faaliyet göstermeye başladıklarında verimli ve etkin yönetimden uzaklaşarak çeşitli yönetim sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden KOBİ'ler en iyi bildikleri iş olan esas faaliyet alanlarında çalışarak daha verimli ve başarılı olmaları gerekmektedir.

Ülkemizdeki aile şirketlerinin ömrü Dünya standartlarının altında kalmaktadır. Oysaki kurumsallaşan şirketlerin ömrü ortakların ömrü ile sınırlı olmayacağından gelişme, büyüme ve rekabetçi ortamda ayakta kalma şansları daha fazla olacaktır. Bu nedenle aile şirketi niteliğindeki KOBİ'lerin kurumsal yönetim ve şeffaflık ilkeleriyle yönetim anlayışını geliştirmeleri ve uygulamaları gerekmektedir. Uzman finansman kadrolarını bünyelerinde barındırmalı işletmelerde risk kültürü oluşturularak, riskin bilinmesi ve yönetilmesi sağlanmalıdır. Buda finansal yöneticilerin bilincine ve bilgi düzeyine bağlı olmaktadır.

Bu aşamada firmaların ne yapması gerektiğini iyi bilmeleri gerekmekte olup kısaca toparlayacak olursak;

- Firmaların esas faaliyet konularında çalışması,
- Kayıt dışı ekonominin kayıt içine alınması,
- Faaliyetlerinden doğan risklerini hedge edecek finansal enstrümanların kullanılması,

- KOBİ'lerin Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlaması,
- KOBİ'lerin sermayelerini güçlendirmeleri,
- Uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir mali tabloların üretilmesi,
- Raporlama, veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımların tamamlanması,
- Kurumsal yönetim kültürünün en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar yerleştirilmesi,
- Risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere nitelikli insan kaynağına yatırım yapılması,
- Karar almada her türlü riskin dikkate alınmasını sağlayan bir sistemin kurulması.

2.5.2. BASEL II'ye Yönelik Eleştiriler

Basel II'ye yönelik eleştirilerin en önemlisi hesaplamalarda kullanılan katsayı ve formüllerin gelişmiş ülke standartlarına göre ayarlanmış olmasıdır. Türkiye gibi sık piyasalara sahip, volatilitenin yüksek olduğu gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş yöntemin kullanılmasıyla sermaye yeterlilik oranlarının artması beklenmektedir. Ayrıca Standart Yöntem'in kullanılması durumunda, Basel II çerçevesinde Türkiye için geçerli olan OECD üyeliği ayrıcalığı ortadan kalkmakta ve derecelendirme notları dikkate alınmaktadır. Derecelendirme notu bulunmayan şirketler için değişiklik söz konusu olmasa da, etkin risk yönetimi derecelendirme sistemleri ile yüksek risk derecelendirme notuna sahip ülkeler/şirketlerin aldığı kredilerin maliyetinde azalış gerçekleşecektir. Basel II Türkiye'de uygulanmasa bile uygulayan ülkelerin Türkiye'den olan alacakların risk ağırlığı %0'dan %100'e ve Türk Bankalarından olan alacakların risk ağırlığı ise %20'den %100'e çıkacaktır. Bu da Basel II uygulayan ülkelere alınan kredi faizlerinin artması, miktarının azalması anlamına gelmektedir.⁵⁶

⁵⁶ Aksoy Tamer, (2005), "Basel II: Temel Düzenlemeler, Etkiler ve Ülkemize Yönelik Öneriler", **ASSMO Dergisi**, Yıl:15,Sayı:162, s.19.

2.6. KOBİ'LERİN BASEL II FARKINDALIĞI

Ülkemizde KOBİ'ler, ekonomik, sosyal ve politik önemlerini her zaman korumuşlar ve ülkemizdeki politika ve stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir yere sahip olmuşlardır. KOBİ'ler gerek teknolojide gerekse üretim metotlarında ve pazar konusunda tüm yeniliklere açık, rekabet edebilen firmalardır. Ancak son zamanlarda yaşanan krizler yüzünden finansman sıkıntısına düşen KOBİ'ler her anlamda sorun yaşamaya başlamışlardır. Bunlar idari sorunlar, teknolojik sorunlar, pazarlama ve finansman sorunlarıdır.

Genel olarak ülkemize baktığımızda bir çok işletme Basel II kriterlerinin farkında bile değil. Basel II, sadece finans kurumlarına değil KOBİ'lere de bir çok kriter getirmiş olmasına rağmen işletmeler bu kriterleri dikkate almadıkları için finans kurumlarından gerekli desteği alamıyorlar. Basel II, KOBİ'lerin idari yapılarını ve mali yapılarını güçlendirmelerini ve düşük maliyetli kredi kullanmalarını amaçlamaktadır. KOBİ'ler Basel II'nin getirdiği yeniliklerle, özkaynaklarının yetmediği yerde finans kurumlarından yararlanmak için idari ve mali yapılarını geliştirmek zorundalar. Bu durum KOBİ'ler için geçici sıkıntı yaratsa da ilerisi için büyük avantaj sağlayacaktır. Kendi idari ve mali yapısını geliştiren işletmeler değişimlere daha çabuk uyum sağlarken henüz yapılarını iyileştirmeyen KOBİ'ler özsermayesi yetersiz ise ya yüksek maliyetli kredi kullanacak (çoğu işletme yüksek maliyetli kredileri ödeyemiyor hatta sorunlu kredilerde izleniyor) yada kepenklerini kapatacaktır.

Ülkemizde fiili olarak Basel II'ye geçilmese de birçok finans kurumu uygulamaya başlamıştır. KOBİ'lere kullandıkları kredilerde Basel II kriterlerini aramaktadırlar. Bu durum KOBİ'ler için kısa dönemde sorun çıkarsa da ilerisi için hazırlık yapma fırsatı bulmalarını sağlayacaktır. KOBİ'ler bu durumda farkında olmadan Basel II'ye hazırlık yapmakta olup, finans kurumları da KOBİ'lerin Basel II'ye hazırlanmalarında etkin bir görev üstlenmiş olacaktır.

Basel II ile kredi maliyetleri, risk düzeylerine göre belirlenecektir. Alınacak kredinin türü, vadesi, gösterilecek teminatı ve firma kredi notu gibi kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıtacaktır. Kısaca iyi yönetilen, güçlü finansal yapıya sahip ve şeffaf olan KOBİ'ler daha düşük risk derecesiyle daha düşük kredi

maliyetiyle uygun bir şekilde finansman olanağına sahip olacaklardır. Bu durum KOBİ'lerin büyük oranda finansman sorunlarına çözüm olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KOBİLERİN BASEL II FARKINDALIĞI ÜZERİNE ANKET ÇALIŞMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Araştırmanın amacı Kütahya ilindeki Basel II standartlarına (yıllık satış ciroları 50 Milyon Euro'nun altında kalan işletmeler) göre KOBİ tanımına uyan 100 işletme üzerinde, KOBİ'lerin Basel II Farkındalığını sorgulamaktır.

Yapılan anket çalışmasında 100 adet işyeri ziyaret edilmiş olup bu işletmelerden 100 tanesinde 28 adet sorunun yanıtlanması sağlanmıştır. Araştırma analizleri ve yorumlar bu cevaplar üzerinden yapılmıştır. Anket çalışmasında SPSS 16.0 programı kullanılarak araştırma ölçeğinin güvenilirliği test edilmiş olup alfa katsayısı 0.95 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç güvenilirlik analizi açısından oldukça yüksek bir değerdir. Şirket yetkilileri ile yapılan yüz yüze görüşme yoluyla yöneltilen soruların ilk 15 tanesi şirketin idari yapısının değerlendirilmesi, KOBİ'lerin finansal durumları ve problemlerini tespit etmeye yönelik çoktan seçmeli sorular olup tek-grup t-testi ile aritmetik ortalaması hesaplanmıştır. 16 ile 28 arasında ki sorular ile KOBİ'lerin Basel II farkındalığını ve kurumsallaşma ile ilgili bazı temel kavramlarını ölçmeye yönelik beşli likert ölçeğine göre hazırlanmış sorular bulunmakta olup yöneltilen sorular ile 1 ile 5 arasında verilen değerlerin genel ortalaması hesaplanmıştır. Aritmetik ortalama şeklinde verilen bu değerlerin kararsız olarak ifade edilen 3'den istatistiki olarak farklı olup olmadığını tespit etmek için tek-grup t-testi uygulanmıştır. Kütahya'da ki KOBİ'lerin Basel II'ye ilişkin farkındalıklarını yansıtan 13 unsurlu değerlendirme için ortak özellik taşıyan, temel başlıklara indirgenmek için faktör analizine tabi tutulmuştur. Anket soruları çalışmanın ekler kısmında yer almaktadır.

Çalışmamızın hazırlık aşamasını oluşturan literatür taraması ve incelemesi aşamasında ulusal ve uluslar arası kaynağa ve elektronik veri tabanlarından çok fazla kaynağa ulaşılmıştır. Bu aşamada, çalışmamızı diğer çalışmalardan ayıran nokta KOBİ'lerin mali ve idari yapıları, finansal sorunları ve finansal sorunlardan kurtulmaları için Basel II kapsamında çözüm önerileri oluşturmanın yanı sıra KOBİ'lerin Basel II farkındalığını ortaya koymak ve KOBİ'lerin Basel II'ye geçiş sürecinde karşılaşacağı sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri sunmak olacaktır.

Ülkemizde KOBİ'ler üzerine yapılmış birçok çalışma bulunmakla beraber, çalışmamızın kapsamı KOBİ'lerin finansman sorunları, KOBİ'lerin Basel II standartları hakkında ne kadar bilgi sahibi olduğu ve Basel II'nin KOBİ'lerin finansman sorununa

çözüm olup olmadığını ortaya koymak olduğundan literatür taraması KOBİ'lerin mali ve idari yönleri ile Basel II arasındaki ilişki ile sınırlı kalacaktır. KOBİ'lerin yaşadığı finansal sorunları tespit ederek, KOBİ'lerin Basel II ile finansman sorunlarına çözüm bulmalarını sağlayacak çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmektedir:

Akgemci(2001) tarafından KOSGEB için hazırlanan “KOBİ'lerin Temel Sorunları Ve Sağlanan Destekler” adlı çalışmasında KOBİ tanımı, KOBİ'lerin önemi, KOBİ'lerin sorunları ve KOBİ'lere verilen teşvikleri konu almıştır. Çalışmanın finansal sorunlar kısmında az maliyetli kredi imkanlarının olmaması, kredi olanaklarına yeterince sahip olmamaları, kredi başvurularında bir takım bürokratik uygulamalarla karşılaşmaları, ödeyemeyecekleri kadar yüksek faiz oranları ve ödeme koşulları ile karşılaşmaları, sermaye piyasalarından yeterince yararlanamamaları gibi sorunlar incelenmiştir.

Karabıçak ve Altuntepe (2001),KOBİ'lerin kredi yoluyla finansmanını incelemek amacıyla, Isparta ilindeki 130 işletmenin kredi başvuruları incelenmiştir. İnceleme sonucunda işletmelerin büyük çoğunluğunun kredi başvurusunda bulunmadıklarını, neden olarak da faiz oranlarının çok yüksek olmasını, teminat sağlamanın zorluğunu ve verileceğine inanılmadığını belirttikleri tespit edilmiştir.

Arslan (2003), KOBİ'lerin çalışma sermayesi ve finansal yönetim uygulamalarını araştırmak ve uygulamalarını ortaya koymak için Anakara ilinde faaliyet gösteren 111 KOBİ'de uygulamaya dayalı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda KOBİ'lerin özsermayeye dayalı bir finansman modeli olduğunu, leasing ve faktoring gibi yeni tekniklerden yararlanma imkanlarının olmadığını vurgulamıştır.

TBB (2004), Türkiye’de KOBİ'lerin finansal güçlük çektiği ve en önemli nedenin finansman imkanlarının yetersiz olması ve kredi teminindeki zorluklar olduğu vurgulanmıştır.

Yüksel (BDDK,2005), tarafından Bankacılık ve Denetleme Kurumu için hazırlanan raporda KOBİ'lerin finansal dezavantajları: nitelikli eleman bulamama, finansal yönetim eksikliği, vergide kayıt dışılık, hesap ve kayıt düzeninde aksaklık, finansal planlamada yetersizlik, risk yönetiminin olmaması, finansman kaynaklarına erişimin zor olması, teşviklerden yararlanamama, kredi temin güçlükleri, alternatif

finansman araçlarından yararlanamama, yurt dışı finansman imkanlarından yararlanamama olarak sıralanmıştır.

Tunçsiper ve Sürekçi (2005), KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olmalarına karşın, henüz yeterince desteklenmediklerini göstermeyi amaçladıkları çalışmalarında, Balıkesir merkezinde imalat sektöründe faaliyet gösteren seçilmiş 35 işletmeye anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda, kaynak yetersizliği, banka kredisi kullanımında finansal sıkıntılar, devlet teşviklerinin yetersizliği ve finansal yöneticilerin bulunmaması en önemli finansal sorunlar olarak belirlenmiştir.

Özder (2005), Türkiye'de ve AB ülkelerinde KOBİ'lerin yapı ve sorunlarının ortaya konulmasını ve sorunların rekabet farklılaşması yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amacıyla, Türkiye'de faaliyet gösteren ve ihracat yapan 1120 KOBİ'ye anket uygulamıştır. Çalışmanın sonucunda, Türkiye'deki KOBİ'lerin banka kredileri yoluyla ve önemsiz miktardaki kredilerle yatırım, finans ve işletme sorunlarını çözmeye maruz kalmaları, uygulanan bazı teşvik politikalarıyla da sübvansiyonların büyük firmalara gitmesi, onları devletin bu alandaki desteğinden de mahrum bıraktığını düşündürdüğü belirtilmiştir.

Bedük, Mete ve Usta (2005), AB sürecindeki Türk KOBİ'lerinin Avrupalı KOBİ'ler karşısında karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri temel sorunları incelemek amacıyla, Karaman Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyette bulunan gıda sektöründeki 25 KOBİ'ye yönelik bir uygulama araştırması yapılmıştır. Çalışmada KOBİ'lerin finansal sorunlarının büyük bir kısmının işletme yöneticilerinin yönetsel yeteneklerinin, özellikle de finansal yönetim konusundaki bilgi ve deneyimlerinin eksikliğinden kaynaklandığı, finansal sorunlarını giderme aşamasında kredilere yönelen KOBİ'lerin de bankaların teminat olarak gayrimenkul ipoteği istemesi ve işletmedeki mevcut makineler, tezgahlar, araç ve gereçlerin de ipotek olarak kabul etmemeleri nedeniyle ayrıca sorunla karşılaştıkları belirtilmiştir. Bunlara ek olarak KOBİ'lerin sermaye piyasası imkanlarından ve modern finansman tekniklerinden yeterince yararlanamaması da diğer finansman sorunları olarak belirlenmiştir.

Aksoy ve Bozkuş (2008),” Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmada ki amacı, Basel II düzenlemelerinin Türkiye ekonomisi üzerinde ortaya çıkaracağı iktisadi etkileri KOBİ

açısından ortaya koymaktır. Türkiye’de Basel II düzenlemeleriyle ilgili olarak yapılan yasal düzenleme ve kurumsal yönetimle ilgili politikalardan kaynaklanan eksikliklerin ve yeni uygulamalarının iktisadi etkilerinin analizi yapılmıştır. Bu çalışmada ampirik uygulama için Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) üyesi olan ve KOBİ tanımlaması kapsamında seçilen firmaların verileri kullanılmış olup, KOBİ’lerin Türkiye’deki konumu ve Basel II düzenlemelerinin etkilerini araştırmak üzere oluşturulan modelin bulguları tartışılarak literatürdeki diğer ülke uygulamaları ile karşılaştırması yapılmıştır. Bulgular çerçevesinde, Basel II düzenlemelerinin KOBİ’ler bağlamında, Türkiye açısından kurumsal yönetim ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin sonuçları üzerine önerilerde bulunulmuştur.

Küçüközmen ve Oğuz (2008), KOBİ’lerin genellikle işletme sahibi ile yöneticinin aynı olduğu, aile şirketlerinden oluşmakta olduğu, büyük kısmı halka arz yoluyla fon teminin; yönetimini kaybetme, başkalarına hesap verme ve kar paylaşma endişesiyle bilinçli olarak küçük işletme olarak kalmayı ve bu yolla bazı yasal yükümlülüklerden muaf olmayı tercih etmeleri gibi KOBİ’lerin finansman sorunları için alternatif çözüm önerileri geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Buna yönelik olarak Konya Organize Sanayi Bölgelerinde anketler uygulanmış ve ulaşılan veriler yoruma dayalı bir şekilde analiz edilmiştir.

Aramaz (2008), “Basel II Kriterlerinin KOBİ’lere Etkileri” adlı çalışmasında, Basel II sermaye yeterliliğine göre iyi şekilde finanse edilmiş, iyi yönetilen, gerekli tüm bilgileri ve yeterli şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen KOBİ’ler en iyi dereceği alarak, bankalardan daha düşük maliyetle kredilendirilme imkanına sahip olacağı sonucunu çıkarmıştır.

Barut (2008), “Yeni Sermaye Uzlaşısı’nın (Basel II) KOBİ Kredilerine Etkileri” adlı çalışmasında, Basel II düzenlemesi kapsamındaki kriterlerin Türkiye’deki KOBİ’lerin kredilerine olası etkileri incelenmiş ve şirket derecelendirilmesine yönelik, İMKB’de işlem gören KOBİ nitelikli şirketlerin finansal verileri kullanılarak bir uygulama yapılmıştır.

Deniz (2007), Basel Kriterleri’nin doğuş nedeni olan risk kavramı ele alınmış, daha sonra Basel II kriterlerinin ortaya çıkış süreci, amacı ve temel dayanakları

incelenmiş ve son olarak da, Basel II ile birlikte önem kazanan derecelendirme kavramı ile birlikte, yeni uzlaşının KOBİ'lere olası etkileri hem teorik hem de KOBİ'ler üzerinde yapılan bir anket çalışması ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Basel II kriterleri'nin KOBİ'lerin mali ve yönetsel yapılarına etkileri, KOBİ'ler için avantajlar, dezavantajlar ve KOBİ'lerin almaları gereken önlemler çerçevesinde ortaya konmuştur.

Çelik (2007), “Basel II'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Etkileri” adlı çalışmasında, Basel II düzenlemesi kapsamındaki kriterlerin Türkiye'deki KOBİ'lere olası etkileri incelenmiş ve Gaziantep ilindeki faaliyette bulunan KOBİ'lerin Basel II standartlarına bakış açıları analiz edilerek, Basel II'ye uyum sürecinde bu işletmelerin alması gereken aksiyonlar ortaya konulmuştur.

Dilek (2007), “Basel II'nin KOBİ Kredileri Üzerindeki Etkileri” adlı çalışmasında, bankalar için sermaye, olumsuz şartların yaşanması halinde varlığını sürdürebilmesini sağlayacak son savunma hattı olduğunu savunmakta olup, yönetim zafiyetlerinin mevcut olduğu, ayrılmış olan özel karşılıkların yetersiz olduğu bir durumda banka, karşılaştığı zararları sahip olduğu sermaye ile karşılamaktadır demiştir. Böyle bir durumda sermayenin de yetersiz kalması halinde banka iflas edebileceğini vurgulamıştır. Bu çalışmada Basel II'nin KOBİ kredilerine yapabileceği etkiler değerlendirilmeye çalışılmış; bu etkiler bankalar ve KOBİ'ler açısından ele alınmıştır.

BAŞAR,(2008), “Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirmesi” adlı çalışmasında piyasa denetiminin geliştirilmesi yönündeki çabaların bir yansıması olan Basel II düzenlemelerinin, finansal kurumları olduğu kadar bu kurumlarla kredi ilişkisi içerisinde olan özel sektör firmalarını da etkileyeceğini belirtmiş olup, Basel II düzenlemelerine göre bankaların minimum sermaye yeterlilik oranı sadece kredi büyüklüğüne göre değil aynı zamanda kredinin riskine göre belirleneceğini söylemiştir. Bu çalışmada Basel II düzenlemelerinden olumlu ve olumsuz etkilenebilecek Eskişehir ilindeki KOBİ'lerin mevcut durumu ortaya konularak, getirilen düzenlemelere uyum sürecinde KOBİ'lerin yapması gerekenler tartışılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN TEMEL BULGULARI VE ANALİZİ

Araştırmada elde edilen temel bulgular;

- Kütahya ilindeki KOBİ'lerin idari yapısı, mali yapısı
- KOBİ'lerin karşılaştığı sorunlar
- KOBİ'lerin Basel II farkındalığı ve uyum aşaması şeklinde sunulmuştur

3.2.1. KOBİ'lerin Demografik Özellikleri

3.2.1.1. İşletmenin Kuruluş Yılı

Araştırmada anket sorularına yanıt veren işletmelerin kuruluş yılını incelediğimizde 100 adet KOBİ'nin %55'i 2000 yılından önce kurulmuştur. Kütahya ilinde faaliyet gösteren KOBİ'ler ülkemizde ve dünya ekonomilerinde yaşanan önemli krizlerden çok fazla etkilenmemiş ve varlıklarını sürdürmüşlerdir. KOBİ'lerin yapısındaki esneklikten dolayı, küçük olmalarının verdiği hareket serbestisi avantajıyla da hayatta kalmayı başaramışlardır.

KOBİ'lerin Basel II açısından kuruluş yılını incelediğimizde, KOBİ'ler Basel II standartlarına göre kredi kullanmak istedikleri zaman yeni kurulmuş bir firmanın riskliliği daha fazla olduğundan, eski kurulmuş bir firmanın kredi analizi yapıldığında bilançolarında da bir sorun yoksa yüksek kredi notu almaları kaçınılmazdır.

Bu durum KOBİ'lerin bankalarla ilişkisi yönünden olumsuz bir durum olarak görünse de ülkemizde ve dünya ülkelerinde atlatılan ekonomik krizlerden kurtulmuş ve varlığını sağlıklı bir şekilde yürüten bir işletmenin yüksek kredi notu alması ve düşük faiz ile bankalardan kredi kullanması KOBİ'ler açısından olumlu farklılık yaratacaktır. KOBİ'ler Basel II ile faaliyetlerini uzun yıllar sürdürmeyi planlayacaktır.

Tablo 3.1: İşletmenin Kuruluş Yılı

Faktör	Frekans	%
41-50 yıl	7	7
31-40 yıl	3	3
21-30 yıl	45	45
11-20 yıl	29	29
0-10 yıl	16	16
Toplam	100	100

3.2.1.2. KOBİ'lerin Çalışan Sayısı

Ankete katılan KOBİ'lerin çalışan sayıları incelendiğinde Kütahya İlinde 1-20 arası çalışan sayısı olan KOBİ'ler çoğunluktadır. Bu durum Kütahya ilinde faaliyet gösteren firmaların %84'ünün Basel II standartlarına göre KOBİ olarak tanımlanması doğru olacaktır.

Basel II standartlarına göre KOBİ'lerin yaşadığı finansman sorunu ve kredi talepleri göz önüne alındığında firmaların çalışan sayısı çok önemlidir. Bir çok bankada kredi yönetimi uygulamasında, bir firmanın analizi yapılırken mutlaka kuruluş yılı ve çalışan sayısı sisteme girilmelidir. Finans kurumlarının kredi yönetimi uygulaması ekranları KOBİ'lerin çalışan sayısı, sektörü ve faaliyet yılı açısından etkileyici bir önem taşımaktadır. Kısaca firmanın mali yapısında da bir sorun yoksa fazla işçi çalıştıran firmaların daha yüksek kredi notu alması mümkündür.

Tablo 3.2: İşletmelerin Çalışan Sayısı

Faktör	Frekans	%
1-20	84	84
21-50	14	14
51-100	2	2
101-200	-	0
201-250	-	0
Toplam	100	100

3.2.1.3. KOBİ'lerin Kurucusu

Ankete katılan KOBİ'lerin kurucusu incelendiğinde % 57 gibi büyük bir bölümü işletme yöneticisi tarafından kurulmuştur. Bu tür işletmeler her türlü kararları kendileri almakla birlikte kurumsallaşmaya da yeterince sıcak bakmamaktadırlar.

Tablo 3.3: İşletmenin Kurucusu

Faktör	Frekans	%
Tarafından	57	57
Ortaklarla beraber	24	24
Baba tarafından	8	8
Büyükbaba tarafından	5	5
Devralma	6	6
Toplam	100	100

3.2.1.4. KOBİ'lerin Yöneticisi

Yapılan anket çalışmasında KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan %75'i aile üyeleri tarafından yönetilmektedir. Aile şirketleri yönetimi profesyonel yöneticilere bırakmamaktadırlar. Genel gözlemlerimiz doğrultusunda işletme sahiplerinin teknik kökenli olduğu hatta bazılarının çıraklıktan, babadan oğula yetiştiğini görmekteyiz. Bu da tüm esnekliklerine rağmen yeniliklere hızla uyum sağlamalarını engellemektedir. KOBİ'lerin genelde bilgiye ulaşma ve bilgi eksikliği nedeniyle verimlilikleri ve katma değer yaratmaları yeterince yüksek olmamaktadır. Bu durumda KOBİ'lerde yaşanan pazarlama ve finansman sorunlarının nedenlerinden biri görülebilir.

Tablo 3.4: İşletmenin Yöneticisi

Faktör	Frekans	%
Aile üyeleri	75	75
Ortaklar	22	22
Profesyonel yöneticiler	1	1
Aile üyeleri ve profesyonel yönetici	2	2
Toplam	100	100

3.2.1.5. KOBİ'nin Hizmet Verdiği Sektör

Araştırma kapsamında anket sorularına cevap veren işletmelerin %67'sine hakim olduğu sektör, serbest meslek ve müesseseler üzerine olmuştur.

KOBİ'ler esas faaliyet alanlarının dışında ki alanlar da faaliyet göstermeye başladıklarında verimli ve etkin yönetimden uzaklaşarak çeşitli yönetim sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden KOBİ'ler en iyi bildikleri iş olan esas faaliyet alanlarında çalışarak daha verimli ve başarılı olmaları gerekmektedir.

Tablo 3.5: İşletmenin Hizmet Verdiği Sektör

Faktör	Frekans	%
Tarım		
Sanayi	7	7
İnşaat	4	4
Ticaret-turizm	19	19
Ulaştırma-haberleşme	3	3
Mali müesseseler		
Serbest meslek ve müesseseler	67	67
Toplam	100	100

3.2.1.6. Yöneticilerin Eğitim Durumları

Yapılan anket çalışmasına göre KOBİ'lerin %61'ini yönetenlerin eğitim düzeyi lise olmakla birlikte yeni kurulan işletmelerde yöneticilerin eğitim durumu hızlı bir şekilde üniversite mezunu olarak artmaktadır. İleriye dönük daha bilinçli ve eğitilmiş yöneticilerin olması KOBİ'ler için umut ışığı olmaktadır.

İşletmeler açısından mesleki eğitim büyük önem taşımakla birlikte işletmeler yaşadığı finansal sıkıntılar nedeniyle çalışanlarının eğitime önem vermedikleri veya eğitim olanaklarına sahip olmadıkları görülmektedir. Çalışanların çıraklıktan yetiştiği, iş başında eğitildiği, nadiren dışarıdaki seminer ve kurslara gönderildiği gözlenmektedir. Ancak kurumsallaşmaya önem veren işletmelerde bu durum daha farklı yansımaktadır. Kurumsallaşmaya eğilimli işletmeler çalışanlarının eğitim düzeylerine dikkat ettikleri gibi işletme bütçesinden çalışanların gelişimi için pay ayırmaktadırlar.

Tablo 3.6: İşletme Yöneticilerin Eğitim Durumu

Faktör	Frekans	%
İlk Öğretim	9	9
Lise	61	61
Üniversite	30	30
Yüksek lisans ve doktora		
Toplam	100	100

3.2.2. KOBİ'lerin Mali Yapısı

3.2.2.1. İşletmenin Genelde Çalıştığı Banka

Ankete cevap veren KOBİ'lerin %71 gibi büyük çoğunluğu yerel bankalarla çalışmayı tercih etmektedirler. İşletme sahipleri ile yüz yüze yaptığımız görüşmeler sonucunda KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun yerel bankalara daha fazla güvendiği sonucuna vardık.

Tablo 3.7: İşletmenin Genelde Çalıştığı Banka

Faktör	Frekans	%
Türkiye menseli bankalar	27	27
Yerel bankalar	71	71
Yabancı bankalar	2	2
Toplam	100	100

3.2.2.2. İşletmelerin Üniversitelerden Danışmanlık Hizmeti Alma Durumu

Yapılan anket çalışması sonucunda KOBİ'lerin hemen hemen hiçbiri üniversitelerden danışmanlık hizmeti almamaktadırlar. Bilimsellikten uzak olmanın kaliteli üretim ve yönetim yapılamamasında önemli bir etken olduğunu düşünmekteyiz.

Tablo 3.8: Üniversitelerden Danışmanlık Alma Durumu

Faktör	Frekans	%
Sınırlı sayıda	8	8
Yeterince işbirliği Sağlıyoruz	8	8
Hiçbir danışmanlık ve işbirliğinde bulunmadık	84	84
Toplam	100	100

3.2.2.3. İşletmenin Finansman Yetkilisi

Yapılan anket çalışmasında KOBİ'lerin %87 gibi büyük bir bölümünün finansman yetkilisi işletme sahibi olmakta olup, mali işlemlerini profesyonel finans uzmanlarına bırakmayı düşünmüyorlar. Bu durum KOBİ'lerin ileride finansman sorunlarıyla başa çıkmada zorlanacaklarının göstergesidir.

Tablo 3.9: İşletmenin Finansman Yetkilisi

Faktör	Frekans	%
Özel finans bölümü	1	1
İşletme sahibi	87	87
Muhasebe bölümü	11	11
İdari işler bölümü	1	1
Toplam	100	100

3.2.2.4. İşletmenin Finansman Kaynakları

Yapılan anket çalışması sonucuna göre KOBİ'lerin % 92'lik bölümü finansman kaynağı olarak özkaynak kullanmayı tercih etmekle birlikte %5'lik kısmı ise bankalardan yararlanmaktadır. Bu da bize KOBİ'lerin dış kaynak almadan kendi kaynaklarıyla işlerini sürdürmeye ve KOBİ'lerin finansman sorunlarını büyük oranda özsermaye ve kredi kullanarak aşmaya çalıştıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

KOBİ'lerin özsermayelerinin güçlü olması ekonomik krizler de karşılaşılan nakit sıkıntılarından, risklerden, düşük karlılık oranları gibi unsurlardan korur. Bu yüzden işletmelerin güçlü özsermaye ile çalışmalarını kaçınılmazdır.

Tablo 3.10: İşletmenin Finansman Kaynakları

Faktör	Frekans	%
Özkaynak	92	92
Ticari banka	3	3
Kalkınma bankası	2	2
Diğer finans kuruluşları	1	1
Faktöring	1	1
Diğer	1	1
Toplam	100	100

3.2.2.5. İşletme Olarak Bankalarla Çalışma Oranı

Yapılan anket çalışmaları sonucunda KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğunun özkaynak kullandığını belirtmiştik. Bu durum KOBİ'lerin dış kaynaklara olan gereksinimini azaltmakta ancak yok etmemektedir. KOBİ'lerin %59'u gerektiğinde bankalarla çalışmaktadır. Bankalar KOBİ'lerin finansman sorunlarını çözmede etkili olacaktır.

İşletmeler faaliyetlerini sürdürebilmek, rekabet edebilmek, en azından ayakta kalabilmek için ek finansmana ihtiyaç duymaktadır. Ek finansman ihtiyacını karşılama yollarından biri olan borçlanma daha çok bankalardan kredi yoluyla yapılmaktadır. Bu nedenle, işletmelerin hemen hepsinin bankalarla az çok kredi ilişki içerisine girdiği söylenebilir. Sonuç olarak ta bankacılık sektöründeki her türlü gelişmeye değişim reel sektördeki firmaların finansman yapısını ve dolayısıyla işletmelerin geleceğini etkilemektedir.

Tablo 3.11: İşletmelerin Bankalarla Çalışma Oranı

Faktör	Frekans	%
Sürekli	17	17
Gerektiğinde	59	59
Bazı dönemler	20	20
Çalışılmıyor	4	4
Toplam	100	100

3.2.2.6. İşletmeler Bankalardan Kullandıkları Kredide Hangi Vadeyi Seçiyor

Anket sonucundan da görüldüğü üzere KOBİ'lerin büyük bir bölümü kredi kullanmak istemeseler de, kredi kullanan işletmeler de genelde kısa vadeli krediyi tercih ediyorlar. Bir çok banka KOBİ'ler için her ne kadar uygun kredi vermek için uğraşsa da KOBİ'ler vade, faiz oranı ve teminat sorunlarını her aşamada yaşıyor.

Orta vadeli kredilerin oranı % 16 olurken uzun vadeli kredi kullanan işletme %13'dür. Bunun nedeni ise işletmelerin borçlanmadan kaçınmaları ve finans kuruluşlarının uzun vadeli kredi vermek istememeleridir.

Tablo 3.12: İşletmelerin Bankalardan Kullandığı Kredilerin Vadeleri

Faktör	Frekans	%
Kısa vadeli	66	66
Orta vadeli	16	16
Uzun vadeli	13	13
Kredi kullanılmıyor	5	5
Toplam	100	100

3.2.2.7. İşletmelerin Finansman Sorununa Bakışları

Anket çalışmasında görüldüğü gibi işletmelerin %73'ünde finansman sorunu yaşanmaktadır. KOBİ'lerin ekonomide ki esnekliklerine rağmen varlıklarını devam ettirebilmeleri ve büyümeleri için gerekli en önemli unsurlardan biri finansmandır. Kaynak sorunu ve Pazar paylarını arttırma KOBİ'lerin en büyük sıkıntılarıdır. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Ülkemizde de KOBİ'lere yönelik yasal düzenlemeler ve kredi destekleri hızla artmaktadır.

Ülkemizde ki KOBİ'lerin büyük bir kısmı aile şirketi olduğu için mülkiyet girişimcilik ve yöneticilik fonksiyonları aynı kişide, yani işletmenin kurucusunda toplanmaktadır. Dolayısıyla, işletme sahibinin bilgisi ve tecrübesi işletmenin finansal başarısını belirleyen asıl etken olmaktadır. Bu nedenle de yönetim kaynaklı sorunlar işletmelerin finansmana erişim konusunda da sıkıntılar yaşanmasına neden olmakta, bir çok işletme de mali tablolarının kötü olması nedeniyle, finansman imkanlarından yeterince yararlanmaktan mahrum kalmaktadırlar.

Tablo 3.13: İşletmelerin Finansman Sorunu

Faktör	Frekans	%
Yaşanmıyor	17	17
Yoğun olarak yaşanıyor	2	2
Kısmi yaşanıyor	13	13
Arasına yaşanıyor	58	58
Toplam	100	100

3.2.2.8. Kredi Bulmakta Karşılaşılan Sorunlar

Tabloda da görüleceği gibi faiz oranlarının yüksekliği sorunu yaşadıklarını belirtenlerin oranı % 51'dir. Bu oran bize işletmelerin genel ekonomik yapı nedeniyle kredilerden uzak durduğu sonucuna varabiliriz. Yüksek faiz oranlarıyla borçlanarak işletmeyi uzun süreli devam ettirme olanağı olmadığı düşüncesindeyiz.

Teminat eksikliği nedeniyle kredi kullanamayan işletmelerin de oranı oldukça yüksek olup yapılan alan çalışması sonucunda kredi kullanmada karşılaşılan en önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

Tablo 3.14: Kredi Bulmakta Karşılaşılan Sorunlar

Faktör	Frekans	%
Finansal tablo yetersizliği	5	5
Teminat yetersizliği	32	32
Krediyle ilgili bilgi yetersizliği	12	12
Faiz oranlarının Yüksekliği	51	51
Toplam	100	100

3.2.2.9. İşletmelerin Özsermaye Yetersizliğine Bakışları

Ankete katılan işletmelerin % 45'i özsermayelerini yeterli görmektedir. Bu sonuç da finans kaynakları içinde özsermaye payının yüksek olmasını doğrulamaktadır. İşletmelerin % 47'i ise özkaynağının yetersiz olduğunu söylemiştir. Özsermayenin fazla olması işletmeleri sermaye yetersizliğine karşı koruma, likidite yetersizliği, risk,

alacakların tahsilatından kaynaklanan sorunlara karşı işletmeleri koruyan kalkan niteliğindedir.

Tablo 3.15: İşletmelerin Özsermaye Yetersizliğine Bakışı

Faktör	Frekans	%
Yeterli	45	45
Yeterli değil	47	47
Kısa dönemli dış kaynak gerekli	8	8
Toplam	100	100

3.2.3. KOBİ'lerin Basel II Farkındalığı ve Uyumları

Kütahya'daki KOBİ'lerin Basel II farkındalığı ve bu aşamada Basel II'ye uyum sağlamak için nasıl çalışmalar yaptıklarını tespit etmek için 100 adet KOBİ ile görüşülmüş olup 13 adet önerme için 1 ile 5 arasında verilen değerlerin genel ortalaması hesaplanmıştır. Tabloda görüldüğü gibi aritmetik ortalama şeklinde verilen bu değerlerin kararsız olarak ifade edilen 3'den istatistiki olarak farklı olup olmadığını tespit etmek için t-testi ile aritmetik ortalamaları bulunmuş olup buna göre KOBİ'ler ya olumsuz ya da olumlu yönde değerlendirmede bulunmuşlardır. Basel II ve etkileri hususunda bilgi düzeyi, Basel II'ye yönelik önlem alma, Uluslar arası standartlara uygun bilanço ve gelir gider cetveli hazırlama açısından olumsuz görüş belirtirlerken, muhasebe ve kayıt sisteminin varlığı, sermaye yapısının güçlendirilmesi, bütçe ve planlama faaliyetlerinin etkinliği, şeffaflığın artırılması, risk yönetimine yönelik uzmanlaşma ve teknolojik değişime ayak uydurma açısından nispeten olumlu değerlendirmede bulunmuşlardır.

Kütahya'da faaliyet gösteren KOBİ'ler her ne kadar Basel II standartları hakkında bilgi sahibi olmasalar da ileriye dönük olarak kendilerini geliştirmek açısından ve finans kurumlarından yararlanmak için bankaların bir çok standartlarını kredi alma şartı olarak yerine getirmekteler. Bu durum KOBİ'ler açısından Basel adı altında değil de kredi yönetimi uygulaması adı altında, KOBİ'leri Basel II'ye hazırlama açısından oldukça olumlu bir yaklaşım olmaktadır.

Tablo 3.16: Kütahya'daki KOBİ'lerin Basel II Farkındalığı ve Uyumları

Basel II Farkındalığı ve KOBİ'lerin uyum aşaması	Aritmetik ortalama
İşletme yönetimini profesyonel yöneticilere devretme düşüncesi	3,0599
Etkin bir muhasebe ve kayıt sisteminin varlığı	3,3974
Uluslar arası standartlara uygun bilanço ve gelir gider cetveli hazırlama	2,8475
Basel II hakkındaki bilgi düzeyi	2,1070
Basel II'nin KOBİ'leri ne yönde etkileyeceği hususunda bilgi düzeyi	2,1074
Basel II'ye yönelik önlem alma düşüncesi	2,0824
İyi kredi notu alabilmek için sermayeyi güçlendirme düşüncesi	3,7644
Raporlama ve veri tabanı oluşturmaya yönelik nitelikli insan kaynağı istihdam etme düşüncesi	3,5613
Aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçme düşüncesi	3,1218
Bütçe ve planlama faaliyetlerinin işletmede yürütülme durumu	3,1643
Banka ve diğer kurumların talep ettiği her türlü bilginin sağlanması için şeffaflığı artırma düşüncesi	3,6549
Risk yönetimiyle ilgili uzmanlaşma düşüncesi	3,5920
Teknolojik açıdan değişime uyum sağlanıldığına dair düşünce	3,5542

Ölçek değerleri:1=kesinlikle olumsuz,2=olumsuz,3=kararsız,4=olumlu,5=kesinlikle olumlu %5 anlamlılık düzeyinde $p>05$ 'ten büyük olması nedeniyle test değeri=3 (kararsız)'dan farkı bulunmamaktadır

Tablo 3.17: KOBİ'lerin Değerlendirmeleri ve Faktör Analizi Sonuçları

		Faktör Yükleri
İşletmenizin kuruluş yılı	1.000	.735
İşletmenizde kaç kişi çalışmakta?	1.000	.757
İşletmenin kurucusu kimdir?	1.000	.556
İşletmeyi kimler yönetmektedir?	1.000	.581
İşletmenin hizmet verdiği sektör nedir?	1.000	.729
Yöneticilerin eğitim durumu nedir?	1.000	.611
İşletmenin genelde çalıştığı banka hangisidir?	1.000	.668
Danışmanlık hizmeti alma durumu nedir?	1.000	.665
İşletmenin finansman yetkilisi kimdir?	1.000	.660
İşletmenin finansman kaynağı nedir?	1.000	.713
İşletmenin bankalarla çalışma durumu nedir?	1.000	.639
Kullandığınız kredi vadesi nedir?	1.000	.648
İşletmede finansman sorunu yaşanıyor mu?	1.000	.609
Kredi bulmada sorun yaşanıyor mu?	1.000	.717
İşletmenin özkaynağı yeterli mi?	1.000	.708
İşletmeyi profesyonel yöneticilere devreder misiniz?	1.000	.712
Etkin muhasebe ve kayıt sistemi var mı;?	1.000	.578
Uygun bilanço ve gelir tablosu kullanıyor mu?	1.000	.626
Basel 2 hakkında bilgi düzeyi nedir?	1.000	.704
Basel 2 KOBİ'leri ne yönde etkileyecek	1.000	.596
Basel 2'ye yönelik önlem aldınız mı?	1.000	.720
Sermayeyi güçlendirme düşünceniz ?	1.000	.741
Nitelikli insan istihdamı	1.000	.687
Kurumsal yapıya geçme düşüncesi nedir?	1.000	.630
Bütçe ve planlamanın işletmede yürütülme durumu nedir?	1.000	.502
Şeffaflık	1.000	.804
Uzmanlasma	1.000	.791
Teknolojik değişime uyum	1.000	.604

Extraction Yöntemi: Temel Bileşen Analizi

Tablo 3.18: Toplam Varyansların Açıklaması

Faktörler	Özdeğer			Faktör Yükleri Toplamları		
	Toplam	% Varyans	Kümülatif %	Toplam	% Varyans	Kümülatif %
1	2.952	10.544	10.544	2.952	10.544	10.544
2	2.624	9.371	19.915	2.624	9.371	19.915
3	2.023	7.226	27.141	2.023	7.226	27.141
4	1.789	6.390	33.531	1.789	6.390	33.531
5	1.602	5.721	39.251	1.602	5.721	39.251
6	1.541	5.504	44.756	1.541	5.504	44.756
7	1.360	4.856	49.612	1.360	4.856	49.612
8	1.318	4.709	54.321	1.318	4.709	54.321
9	1.250	4.465	58.785	1.250	4.465	58.785
10	1.150	4.107	62.892	1.150	4.107	62.892
11	1.081	3.860	66.752	1.081	3.860	66.752
12	.956	3.413	70.165			
13	.904	3.227	73.392			
14	.848	3.028	76.420			
15	.799	2.853	79.273			
16	.721	2.577	81.850			
17	.685	2.445	84.294			
18	.665	2.375	86.669			
19	.571	2.040	88.709			
20	.534	1.906	90.615			
21	.493	1.762	92.377			
22	.465	1.659	94.036			
23	.396	1.414	95.450			
24	.370	1.322	96.772			
25	.257	.919	97.691			
26	.248	.886	98.577			
27	.223	.798	99.376			
28	.175	.624	100.000			

Extraction Yöntemi: Temel Bileşen Analizi

Kütahya’da ki KOBİ’lerin Basel II’ye ilişkin farkındalıklarını ve hazırlıklarını yansıtan unsurlar faktör analizine tabi tutulmuş olup verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Faktör analizine tabi tutulan ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için hesaplanan Cronbach alfa değeri ($0.95 > .7$) ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Kütahya’da ki KOBİ’lerin Basel II’ye ilişkin farkındalıklarını ve Basel II’ye ilişkin hazırlıklarını yansıtan 13 unsurlu değerlendirme, ortak özellik taşıyan temel faktörlere indirgenmek için faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi sonucunda 13 değişken için 3 faktör elde edilmiştir. Bu 3 faktör, değişkenlerin özellikleri dikkate alınarak şu şekilde adlandırılmıştır.

1.Faktör: İdari ve Mali Yapının Basel II’ye Uygunluğu

2.Faktör: KOBİ’lerin Basel II Farkındalığı

3.Faktör: KOBİ’lerin Kurumsallığa Geçme Konusuna Bakışları

Tablo 3.19: 13 Unsura İlişkin KOBİ'lerin Değerlendirilmesi ve 3 Boyut Üzerine Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler ve Değişkenler	Faktör yükleri	Varyans yüzdesi	Kümülatif Varyans
Faktör 1:İdari ve Mali Yapının Basel II'ye uygunluğu			56,458
Bütçe ve planlama faaliyetlerinin işlemede yürütülme durumu	,502	1,322	
Uluslararası standartlara uygun bilanço ve gelir gider cetveli hazırlama durumu	,626	2,375	
Banka ve diğer kurumların talep ettiği her türlü bilginin sağlanması için şeffaflığı artırma düşüncesi	,804	0,919	
İyi kredi notu alabilmek için sermayeyi güçlendirme düşüncesi	,741	1,659	
Etkin bir muhasebe ve kayıt sisteminin şirkette varlığı	,578	2,445	
Risk yönetimiyle ilgili uzmanlaşma düşüncesi	,791	0,886	
Teknolojik açıdan değişime uyum sağlandığına dair düşünce	,604	0,798	
Raporlama ve veri tabanı oluşturmaya yönelik nitelikli insan kaynağı istihdam etme düşüncesi	,687	1,414	
Faktör 2:Basel II Farkındalığı			68,218
Basel II'nin KOBİ'leri ne yönde etkileyeceği hususunda bilgi düzeyi	,596	1,906	
Basel II hakkındaki bilgi düzeyi	,704	2,040	
Basel II'ye yönelik önlem alma düşüncesi	,720	1,762	
Faktör 3:Kurumsallaşmaya Geçiş			74,694
İşletme yönetimini profesyonel yöneticilere devretme düşüncesi	,712	2,577	
Aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçme düşüncesi	,687	1,322	

Faktör analizi sonucunda elde edilen değerler neticesinde KOBİ'lerin, bütçe ve planlama faaliyetlerinin işletmede yürütülme durumu, Banka ve diğer kurumların talep ettiği her türlü bilginin sağlanması için şeffaflığı artırma düşüncesi, etkin bir muhasebe ve kayıt sisteminin şirkette varlığı, risk yönetimiyle ilgili uzmanlaşma düşüncesi, teknolojik açıdan değişime uyum sağlandığına dair düşünce, raporlama ve veri tabanı oluşturmaya yönelik nitelikli insan kaynağı istihdam etme düşüncesi, işletme yönetimini profesyonel yöneticilere bırakma düşüncesi, aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçme düşüncesi Basel II'ye uygunluğu açısından KOBİ'ler kararsız ve olumlu arasındaki bir değerle nispeten olumlu yönde değerlendirme yaparken, Uluslararası

standartlara uygun bilanço ve gelir gider cetveli hazırlama durumu, Basel II' nin KOBİ'leri ne yönde etkileyeceği hususunda bilgi düzeyi, Basel II hakkındaki bilgi düzeyi, Basel II'ye yönelik önlem alma düşüncesi açısından olumsuz yönde değerlendirme olmuştur.

Kısaca faktör analizi sonucu elde edilen 3 faktöre ilişkin KOBİ değerlendirmeleriyle değişkenlerin birleştirilmesi sonucu elde edilen, KOBİ'lerin idari ve mali yapılarının Basel II'ye uygunluğu, kurumsallığa geçiş açısından KOBİ'ler kararsız ve olumlu arasındaki bir değerle (3,4) nisbeten olumlu yönde değerlendirme yaparken, Basel II farkındalığı açısından değerlendirmeleri olumsuz olmuştur.

Tablo 3.20: Faktörlere İlişkin KOBİ Değerlendirmeleri

Faktörler	Aritmetik Ortalama
F1:İdari ve Mali Yapının Basel II'ye Uygunluğu	3,4420
F2:Basel II Farkındalığı	2,0989
F3:Kurumsallığa Geçiş	3,0908

3.3. ANKET ÇALIŞMASININ SONUÇLARI VE ÖNERİLER

Dünya genelinde uygulanmaya başlanan Basel II kriterlerinin Kütahya ilinde de uygulamaya geçmesi kaçınılmazdır. Kütahya sınırları içerisinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin de biran önce Basel II'ye yönelik hazırlıklarını yapmaları gerekmektedir. Ancak, KOBİ'lerin Basel II'ye karşı uyumun sağlanmasında en önemli faktörler KOBİ'lerin mevcut idari ve mali yapıları ile Basel II'ye yönelik farkındalıklarıyla ilişki içerisinde. KOBİ'lere ve ilgili kurum ve kuruluşlara Basel II ile ilgili önerilerde bulunmadan önce KOBİ'lerin mevcut idari ve mali yapısı ile KOBİ'lerin Basel II'ye uygunluklarını yaptığımız anket çalışması ile ortaya koymaya çalıştık.

Kütahya ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin büyük bölümü son yirmi yıl içerisinde kurulmuş olması bu işletmelerin büyük krizler yaşadktan sonra faaliyetlerine devam ediyor olmaları küçük olmalarının sağladığı avantaj ve hareket serbestisi olduğu kanaatindeyiz.

Yaptığımız anket çalışmasına göre Kütahya'da ki KOBİ'lerin geneli aile şirketleri yapısında kurulmuş olup çalışanları 1-20 kişi arasındadır. Yeni kurulmuş olan KOBİ'lerin yönetimini profesyonel yöneticiler değil kurucuları üstlenmiştir. İşletmenin kuşaklar boyunca devamı çok kolay olmamaktadır. Ülkemizde babadan oğla geçerek nesiller boyunca devam eden işletmelere rastlanmamıştır. Durum böyle olmasına rağmen, KOBİ'ler aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçmeyi ve yönetimi profesyonellere devretmeyi düşünmemektedirler. Ayrıca bu işletmelerin büyük bir çoğunluğu üniversitelerle işbirliğine girmemektedir. Bu durum işletmelerin bilimsellikten uzak olmanın kaliteli üretim ve yönetim yapılamamasında önemli bir etken olduğunu düşünmekteyiz.

KOBİ'lerin % 73 oranında finansman sorunu yaşamakta olup özellikle faiz oranlarının yüksekliği ve teminat eksikliği nedeniyle kredi bulmakta sorunlarla karşılaşmakta ve yaklaşık % 47'si özkaynağının yetersizliğini belirtmiştir. Kütahya'da ki KOBİ'ler genelde kısa ve orta vadeli kredi kullanmayı tercih etmektedirler.

KOBİ'lerin özsermayelerinin güçlü olması ekonomik krizler de karşılaşılan nakit sıkıntılarından, risklerden, düşük karlılık oranları gibi unsurlardan korur. Bu yüzden işletmelerin güçlü özsermaye ile çalışmaları kaçınılmazdır. Özsermayenin güçlendirilmesi amacıyla kar ortaklara dağıtılmayıp sermayeye ilave edilmeli, firma faaliyetlerinde kullanılan ortaklar adına kayıtlı olan gayrimenkuller firma üzerine geçirilerek sermaye olarak bilanço içine dahil edilmelidir. Bu aşama da devlette gayrimenkul alım satım vergilerini almayarak sermayenin güçlendirilmesini özendirmelidir. Ayrıca yeni ortaklıklara gidilerek öz sermaye güçlendirilmelidir. Kredi verecek kurumlar kredinin güvencesi olarak özsermayeyi gördüklerinden güçlü mali yapıya sahip işletmeleri tercih edeceklerdir. İşletmelerin yeterli özsermaye ile birlikte pozitif net işletme sermayesine sahip olmaları finansal risklere ve ekonomik krizlere karşı daha güçlü olmalarına neden olmaktadır.

KOBİ'ler esas faaliyet alanlarının dışında ki alanlar da faaliyet göstermeye başladıklarında verimli ve etkin yönetimden uzaklaşarak çeşitli yönetim sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden KOBİ'ler en iyi bildikleri iş olan esas faaliyet alanlarında çalışarak daha verimli ve başarılı olmaları gerekmektedir.

Kurumsallaşma süreci KOBİ'ler için işletmenin daha sistemli ve bir disiplin içinde faaliyet gösterebilmesi açısından önemlidir. KOBİ'lerde kurumsallaşma deyince işletme yönetiminin profesyonel yöneticilere devredilmesi anlaşılmalıdır. Ancak KOBİ'lerin kurumsallaşmalarında sadece profesyonellerin varlığı yeterli olmamakla birlikte profesyonel kişilerle aile bireyleri de kurumsallaşmaya uyum sağlamak zorundalar. Kurumsallaşmanın KOBİ'lerde gerçekleşebilmesi için öncelikle işlerin doğru tanımlanması, kişilerin yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi, görev tanımlarının ve dağılımlarının sağlıklı ve zamanında yapılması gerekmektedir.

Kurumsallaşma her ne kadar işi profesyonel kişilere bırakmaktan geçiyorsa da, kurucu girişimcilerin işin içinde olmaları her zaman olumsuz olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü mülkiyet duygusunun verdiği sahiplenme dürtüsü ile kurucu girişimci bir profesyonelden işi çok daha iyi sahiplenecekleri açıktır. İşletmeler ister büyük ölçekli, ister küçük ölçekli olsunlar bir sistem kurmaya ve bu sistem içinde faaliyetlerini sürdürmeye ihtiyaçları vardır. Aksi halde sürekliliklerini sağlamakta güçlük çekeceklerdir.

KOBİ'lerde kurumsallaşmanın bir süreç olduğu ve işletmenin kuruluşuyla başlayan ve işletme ekonomik sistem içinde faaliyetlerini devam ettirdiği sürece ihtiyaç duyulan sistemin kurulabilmesi için gerekli olan bir düzen olduğu bilinmektedir. KOBİ'lerde kurumsallaşma sürecini başlatma kararı almak oldukça zordur. Çünkü bu kararı almak sistem için gerekli bazı yetki ve sorumlulukları profesyonellere devretmeyi zorunlu hale getirmektedir. KOBİ'lerin gerek kurucu girişimcileri, gerekse diğer aile bireylerinin diğer aile bireylerinin profesyonellere olan güveni kurumsallaşmanın daha sağlıklı bir biçimde işlemesine yardımcı olacaktır.⁵⁷

KOBİ'ler ülke ekonomisinin önemli bir parçası olup, dinamik yapılarıyla ekonomiye canlılık kazandırır ve istihdam sağlarlar. Bu çalışma sonucunda KOBİ'lerin

⁵⁷ Ege, İ., (2008),**a.g.m.**,s.200.

muhasabe uygulamaları açısından çok sorunlu olmadıkları, ancak Basel II kriterleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

KOBİ'lerin önemli bir finansman kaynağı olan bankalardan uygun maliyetli kredi alabilmeleri Basel II kriterlerini yerine getirmelerine bağlıdır. KOBİ'lerin Basel II düzenlemelerine uygun yapılanmaya gitmeleri gerekmektedir.

KOBİ'lerin güvenilir, zamanlı ve şeffaf bilgiler üretecek bir muhasabe sistemi kurmaları yararlı olacaktır. Tüm mali nitelikli işlemlerini kayıt altına alarak sağlıklı mali tablolar üretmeleri ve Basel II düzenlemelerinin gereklerini yerine getirerek riski düşürmeleri, dolayısıyla düşük maliyetlerle finans sağlamaları, işletmelerin büyümeleri ve hedeflerini gerçekleştirmeleri açısından uygun olacaktır.

Kütahya'da ki KOBİ'ler, Basel II'ye yönelik önlem almamakta olup Basel II'nin farkında bile olmadıkları dikkatimizi çekmiştir. Ancak bankalardan kredi kullanmak için Basel II adı altında değil de bankalardan kredi kullanabilmek için, idari ve mali yapılarını iyileştirmeleri gerektiğinin farkındalar. Yaptığımız anket çalışmasına cevap veren işletmelerle yüz yüze görüşmeler sonucunda Kütahya ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin bir çok konuda kendilerini geliştirmek için çaba sarfettiklerini görmekteyiz. Bu durum Basel II sürecinde KOBİ açısından tespit edilen tek olumlu unsurun çok güçlü olmasa dahi kararsız ve olumlu arasında bir ifadeyle idari ve mali yapı itibariyle fikri alt yapının Basel II'ye uygun olmasıdır.

Yaptığımız araştırma neticesinde KOBİ'leri Basel II sürecine hazırlamak amacıyla bankalara, KOBİ'lere, ve bir çok kuruluşa bazı görevler düşmektedir.

Bankalar, kamu otoriteleri, ilgili sivil örgütler ve KOBİ'ler arasında bilgi alışverişi sağlanması için kurumsal bir platformun oluşturulması gerekmektedir. KOBİ'lerin Basel II uygulamaları aşamasında zarar görmemeleri ve rekabet edebilirlikleri açısından kurumsallaşmalarının gerektiği ve buna uygun mali ve idari dönüşüme girmelerinin kaçınılmaz olduğu hususunda bilgilendirilmeleri ve bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.

Bankalar, Basel II kapsamında kredilerin maruz kaldığı risklerin ölçülmesi, fiyatlandırılması, derecelendirilmesi ve nasıl kredi notu verileceği hususunda KOBİ'leri bilgilendirmeleri gerekmektedir.

Basel II kapsamında KOBİ'lerin kurumsallaşması için gerekli teşviklerin yapılması gerekmekte olup, KOBİ'ler için alternatif finansman kaynakları oluşturulması gerekmektedir.

Kredi notu verecek olan bankalar ve diğer bağımsız şirketler için gerekli idari ve yasal altyapının oluşturulması gerekmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Basel II Yeni Sermaye Yeterliliği Standartları, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından geliştirilmiş olup, Avrupa Birliğine üye ülkeler tarafından 2007 başından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Ülkemizde ise 2008 başından itibaren uygulanması kararlaştırılmış, ancak sürekli ertelenmiş olmasına rağmen finans kurumları Basel II standartlarını uygulamaya başlamışlardır.

Ekonomideki önemlerine karşılık KOBİ'ler, ülkemizde yaşanan olumsuz gelişmeler ve idari yapılarındaki aksaklıklardan dolayı birçok sorunla karşılaşmaktadır. KOBİ'lerin finansal kaynaklarının ve finansal tercihlerinin işletmelerinin yapılarına göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu farklılıkların başında KOBİ'lerin ağırlıklı olarak özkaynakla finansmanı tercih etmeleri ve finansman sıkıntısına düştükleri zaman kısa vadeli banka kredisi kullanmalarıdır. Ancak KOBİ'lerin toplam kredi hacmine baktığımızda çok düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise banka kredilerinin faiz oranların yüksekliği ve teminat konusunda yaşanan sıkıntılardır.

KOBİ'lerin en önemli sorunlarından bir diğeri ise KOBİ'lerin yeterince bilgilendirilmemesidir. KOBİ'lere yönelik KOSGEB tarafından verilen desteklerden yararlanılmamasının temel nedeni KOBİ'lerin bilgilendirilmemesidir.

KOBİ'lerin yetersiz oldukları bir diğerkonu ise finansal analiz ve planlama, sermaye bütçelemesi ve varlıkların finansmanı konusunda bilgi eksikliği içerisinde oldukları vermiş oldukları cevaplardan da anlaşılacağı gibi profesyonel kişilerle çalışmamalarından kaynaklanmaktadır. Bu bilgi eksikliği zamanla varlık ve kaynak yapısının doğru bir biçimde tahmin edilmesini engellemekte ve sonuçta finansman sorunu haline dönüşebilmektedir.

Basel II düzenlemeleri sadece bankacılık sektörünü değil, reel sektöre de etki edecektir. Bu etki işletmelerin finansman yapılarında değişimlere neden olacaktır. Bu nedenle KOBİ'lerin mevcut yapısının analiz edilerek hazırlık yapmaları sağlanmalıdır. KOBİ'lere çok hızlı bir şekilde finansal yönetim uygulamaları konusunda eğitim programları düzenlenmelidir.

KOBİ'ler ekonomik kalkınmada önemli bir yere sahiptirler. Basel II uyum sürecinde, işletmelerin %99'unun KOBİ olduğu ve bu işletmelerinde özellikle banka

kredilerine bağımlı oldukları unutulmamalıdır. KOBİ'lerin düşük maliyetli kredi kullanabilmeleri için Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlanmalıdır. Bankaların derecelendirme sistemlerini yüksek maliyetler olmaksızın tamamlamaları önemlidir. Banka kredileri dışında fon sağlamada, finansal kiralama, faktöring, forfaiting ve risk sermayesi gibi olanaklardan KOBİ'lerin yararlanma düzeyini arttıracak düzenlemeler ve kolaylıklar uygulamaya konmalıdır.

Basel II ile birlikte kredi kullanan KOBİ'lerin risk değerlemesi belli kurallar ve standartlar çerçevesinde yapılacağından firmalar ticari faaliyetleri ile ilgili kayıtlarını gerek teminat koşulları gerekse kullanacakları kredinin maliyeti açısından gerçekçi tutmak durumunda kalacaklardır. Bu durumda KOBİ'ler hazırlık yapmalıdırlar ve uluslar arası standartlarda şeffaf güvenilir mali tablolar üretilmelidir.

Sonuç olarak KOBİ'lerin Basel II'nin öngördüğü sorumluluklar anlamında çok fazla eksikliklerinin olduğu görülmektedir. KOBİ'lerin kredi notlarını tespit ettirerek bir an önce eksik ve hatalı yönlerini görüp, bunları düzeltmek için çalışmalar yapmaları gerekmektedir. İyi yönetim yapısı oluşturmak, kurumsallaşmayı sağlamak, satışların karlılığını arttırmak, satış vadelerini düzenlemek, kayıt içine girmek hemen gerçekleşecek işler olmadığından KOBİ'lerin bu uygulamaları hayata geçirirken finans, idari ve mali konularda profesyonel kişilerden yardım alarak kurumsallaşmalarını bir an önce gerçekleştirmelidirler.

Basel II kriterleri KOBİ'ler açısından olumsuz ve sıkıntılı aşamalar olarak görünse de, kendini yenilemek ve değişime ayak uydurmak isteyen KOBİ'ler için kaçınılmaz fırsatlar yaratmaktadır.

EKLER

EK 1. ANKET SORULARI

Sayın İşletme Yöneticisi,

Bu anket çalışması; Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalında hazırlanmakta olan “ KOBİ’lerin Basel II Farkındalığı” Adlı Yüksek lisans tezi için hazırlanmış olup vereceğiniz tüm bilgiler akademik amaçla kullanılacak ve tüm bilgileriniz saklı kalacaktır.

Çalışmanın Amacı: KOBİ’lerin finans alanında yapılan gelişmelerden haberdar olmasını sağlamak ve bu zaman zarfında KOBİ’lerin gelişimi için neler yapabileceğimizi araştırmak.

Bu çalışma ile Kütahya ilinde faaliyet gösteren KOBİ’ler incelenmiştir.

Çalışmamıza katkıda bulunduğunuz ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Tezi Hazırlayan:Emel Arı

Tez Danışmanı:Doç.Dr. Ahmet Ağca

1-İŞLETMENİZİN KURULUŞ YILI NEDİR?

- A)41-50 yıl
- B)31-40 yıl
- C)21-30 yıl
- D)11-20 yıl
- E) 0-10 yıl

2-İŞLETMENİZDE KAÇ KİŞİ ÇALIŞMAKTADIR?

- A)1-20
- B)21-50
- C)51-100
- D)101-200
- E)201-250

3)İŞLETMENİN KURUCUSU KİMDİR?

- A)Tarafından
- B)Ortaklarla Beraber
- C)Baba tarafından
- D)Büyükbaba tarafından
- E)Devralma

4)İŞLETMEYİ KİMLER YÖNETMEKTEDİR?

- A)Aile üyeleri
- B)Ortaklar
- C)Profesyonel Yöneticiler
- D)Aile Üyeleri ve Profesyonel Yönetici

5)İŞLETMENİN HİZMET VERDİĞİ SEKTÖR NEDİR?

- A)Tarım
- B)Sanayi
- C)İnşaat
- D)Ticaret-Turizm
- E)Ulaştırma-Haberleşme
- F)Mali Müesseseler
- G)Serbest Meslek ve Müesseseler

6)YÖNETİCİLERİN EĞİTİM DURUMLARI NEDİR?

- A)İlk Öğretim
- B)Lise
- C)Üniversite
- D)Yüksek Lisans ve Doktora

7)İŞLETMENİN GENELDE ÇALIŞTIĞI BANKA HANGİSİDİR?

- A)Türkiye menseli bankalar
- B)Yerel Bankalar
- C)Yabancı Bankalar

8)ÜNİVERSİTELERDEN DANIŞMANLIK HİZMETİ ALMA DURUMU NEDİR?

- A)Sınırlı Sayıda
- B)Yeterince işbirliği sağlıyoruz
- C)Hiçbir danışmanlık ve işbirliğinde bulunmadık

9)İŞLETMENİN FİNANSMAN YETKİLİSİ KİMDİR?

- A)Özel finans bölümü
- B)İşletme sahibi
- C)Muhasebe bölümü
- D)İdari işler bölümü

10)İŞLETMENİN FİNANSMAN KAYNAKLARI NELERDİR?

- A)Özkaynak
- B)Ticari Banka
- C)Kalkınma Bankası
- D)Diğer finans kuruluşları
- E)Faktöring
- F)Finansal kiralama
- G)Diğer

11)İŞLETME OLARAK BANKALARLA ÇALIŞMA ORANINIZ NEDİR?

- A)Sürekli
- B)Gerektiğinde
- C)Bazı dönemler
- D)Çalışılmıyor

12)BANKALARDAN KULLANDIĞINIZ KREDİDE HANGİ VADELERİ TERCİH EDİYORSUNUZ?

- A)Kısa vadeli
- B)Orta vadeli
- C)Uzun vadeli
- D)Kredi kullanılmıyor

13)İŞLETMENİZDE FİNANSMAN SORUNU YAŞANIYORMU?

- A)Yaşanmıyor
- B)Yoğun olarak yaşanıyor
- C)Kısmi yaşanıyor
- D)Ara sıra yaşanıyor

14)KREDİ BULMAKTA KARŞILAŞILAN SORUNLAR NELERDİR?

- A)Finansal tablo yetersizliği
- B)Teminat eksikliği
- C)Krediyle ilgili bilgi yetersizliği
- D)Faiz oranının yüksekliği

15)İŞLETMENİN ÖZKAYNAĞININ YETERLİLİĞİ NEDİR?

- A)Yeterli
- B)Yeterli değil
- C)Kısa dönemli dış kaynak gerekli

16)İŞLETME YÖNETİMİNİ PROFOSYONEL YÖNETİCİLERE DEVREDERMİSİNİZ?

- 1=Kesinlikle olumsuz
- 2=Olumsuz
- 3=Kararsız
- 4=Olumlu
- 5=Kesinlikle olumlu

17) İŞLETMENİZDE ETKİN BİR MUHASEBE VE KAYIT SİSTEMİ VARMIDIR?

- 1=Kesinlikle olumsuz
- 2=Olumsuz
- 3=Kararsız
- 4=Olumlu
- 5=Kesinlikle olumlu

18)ULUSLARARASI STANDARTLARA UYGUN BİLANÇO VE GELİR-GİDER ÇETVELİ HAZIRLAMA DURUMUNUZ NEDİR?

- 1=Kesinlikle olumsuz
- 2=Olumsuz
- 3=Kararsız
- 4=Olumlu
- 5=Kesinlikle olumlu

19)BASEL II HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYİNİZ NEDİR?

1=Kesinlikle olumsuz

2=Olumsuz

3=Kararsız

4=Olumlu

5=Kesinlikle olumlu

20)BASEL II'NİN KOBİ'LERİ NE YÖNDE ETKİLEYECEĞİ HUSUSUNDAKİ BİLGİ DÜZEYİNİZ NEDİR?

1=Kesinlikle olumsuz

2=Olumsuz

3=Kararsız

4=Olumlu

5=Kesinlikle olumlu

21)BASEL II YÖNELİK ÖNLEM ALDINIZ MI?

1=Kesinlikle olumsuz

2=Olumsuz

3=Kararsız

4=Olumlu

5=Kesinlikle olumlu

22)İYİ KREDİ NOTU ALABİLMEK İÇİN SERMAYEYİ GÜÇLENDİRME DÜŞÜNCENİZ?

1=Kesinlikle olumsuz

2=Olumsuz

3=Kararsız

4=Olumlu

5=Kesinlikle olumlu

23)RAPORLAMA VE VERİ TABANI OLUŞTURMAYA YÖNELİK NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI İSTİHDAM ETME DÜŞÜNCENİZ NEDİR?

1=Kesinlikle olumsuz

2=Olumsuz

3=Kararsız

4=Olumlu

5=Kesinlikle olumlu

24)AİLE ŞİRKETİ YAPISINDAN KURUMSAL YAPIYA GEÇME DURUMUNU DÜŞÜNÜRMÜSÜNÜZ?

1=Kesinlikle olumsuz

2=Olumsuz

3=Kararsız

4=Olumlu

5=Kesinlikle olumlu

24)BÜTÇE VE PLANLAMA FAALİYETLERİNİN İŞLETMEDE YÜRÜTÜLME DURUMU NEDİR?

- 1=Kesinlikle olumsuz
- 2=Olumsuz
- 3=Kararsız
- 4=Olumlu
- 5=Kesinlikle olumlu

25)BANKA VE DİĞER KURUMLARIN TALEB ETTİĞİ HERTÜRLÜ BİLGİNİN SAĞLANMASI İÇİN ŞEFFAFLIĞI ARTIRMA DÜŞÜNCESİNİZ NEDİR?

- 1=Kesinlikle olumsuz
- 2=Olumsuz
- 3=Kararsız
- 4=Olumlu
- 5=Kesinlikle olumlu

26)RİSK YÖNETİMİYLE İLGİLİ UZMANLAŞMA DÜŞÜNCESİNİZ NEDİR?

- 1=Kesinlikle olumsuz
- 2=Olumsuz
- 3=Kararsız
- 4=Olumlu
- 5=Kesinlikle olumlu

27)TEKNOLOJİK AÇIDAN DEĞİŞİME UYUM SAĞLANDIĞINA DAİR DÜŞÜNCENİZ NEDİR?

- 1=Kesinlikle olumsuz
- 2=Olumsuz
- 3=Kararsız
- 4=Olumlu
- 5=Kesinlikle olumlu

KAYNAKÇA

- AKGEMCİ, T., (2001), “KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler”, **KOSGEB**, Haziran.
- AKSEL, K. H., “Basel Komitesi Kararları ve Yeni Basel Anlaşmasında Beklenen Gelişmeler”, **Aktive**, Kasım.
- AKSOY, Tamer, (2005), “Basel II: Temel Düzenlemeler, Etkiler ve Ülkemize Yönelik Öneriler”, **ASSMO Dergisi**, Yıl:15, Sayı:162, Eylül- Ekim,Ankara.
- AKSOY, T., ve S., BOZKUŞ, (2008), “Basel II and Rating TO Credit Demands: Examples and Suggestions”, Basel II’ye Geçiş Öncesi KOBİ’lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **İzmir Ekonomi Üniversitesi 1. Uluslar arası Sempozyumu**, İzmir.
- ALBAYRAK, S., (2008), “Basel II’nin Şirketlere Etkileri”, **İstanbul ODTÜ Mezunları Derneği Sunumu**, İstanbul.
- AR, Aybeniz ve İskender, AKDENİZ, (2005), “Türkiye’de KOBİ’ler ve KOBİ’lerde Planlama, Uygulama ve Deneti”, **Mevzuat Dergisi**, Sayı:87.
- ARAMAZ, D. Sultan, (2008), “Basel II’nin Kriterlerinin KOBİ’lere Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Isparta.
- ARAS, G., (2005), “ Basel II Uygulamasının KOBİ’lere Etkileri ve Geçiş Süreci”, Yüksek Lisans Tezi, **Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- ARSLAN, Ö., (2003), “Küçük ve Orta Boy Ölçekli İşletmelerde Çalışma Sermayesi ve Bazı Finansal Yönetim Uygulamalar”,**C.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 6,Sayı1, Sivas.
- BABUŞCU, Ş., (2005), **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, 4.Basım,Eylül , Ankara.
- BABUŞCU, Ş. ve A., HAZAR, (2009), **Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri**, Başkent Üniversitesi, Bankacılık Enstitüsü Yayınları, Ankara.

- BARUT, Kadir, (2008), “Yeni Sermaye Uzlaşısı’nın (Basel II) KOBİ Kredilerine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- BAŞAR, M., (2008), “Basel II and Rating TO Credit Demands: Examples and Suggestions”, Basel II’ye Geçiş Öncesi KOBİ’lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **İzmir Ekonomi Üniversitesi 1. Uluslar arası Sempozyumu**, İzmir.
- BDDK, (2004), **Basel II Sayısal Etki Çalışması Değerlendirme Raporu**, BDDK, İstanbul.
- BDDK, (2005), “**10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (BASEL II)**”, BDDK, İstanbul.
- BEDÜK, A., O. METE ve USTA, S., (2005), “The Role of Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) In Turkish Economy: The Case of Balıkesir”, “Uluslararası “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde KOBİ’ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri”, **Sempozyumu Kitabı**.19-22 Mayıs, Bandırma.
- BERKER, A. B., (2006), **Basel II Risk Yönetimi ve İç Kontrol**, Fitch Ratings.
- BOYACIOĞLU, M. A., (2003), “Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 46,
- CANDAN, H. ve A., ÖZÜN, (2006), **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- ÇAVUŞ, M., (2007), “Basel II Kriterleri ve KOBİ’ler”, **E-Yaklaşım**, Sayı 46.
- ÇELİK, F. ve İ., KIZIL, (2008), “Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt 9, Sayı19.
- ÇELİK, K. Ruşen, (2007), “Basel II’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Etkileri: Gaziantep’te Bir Uygula”, Yüksek Lisans Tezi, **Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Gaziantep.
- ÇINAR, AY, S., (2008), “Türkiye’deki KOBİ’lerin Finansman Sorunları”, **Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, Sayı 1.

- DİLEK, Ahmet, (2007), “Basel II’nin KOBİ Kredileri Üzerindeki Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- EGE, İ., (2008), “Basel II and Rating TO Credit Demands: Examples and Suggestions”, Basel II’ye Geçiş Öncesi KOBİ’lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **İzmir Ekonomi Üniversitesi 1. Uluslararası Sempozyumu**, İzmir.
- EKEN, M. Hasan, (2008), “Basel II Kriterleri ve KOBİlerin Finansman Olanakları”, **Maliye Finans Yazıları**, Yıl:22, Sayı:80, Temmuz.
- GEÇER, T., (2004), “Basel II ve Kredi Riski: KAOS İçinde Düzen”, **Active Banka**, Eylül-Ekim.
- GÜLER, A., M., ALÖVSAT, (2002) “Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisindeki KOBİ’lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **21.Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu**, Literatür Yayıncılık, 3-4 Ocak.
- <http://sbe.dpu.edu.tr/13/69-90.pdf>, (03.03.2010).
- <http://www.bddk.org.tr/>, (11.04.2010).
- <http://www.bis.org/>, (05.04.2010).
- http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Turkey/Local%20Assets/Documents/turkey-tr_ceo_Basel2KOBİler_250707.pdf, (15.05.2010).
- http://www.ekodialog.com/Makaleler/KOBİlerin_finansmani.html, (17.05.2010).
- <http://www.erpakademi.com/2010/01/16/kucuk-ve-orta-boy-isletmelerde-KOBİ%E2%80%99ler-finansal-problemler-3/>, (22.04.2010).
- <http://www.isteKOBİ.com.tr/>, (26.04.2010).
- <http://www.KOBİnet.org.tr>, (18.05.2010).
- http://www.maxihaber.net/fotolar/2010_foto/nisan2010/mh_tubisad_KOBİ_yoneticileri_01042010.htm, (25.04.2010).
- <http://www.tusiad.org.tr> (13.03.2010).
- <http://www.usakgundem.com>, (18.05.2010).

- KARABIÇAK, M. ve N., ALTUNTEPE, (2001), “KOBİ’lerin Kredi Yoluyla Finansmanı”, **I. Orta Anadolu Kongresi Bildiri Kitabı**, Nevşehir.
- KÜÇÜKÖZMEN C. C., (2008), “Basel II and Rating TO Credit Demands: Examples and Suggestions”, Basel II’ye Geçiş Öncesi KOBİ’lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **İzmir Ekonomi Üniversitesi 1. Uluslararası Sempozyumu**, İzmir.
- KÜÇÜKÖZMEN C. C., ve H. D., OĞUZ, (2008), “Basel II and Rating TO Credit Demands: Examples and Suggestions”, Basel II’ye Geçiş Öncesi KOBİ’lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **İzmir Ekonomi Üniversitesi 1. Uluslararası Sempozyumu**, İzmir.
- KÜRŞAT T., (2000), **Risk Sermayesi Finansman Modeli**, SPK Yayınları Yayın No:37, Ankara.
- MÜSLÜMOV, Alövsat, (2002), **21.Yüzyılda Türkiye’de KOBİ’ler, Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri**, Literatür Yayıncılık.
- OKTAY, S. ve H., TEMEL, (2007), “Basel II Kriterleri Ekseninde Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetiminin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Saha Çalışması”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 3, Sayı 6.
- ÖZDER, M. R., (2005), The Role of Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) In Turkish Economy: The Case of Balıkesir. **Uluslararası Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde KOBİ’ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri Sempozyumu Kitabı**, 19-22 Mayıs, Bandırma.
- SAYGILIOĞLU, N., (2006) “Basel II Uzlaşısı Nedir? Türkiye Konumunun Neresindedir?”, **Yaklaşım**, Sayı 168.
- ŞAFAKLI, O. V., (2008), “Basel II and Rating TO Credit Demands: Examples and Suggestions”, Basel II’ye Geçiş Öncesi KOBİ’lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **İzmir Ekonomi Üniversitesi 1. Uluslararası Sempozyumu**, İzmir.
- TBB, (2004) “**Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkiler**”, Eylül.

TEMİZEL, F., (2007). “Basel II Perspektifinde Kredi Riski Ölçüm Yaklaşımlarının Kredi Fiyatlamasına Potansiyel Etkisi”, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, Cilt 20, Sayı 6, Ankara.

TSPAKB,(2005), “**Sermaye Piyasasında Gündem**”, TSPAKB, Sayı:3, İstanbul.

TUNÇSİPER, B. ve D., SÜREKÇİ, (2005), The Role of Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) In Turkish Economy: The Case of Balıkesir, **Uluslararası Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde KOBİ’ler: Türkiye ve Benzer Ülke Deneyimleri” Sempozyumu Kitabı**, 19-22 Mayıs, Bandırma.

ZAFER, Deniz, (2007), “Basel II’nin KOBİ’lerin Finansal Yapıları Üzerindeki Muhtemel Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

DİZİN

A

AB, xi, 6, 7, 8, 9, 16, 46, 74
Alternatif, 17, 18, 20, 24

B

Bağımsız, 63
Banka, xi, 20, 23, 26, 35, 44, 51, 81, 87,
98, 101, 106, 107
BIS, xiii, 1, 26, 40, 51
Bilanço, 8, 17, 30
Bütçe, 87

C

Ciro, 8, 9

D

Denetim, 1, 10, 38, 40, 47, 48, 53, 97
Derecelendirme, xiii, 37, 46, 50, 61, 68,
106
Destek, 21

E

Ekonomi, 16, 66, 105, 106, 107, 108
Emtia, 35, 50
Enflasyon, 19

F

Faiz, 32, 35, 85, 102
Faktöring, 17, 83, 101
Finansman, v, xi, 15, 16, 17, 18, 20, 21,
23, 24, 63, 82, 83, 84, 85, 106, 107,
108

İ

İhracat, 21
İpotek, 30
İşçi, 6

K

Kaynak, 6, 8, 17, 84
Kredi, xi, 2, 17, 21, 30, 37, 39, 40, 41,
42, 43, 49, 50, 56, 57, 58, 59, 62, 66,
84, 85, 93, 96, 102, 107, 108, 109
Kredi risk yönetimi, 59
Kurumsal, 61, 65, 68
Kurumsallaşma, 94
Kütahya, v, xi, 3, 72, 77, 78, 86, 87, 92,
93, 95, 100

L

Leasing, 17, 20

M

Makroekonomik, 19
Merkez Bankası, 27
Mevduat, 65
Muhasebe, 2, 64, 82, 101

N

Nakit, 65

O

Opsiyon, 35

Ö

Özel sektör, 47

P

Pazar, 13, 15, 46, 64, 84
Pazarlama, 15
Planlama, 10, 105
Politik, 10
Portföy, 34, 56, 57
Potansiyel, 42, 109

R

Raiting, 62
 Raporlama, 3, 68, 87
 Rasyo, 39
 Risk, xi, xiii, 3, 17, 22, 27, 29, 30, 35,
 36, 37, 42, 43, 44, 45, 47, 52, 55, 56,
 57, 58, 62, 64, 65, 68, 87, 105, 106,
 108

S

Sanayi, xiii, 6, 21, 74, 75, 80, 101
 Sektör, xi, 80
 Sermaye, v, xiii, 1, 3, 13, 17, 22, 26, 27,
 28, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 39, 41, 42,
 48, 52, 55, 61, 75, 97, 106, 109
 Spesifik, 32, 33, 34

Ş

Şeffaflık, 47, 63

Şirket, 50

T

Teknoloji, 14
 Teminat, 17, 30, 85, 102
 Teşvik, 6
 Ticaret, 6, 49, 80, 101
 Ticari, 50, 83, 101, 108
 TOBB, xiii, 6

V

Vade, 51

Y

Yatırım, xiii, 6, 22, 50, 65
 Yönetim, 5, 14, 46, 64, 76, 105